

Querela Pacis Undique Gentium Eiectae Profligataeque

Auteur(s) : Érasme

Présentation

Titre longQuerela pacis undique gentium eiectaeque. Autore Erasmo Roterodamo.
Cum quibusdam aliis, quorum catalogum proxima reperies pagella.

Lieu de publicationBâle

Imprimeur(s)-Libraire(s)Froben, Johann

Date1517

Contenu du recueil

- A. Querela Pacis
- B. In genere consolatorio declamatio de morte
- C. Pro tyrannicida declamatio
- D. Declamatio Erasmica superiori respondens
- E. Luciani tyrannicida
- F. Declamatio Mori, Lucianicae respondens

Les folios

En passant la souris sur une vignette, le titre de l'image apparaît.

714 Fichier(s)

Les mots clés

[Consolation](#), [Paix](#), [Prosopopée](#)

Citer cette page

Érasme, Querela Pacis Undique Gentium Eiectae Profligataeque, 1517

Blandine Perona (laboratoire Larsh / IUf) ; EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle)

Consulté le 03/12/2025 sur la plate-forme EMAN :

<https://eman-archives.org/Antibarbari/items/show/28>

Précisions sur l'exemplaire

LangueLatin

SourceBayerische Staatsbibliothek, 4 Var. 14

Format

- 714 p.
- in-4

Localisation du documentMunich, Bayerische Staatsbibliothek

Informations complémentaires

USTC[689404](#)

ContributeurPerona, Blandine (édition scientifique)

ÉditeurBlandine Perona (laboratoire Larsh / IUF) ; EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle)

Droits

- Fiche : Blandine Perona (laboratoire Larsh / IUF) ; EMAN (Thalim, CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Texte : [Utilisation non-commerciale seulement](#).

Source de la numérisation[MDZ Digitale Bibliothek](#)

Éléments d'analyse

DescriptionLa paix se plaint d'être méprisée par les hommes dans la première déclamation que contient volume. Elle est suivie de la déclamation sur la mort. Viennent ensuite des traductions de Lucien de Thomas More et Érasme qui répondent tous deux au texte de Lucien sur le tyrannicide.

AnalyseJ. Froben, à la fin de cet ouvrage, précise qu'il n'a pas pu ajouter l'*Utopie* à ce volume, contrairement à ce qui est indiqué dans l'index.

Mots-clés

- Consolation
- Paix
- Prosopopée

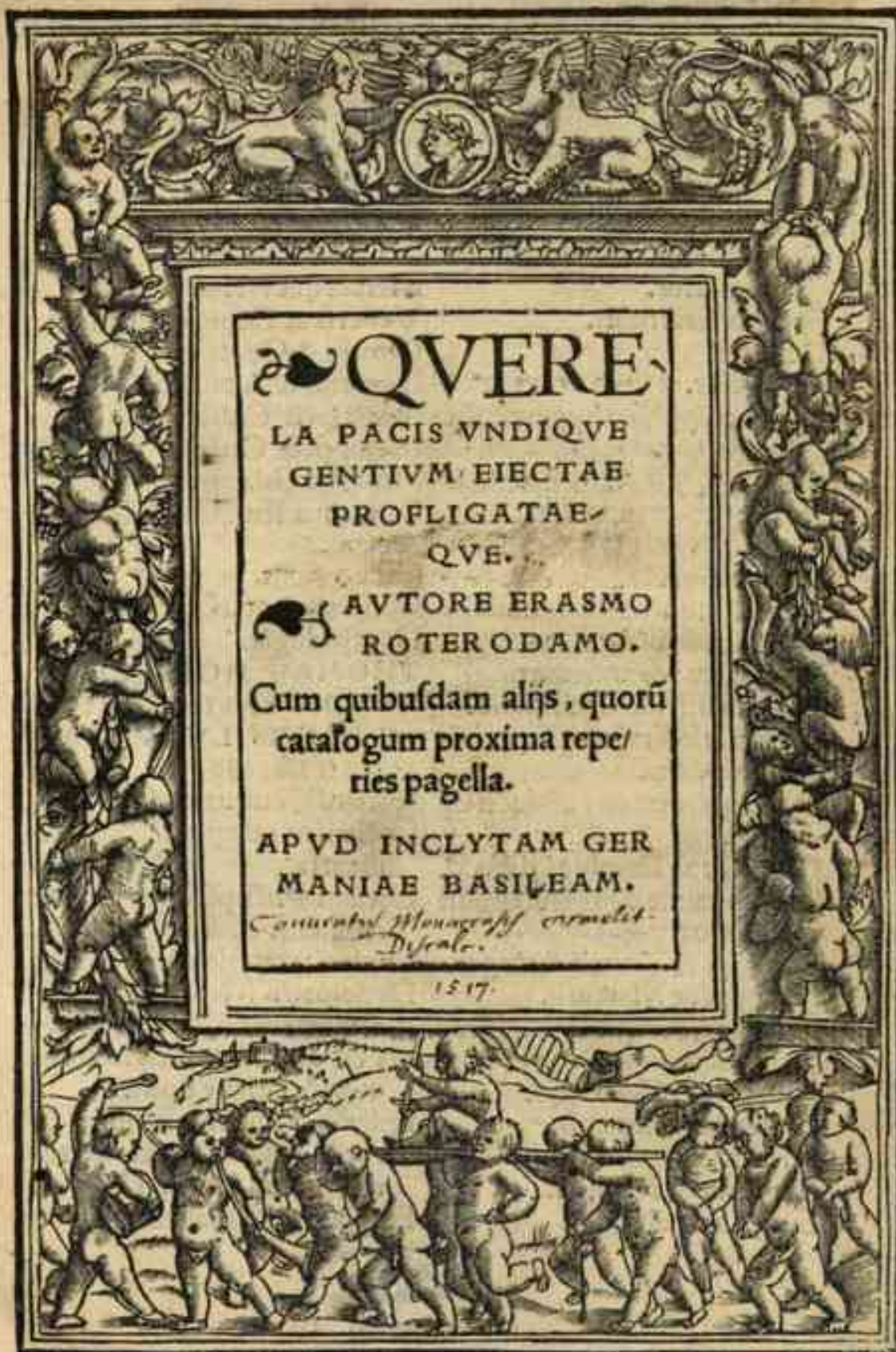
Notice créée par [Blandine Perona](#) Notice créée le 13/11/2023 Dernière modification le 13/03/2024

Cette notice comporte plus de 200 fichiers.

Seuls les 200 premiers sont contenus dans ce document.

Contactez l'administrateur si vous souhaitez obtenir une version complète.

INDEX IN HOC VOLVME CONTENTORVM.

Des. Erasmi Rot. Querela pacis undiq; electa, profligataq;
Eiusdem Declamatio de morte.

EX LVCIANO QVAEDAM RECENS AB ERAS. ROTERODAMO VERSA.

Saturnalia Luciani.	Veneris ac Cupidinis.
Cronosolon, id est, saturnalium legum lator.	Martis ac Mercurij.
Epistola saturnales.	Mercurij ac Maiae.
De luctu.	Veneris ac Cupidinis rursum.
Abdicatus.	Doridis & Galatae.
Icaromenipp ^o , seu hypernephe lus.	Diogenis & Alexandri.
ANTEA TRALATA, SED NUPER RECOGNITA AB EODEM.	Menippi & Chironis.
Toxaris, siue de Amicitia.	Menippi & Cerberi.
Alexander, qui & Pseudomantis.	Hercules Gallicus.
Gallus seu somnium.	Eunuchus seu Pamphilus Lu ciani.
Timon, seu Misantropus.	De sacrificijs.
Pro tyrannicida declamatio.	Conuiuium, seu Lapithae.
Declamatio Erasmica superiori respondens.	De astrologia.
De ijs qui mercede conducti de gunt.	THOMAE MORI CIVIS LONDINENSIS ET VICE COMITIS LVCVBRA TIONES.
Cnemonis ac Damippi dialog ^o .	Luciani Cynicus uersus.
Zenophantae & Callidemidae dialogus.	Luciani Menippus siue Negro mantia.
Menippi & Tantali dialogus.	Luciani Philopseudes seu in credulus.
Menippi ac Mercurij.	Luciani tyrannicida.
Menippi, Amphilocho, Tro phonijq;.	Declamatio Mori, Lucianicae respondens.
Charontis ac Menippi.	UTOPIA Thomae Mori no uum & insigne opus.
Cratetis ac Diogenis.	Epigrammatu liber, quae ptim Mo rus & Lilius e graecis uerte runt, partim ipse lusit Morus.
Nirei ac Therpsitae.	Epigrammata Erasmi.
Diogenis ac Mausoli.	
Simyli ac Polystрати.	

CLARISSIMO

PRAESVLI TRAIECTENSI PHILIP

PO, ERASMVVS ROTE

RODAMVS S. D.

RATVLARER tibi Philippe praesul,
non minus uitae ornamentis, quam sum-
morū ducum imaginibus clarissime,
quod tāti muneris honore sis auctus,
ni compertum haberē, quam inuitus
susceperis, quamque grauate optimi maximique principis
CAROLI autoritate fueris adactus, cuius alioqui cha-
ritati nihil non eras daturus, Atque haec ipsa res spem
nobis certissimam facit fore, ut cū laude perfungaris su-
scepto, quādoquidem Plato uir exquisitissimi, planeque
diuini iudicii, non alios existimat ad rempublicam ge-
rendam idoneos, quam eos qui huc nolentes pertrahun-
tur. Auget autem nostram de te fidutiam, quoties in
mentem uenit, & cui tu succedas fratri, & quo patre si-
tis ambo profecti. Nā David uir eruditus iuxta ac pru-
dens, permultis annis sic locum istum tenuit, ut suis or-
namentis, plurimum splendoris ac dignitatis addide-
rit ipsi muneri, per se licet amplissimo. Multis modis
magnus ac suspiciendus, sed in hoc praecipue salutaris
a 2 reipublicae

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

reipublicæ, quod nihil ducebat antiquius sibi, pace pu-
blica, hac quoq; in parte patrē PHILIPPVM Burgun-
diæ ducem referens, uirum nulla non re maximum, sed
tamē pacis artibus, cum primis insignem, & æternæ ho-
minum memoriæ commendatum, Qui tibi hoc etiam
impensius erit exprimendus, non tantum ut filius pa-
tri, sed ut PHILIPPVS Philippo respondeas. Intelligit
iam dudū tua prudētia, quid abste populus uniuersus
expectet. Triplex onus humeris sustines, patris exem-
plum ac fratris, tum horum temporum fata, (quid em̄
aliud dicam?) nescio quomodo ad bellum pertrahētia.
Vidimus ipsi nuper, ut quidā amicis quā hostibus gra-
uiiores, nihil intētātū reliquerint, ne bellorū aliquan-
do finis esset, rursus ut uix expresserint alij,
qui reipu. principi q; ex animo bene uolūt,
ut pacem cum Francis semper optan-
dā, hisce uero temporibus etiam
necessariā amplecteremur. Cui
us sane rei indignitas mo-
uit animū meum, ut tū pacis
undi q; profligatæ querimoniam
scriberem, quo nimirum hac ratione,
iustissimum animi mei dolorem, uel ulcisce-
rer, uel lenirē. Libellū ad te, ceu primitiolas no-
uo episcopo debitas, mitto, quo diligentius tueatur
tua celsitudo pacem utcunq; partam, si non patiar eam
obliuisci quāto negotio nobis cōstiterit. Bene Vale.

QVERELA PA

CIS VNDIQVE GENTIVM EIECTAE
PROFLIGATAEQVE.

AVTORE DES. ERASMO ROTE
RODAMO.

I ME LICET immerentē
suo tamē cōmodo sic auer/
sarentur, eijcerent profliga
rentq; mortales, meam mo
do iniuriā & illorū iniqui-
tatem deplorarem, nunc cū
me profligatam protinus
fontem omnis hūanæ felici-
tatis ipsi a semet arceant,
omniūq; calamitatū pelagus, sibi accersant, magis illo-
rum mihi deflenda est infelicitas, q̃p mea iniuria, & qui
bus irasci tantum maluissem, horum dolere uicem, hos
commiserari compellor. Nam utcūq; amantem ab se
propellere, inhumanum est, bene merētem auersari in-
gratum, parentē ac seruatricem omnium affligere, im-
pium. Caterum tot egregias cōmoditates, quas mecū

a 3 adfero

adfero, sibi metipsis inuidere, proq; his ultro tā tetram
malorū omniū lernā accersere. An nō hoc extremae cu-
iusdā demētiae uidet? Sceleratis irasci par ē, at sic furis
actos, quid aliud q̄; deflere possumus? Qui nō alio sa-
ne nomine magis deflēdi sunt, q̄; quod ipsi sese nō de-
flēt, nec alio magis infelices, q̄; quod infelicitatē suā nō
sentiūt. Quādo nōnullus gradus est ad sanitatē, morbi
sui magnitudinē agnoscere. Etenim si ego Pax illa di-
uorū simul & hominū uoce laudata, fons, parēs, altrix,
ampliatrix, tutatrix, rerū bonarū omniū, quas uel cælū
habet, uel terra. Si sine me nihil usq; florens, nihil tutū,
nihil purū aut sanctū, nihil aut iucū dum hominibus
aut gratū superis, Si cōtra hēc omnia, bellū semel omni-
um malorum quicquid usq; est in rerū natura oceanus
quidā, si huius uitio subito marcescūt florentia, dilabū-
tur aucta, labascūt fulta, pereūt bene cōdita, amarescūt
dulcia, deniq; si res est adeo nō sancta, ut omīs pietatis
ac religiōis sit maxime præsenteanea pestis, Si nihil hoc
uno infelicius hominibus, nihil inuisius superis. Quæso
per deū immortalē, quis credat istos homines esse, quis
credat ullā sanæ mētis micā inesse, qui me talem, tantis
impēdijs, tātis studijs, tāto molimine, tot technis, tot cu-
ris, tot periculis, studēt eijcere, tantūq; malorū uelint tā
chare emere? Si me ad istū modū spernerēt feræ, leuius
ferrē, & in me admissam contumeliā, naturæ imputarē,
quæ ingenium immite inseuisset, si mutis pecudibus es-
sem inui-

sem inuisa, condonarē inscitiae, propterea quod his ea
 uis animi negata sit, quæ sola dotes meas queat perspi
 cere. At o rē indignā ac plusq̃ p̃digiosam, unū animal
 ædedit natura, ratioe præditū, ac diuinæ mentis capax,
 unum beniuolentiæ concordiaq̃ genuit, & tamē apud
 quantumlibet efferas feras, apud quantūuis brutas pe
 cudes, mihi citius locus sit q̃ apud homines, iam tot or
 bium cælestiū, licet nec motus sit idem, nec uis eadem,
 tamen ijs tot iam sæculis constant uigentq̃ fœdera. Ele
 mentorum pugnantes inter se uires, æquabili librami
 ne pacē æternā tuentur, & in tanta discordia, cōsensu cō
 mertioq̃ mutuo cōcordia alunt. In animātium corpori
 bus q̃ fidus mēbrorū inter ipsa cōsensus, q̃ parata de
 fensio mutua. Quid tā dissimile q̃ corpus & anima? Et
 tamē quā arcta necessitudine connexuerit hæc duo na
 tura, nimirū declarat ipsa diuulsio, p̃inde ut uita nihil
 aliud est, q̃ corporis, & animæ societas, ita sanitas om̃i
 um corporis qualitātū cōcentus est. Animātia rationis
 expertia in suo quæq̃ genere ciuilit̃er concorditerq̃ de
 gunt. Armētatim uiuunt elephanti, gregatim pascunt̃
 sues & oues, turmatim uolāt grues & graculi, habēt sua
 comitia Ciconiæ, pietatis etiā magistra, mutuis officijs
 sese tuentur Delphini. Nota est formicarū & apū inter
 ipsas concors politia. Sed quid de his loqui pergo, quæ
 tam & si ratione uacant, sensu nō uacant. In arboribus,
 in herbis amicitia possis agnoscere. Steriles sunt quæ
 dam

dam, nisi marem adiungas, uitis ulmū amplectitur, ui-
tem amat persica, Vsq; adeo quæ nihil sentiunt, tamen
pacis beneficiū sentire uidentur, Sed hæc rursus ut sen-
tiendū uim nō habent, ita quod uitam habeant, ijs quæ
sentiunt finitima sunt. Quid æque brutum atq; saxorū
genus? Dicas tamen his quoq; pacis & concordie sen-
sum esse. Ita Magnes ferrū ad sese trahit, attractum te-
net. Quid quod inter immanissimas etiam feras conue-
nit? Leonū inter ipsos feritas nō dimicat, Aper in aprū
non uibrat dentem fulmineū, Lynce cum lynce pax est,
Draco non sauit in draconē, luporum concordiam etiā
prouerbia nobilitarunt, Addam, quod magis etiam mi-
rum uideatur, impij spiritus, per quos cælitum atq; ho-
minū cōcordia primum dirupta est, & hodie rumpitur,
tamē inter se fœdus habent, suamq; illam qualēcunq;
tyrannidē consensu tuent, solos homines, quos omniū
maxime decebat unanimitas, quib; cū primis opus
est ea, neq; natura tā alijs in rebus potens & efficax con-
ciliat, nec institutio coniungit, nec tot ex consensu profe-
cturæ cōmoditates conglutinant, nec tantorum deniq;
malorum sensus & experientia, in mutuū amorē redi-
git. Figura cōmunis omnium, uox eadem, & cum cete-
ra animantiū genera, corporum formis potissimū inter
se differāt, uni homini indita uis ratiōis, quæ ita sit illis
inter ipsos cōmunis, ut cum nullo sit reliquorū animan-
tium communis, uni huic animanti sermo datus, præci-
puus

pūus necessitudinū conciliator. Insita sunt communiter disciplinarum ac uirtutum semina, ingenium mite, placidumq; & ad mutuā beneuolentiā propensum, ut per se iuuet amari, & iucundum sit de alijs benemereri, nisi quis prauis cupiditatibus, ceu Circes pharmacis corruptus ex homine degenerarit in beluam. Hinc est uidelicet, quod uulgus quicquid ad mutuam beneuolentiā pertinet, humanū appellat. Addidit lachrymas, exorabilis ingenij documētū, quo si quid forte inciderit offensa, & amicitiae serenitatem nubecula aliqua offuscarit, facile redeāt in gratiam. En quor rationibus natura cōcordiam docuit? Nec his tamē cōtenta pacis lenocinijs amicitiam hominī nō solam iucundam esse uoluit, uerū etiam necessariā. Eoq; tum corporum, tum animorum dotes ita partita est, ut nemo sit omniū tam instructus, quin infimorum etiam officio nōnunq; adiuuetur, nec eadem attribuit omnibus, nec paria, ut hęc inaequalitas mutuis amicitijs aequaretur. Alijs in regionibus alia pueniunt, quo uel usus ipse mutua doceret cōmertia. Cæteris animantibus sua tribuit arma, præsidiaq; quibus sese tuerentur, unum hominē produxit inermem, atq; imbecillū, nec prorsus aliter tutum, q̃p; fœdere, mutuaq; necessitudine. Ciuitates repperit necessitas, & ipsarum inter se societatem docuit necessitas, quo ferarū ac prædonum uim iunctis uiribus propellerent. Adeo nihil est in rebus humanis, quod ipsum sibi sufficiat. In ipsis

b statim

statim uitæ primordijs perisset hominū genus, nisi cōditum propagasset coniugalis concordia. Nec enim nasceretur homo, & mox natus interiret, atq; in ipso uitæ limine uitam amitteret, nisi obstetricum amica manus, nisi nutricum amica pietas succurreret infantulo. Atq; in hunc usum, uehementissimos illos pietatis igniculos iniecit, ut parentes etiam illud ament, quod nō dum uiderunt. Adiecit mutuam liberorum erga parētes pietatem, ut illorū imbecillitas horum præsidijs uicissim subleuaretur, fieretq; illa cunctis quidem ex æquo plausibilis, sed græcis aptissime dicta *ἀντιπάλαιος*. Accedunt huc cognationū & affinitatum uincula, Accedit in nonnullis ingeniorum, studiorum, formæq; similitudo, certissima beneuolentiæ conciliatrix, in multis arcanus quidam animorū sensus, ac mirus ad mutuū amorem stimulus, quem ueteres admirati numini ascribebāt. Tot argumentis natura docuit pacem cōcordiamq; tot illecebris ad eam inuitat, tot laqueis trahit, tot rebus cōpellit. Et post hæc quænam ista tam ad nocendum efficax Erinny, his omnibus disruptis, disiectis, discussis, insatiabilem pugnandi furiā iniecit humanis pectoribus? Nisi primū admirationem, deinde sensum etiam mali, adimeret assuetudo, quis crederet humana mente præditos istos, qui sic iugibus dissidijs, litibus, bellis inter sese certant, rixantur, tumultuātur? Postremo rapinis, sanguine, cladibus, ruinis sacra p̄fanaq; miscēt omnia, nec ulla

nec ulla tam sancta fœdera, quæ illos in mutuam perniciem debacchantes queant dirimere. Vt nihil etiam accesserit, satis erat cōmune hominis uocabulum, ut inter homines conueniret. Sed esto nihil apud homines profecerit natura, quæ plurimū ualet ut in beluis, Itane & nihil apud Christianos ualuit Christus? parum efficax sit doctrina naturæ, quæ maximam uim habet in his quoq; quæ sensu uacant. Caterum cum hac multo præstantior sit doctrina Christi, cur ea se profitentibus nō persuadet id quod unum omniū maxime suadet, nempe pacem mutuamq; beneuolētiam? Aut saltem hanc tam impiā efferamq; belligerandi insaniam dedocet? Cum hominis uocabulū audio, mox accurro, uelut ad animal mihi proprie natum, cōfidens fore ut illic liceat acquiescere, cum Christianorū audio, titulū magis etiā aduolo, apud hos certe regnaturam etiam me sperans. Sed hic quoq; pudet ac piget dicere, Fora, Basilicæ, curiæ, templa sic undiq; litibus perstrepūt, ut nusq; apud Ethnicos æque. Adeo ut cum bona pars humanæ calamitatis sit aduocatorum turba, tamen hæc etiam ad litigantium undas, paucitas sit, ac solitudo. Ciuitatē aspicio, spes ilico oboritur, inter hos saltem conuenire, quos eadem cingunt mœnia, eadem moderantur leges, & uelut una uectos naui cōmune cōtinet periculū. Sed o me miseram, quæ hic quoq; dissidijs omnia uitiata comperio, Adeo ut uix domū ullā reperire liceat, in qua mihi
b 2 sit uel dies

sit uel dies aliquot locus. Sed plebē omitto, quæ maris ritu, suis æstibus rapitur, in principū aulas, uelut in portum quendam merecipio. Erit inquam certe apud hos locus paci, plus hi sapiunt q̃ uulgus, ut qui sint plebis animus, atq; oculus populi, Tum eius uices gerunt, qui doctor est & princeps cōcordiæ, a quo quidē cum omnibus, tum his præcipue sum cōmendata. Et omnia bene pollicentur. Video blandas consalutationes, amicos cōplexus, hilares comotationes, cæteraq; officia humanitatis. At o rem indignā, apud hos nec umbram ueræ concordiæ licuit cernere. Fucata, fictaq; omnia, factionibus apertis, danculariis dissidiis ac simulatibus corrupta uniuersa. Deniq; adeo apud hos non esse sedē paci comperio, ut hinc potius omniū bellorum fontes ac seminaria. Quo me post hac conferā infelix, posteaq; toties fefellit spes. At principes magni sunt potius q̃ eruditi, magisq; ducuntur cupiditatibus, q̃ recto animi iudicio. Aderuditorum greges confugiam, Bonæ literæ reddunt homines, philosophia plusq; homines, theologia reddit diuos, Apud hos certe dabitur conuiuere, tot actæ ambagibus. Verum prohdolor, en hic quoq; bellorum aliud genus, minus quidem cruentum, sed tamen nō minus insanum. Schola cum schola dissidet, & ceu rerum ueritas loco cōmutetur, ita quædam scita nō traiciunt mare, quædam non superant alpes, quædam nō tranant rhenū, immo in eadem academia, cum rhetore bellum

tore bellum est dialectico, cū iureconsulto dissidet theologus. Atq; adeo in eodem professionis genere, cum Thomista pugnat Scotista, cum Reali Nominalis, cū Peripatetico Platonius, adeo ut ne in minutissimis quidem rebus inter hos conueniat, ac sæpenumero de lana caprina atrocissime digladiantur, donec disputationis calor, ab argumētis ad conuitia, a conuitijs ad pugnos incrudescat, & si res pugionibus, aut lanceis non agitur, stilis ueneno tinctis sese cōfodiunt, dentata charta dilacerant inuicem, alter in alterius famam lctalia linguarum uibrant spicula. Quo me uertam, toties experta mihi data uerba? Quid superest, nisi una ueluti sacra ancora Religio. Huius professio licet sit Christianorum omnium communis, tamen eam isti peculiari-ter profitentur titulo, cultu, ceremonijs. qui uulgo sacerdotum cognomēto commendantur. Hos itaq; procul intuenti cuncta spem faciunt, portum mihi paratū esse. Arrident uestes candidæ, meoq; colore insignes, uideo cruces pacis symbola, audio dulcissimum illud fratris cognomen, eximiae charitatis argumentum, audio salutationes pacis leto omine felices, cerno rerum oīm communionem, coniunctum collegium, templum idē, leges eadem, conuentus quotidianus. Quis hic non cōfidat paci locum fore? Sed o rem indignam, nusq; fere collegio conuenit cum episcopo, parum hoc, nisi & ipsi inter sese factionibus scinderentur. Quotusquisq; sacer

b 3 dos

dos est, cui non sit cum aliquo sacerdote lis? Paulus rē non ferendam censet, quod Christianus litiget aduersus Christianum, & sacerdos cum sacerdote, episcopus cum episcopo certat? Verum his quoque forsitan ignoscat aliquis, quod longo iam usu, propemodum in prophanorum consortium abierunt, posteaque eadem cum illis ceperunt possidere. Age fruantur hi sane suo iure, quod ceu præscriptione sibi vindicant. Vnum hominum genus superest qui sic astricti sunt religioni, ut etiam si cupiant, nullo pacto queant excutere, non magis profecto, quam testudo domum. Sperare apud hos mihi fore locum, nisi toties frustrata spes, me prorsus desperare docuisset. Et tamen ne quid intentatum relinquam, experiar. Quæris exitum? A nullis resiliū magis. Nam quid sperem, ubi religio cum religione dissidet? Tot factiones sunt, quot sunt sodalitia. Dominicales dissident cum Minoritis, Benedictini cum Bernardinis. Tot nomina, tot cultus, tot ceremoniarum studio diuersarum, ne quid omnino conveniret, sua cuique placent, & aliena damnant, oditque quisque. Quin idem sodalitiū factionibus scinditur, Observantes insectantur Coletas, utrique tertium genus, quod a conventu cognomen habet, cum nihil inter istos conveniat. Iam ut par est omnibus rebus diffusa, optabam vel in uno quopiam monasteriolo latitare, quod vere tranquillum esset. Inuita dicam, quod utinam non esset verissimum, nullum adhuc reperi, quod non intestinis odiis ac iurgiis

ac iurgijs esset infectum. Pudor sit recēdere, q̄p̄ nihili de
 nugis tricisq; quantas cieant pugnas uiri senes, barba
 pallioq; uerendi, postremo ut sibi uidentur impense,
 tum eruditi, tum sancti, Arridebat spes nōnulla fore, ut
 alicubi inter tot cōiugia qualiscūq; daretur locus. Quid
 em̄ nō polliceſ. dom⁹ cōmunis, fortuna cōmunis, lect⁹
 cōmunis, liberi cōmunes? Deniq; corporū ipſorū ius
 mutuū? ut unū potius hominē credas e duobus conſla
 tū, q̄p̄ duos? Huc quoq; ſcleratiffima illa Aeris irrepsit,
 totq; uinculis copulatos dirimit diſſidijs animorū. Et ta
 mē inter hos citius cōtingat locus, q̄p̄ inter eos, qui tot ti
 tulis, tot inſignib⁹, tot ceremonijs, abſolutā charitatē p
 fitētur. Tandē illud in uotis eſſe cōcepit, ut ſaltē in unius
 hominis pectore dareſ locus. Ne id quidē contigit, idē
 homo ſecū pugnat. Ratio belligeraſ cū affectib⁹, & in
 ſuper affectus cum affectu cōſlictatur, dum alio uocat
 pietas, alio trahit cupiditas. Rurſum aliud ſuadet libi
 do, aliud ira, aliud ambitio, aliud auaritia. Et huiusmo
 di cum ſint, nō pudet tamē illos appellari Chriſtianos,
 cū modis omnibus diſſideant ab eo, quod Chriſto præ
 cipuū eſt, ac peculiare. Vniuerſam eius uitā contempla
 re, quid aliud eſt, q̄p̄ concordiae mutuicq; amoris doctri
 na? Quid aliud inculcāt eius præcepta, quid parabolæ?
 niſi pacem, niſi charitatem mutuā? Egregius ille uates
 Eſaias, cum cæleſti afflatus ſpiritu, Chriſtum illum rerū
 omniū conciliatorem uenturum annūciaret, num ſatra
 pam polliceſ

pam pollicetur? num urbium euerforem? num bellatorem? num triumphatorē? Nequaquā. Quid igitur? Principem pacis, siquidem cum omniū optimū principem intelligi uellet, ab ea re denotauit, quam omnium optimā iudicasset. Nequē mirū, ita uisum Esaia, cum Silius Ethnicus poeta hunc in modum de me scripserit, Pax optima rerum, quas homini natura dedit. Cōcinit huic mysticus ille Citharædus, Et factus est inquiens, in pace locus eius. In pace dixit, non in tentorijs, non in castris, princeps est pacis, pacem amat, offendit dissidio. Rursum Esaia, Opus iustitiæ pacē appellat, idē sentiens, ni fallor, quod sensit Paulus ille, & ipse e Saulo turbulēto redditus trāquillus, & pacis doctor. Cū charitatē cæteris omnibus arcani spiritus dotibus antepōnēs, quo pectore, qua facundia meum Encomium detonu- it Corinthijs. Cur enim non gloriē sic laudari a uiro tā laudato? Is alias deum pacis appellat, alias pacem dei uocat, palam indicās hęc duo sic inter sese cohærere, ut ibi pax esse non possit, ubi deus non adsit, nec illic esse deus possit, ubi pax non adsit. Itidem & pacis angelos in diuinis libris uocatos legimus, pios ac dei ministros, ut per se liqueat, quos belli angelos oporteat accipi. Audite strenui bellatores. Videte sub cuius signis militetis, nimirum illius, qui primus dissidium seuit inter deum & hominem. Quicquid calamitatum sentit mortalitas, huic dissidio debet acceptum ferre. Fri-
uolum

uolum est enim quod argutantur quidam, in arcanis li-
 teris, deum exercituum, & deum ultionum dici. Per mul-
 tum enim interest inter Iudæorum deum & Christia-
 norum deum, etiamsi suapte natura unus & idem de-
 us est. Aut si nobis quoque placent tituli ueteres, age sit
 exercituum deus, modo acies intelligas uirtutum con-
 centum, quarum præsidio uitia demoliuntur homines
 pii, Sit ultionum deus, modo uindictam accipias, uitiorum
 correctionem, ut cruentas strages, quibus Hæbreorum
 libri referti sunt, non ad laniandos homines, sed ad im-
 pios affectus e pectore profligandos referas. Sed ut
 quod institutum erat, persequamur, quoties absolutam
 felicitatem significant arcanæ litteræ, pacis nomine id
 faciunt, Velut Esaias, Sedebit, inquit, populus meus in
 pulchritudine pacis, Et alius, Pax, inquit, super Israel.
 Rursum Esaias admiratur pedes annunciantium pacem,
 annūciatium bona. Quisquis Christum annūciat, pacem an-
 nūciat. Quisquis bellum prædicat, illud prædicat, qui Chri-
 sti dissimillimus est. Age iam quæ res dei filium pelle-
 xit in terras? Nisi ut mundum patri reconciliaret, ut ho-
 mines inter se mutua & indissolubili charitate congluti-
 naret, postremo, ut ipsum hominem sibi faceret amicū.
 Mea igitur gratia legatus erat, meum agebat negociū.
 Atque ob id Solomonem sui typum ferre uoluit, qui no-
 bis, *ἡσυχαιοδός*, id est pacificus dicitur. Quātumuis ma-
 gnus erat Dauid, tamē quia bellator erat, quia sangui-
 ne fuerat

ne fuerat impiatus, non sinitur extruere domum domini, Non meretur hac parte gerere typum Christi pacifici. Iam illud interim perpende bellator, si prophanant bella, numinis iussu suscepta gestaq; , quid facient quæ suasit ambitio, quæ ira, quæ furor? Si pium regem poluit effusus sanguis Ethnicorum, quid faciet tam ingēs effusio sanguinis Christiani? Obsecro te Christiane princeps, si modo uere Christianus es, contemplare tui principis imaginem, obserua quomodo regnum suum inierit, quomodo progressus sit, quomodo hinc decesserit, & mox intelliges, quomodo abs te geri uelit, nimirum ut summa curarum tuarum pax sit & concordia. Nato iam Christo, num bellicis tubis insonant angeli? Clangorem tubarum audiere Iudæi, quibus bellare permissum est. Hæc congruebant auspicia, quibus fas erat odisse inimicos, At genti pacificæ longe aliam cantionem canunt pacis angeli. Num clasticum canunt? Nū uictorias, triumphos, trophæaq; pollicentur? Minime. Quid tandem? pacem annunciant, congruentes cum prophetarum oraculis, & annunciant nō ijs, qui cædes spirant ac bella, qui feroces ad arma gestiūt, sed qui bona uoluntate propensi sint ad concordiam. Prætexant quæ uelint suo morbo mortales, ni bellū amarent, non sic iugibus bellis inter se conflictarentur. Age Christus ipse iam adultus, quid aliud docuit, quid aliud exprefit, q̃ pacē? Pacis omine suos subinde salutat, Pax uobis, eamq;

bis, eamq; salutandi formam suis præscribit, ueluti unice dignam Christianis. Atq; huius præcepti nõ immemores apostoli, pacem præfantur in suis epistolis, pacem optant ijs, quos unice diligunt. Rẽ præclarã optat, qui salutem optat, sed felicitatis summã precatur, quisquis pacem precatur. Hanc ille toties in omni uita commendatam, uide quanta sollicitudine commendet moriturus. Diligatis, inquit, inuicem sicut dilexi uos. Ac rursum, Pacem meã do uobis, pacem relinquo uobis. Auditis quid relinquat suis? num equos? num satellitiũ? nũ imperiũ? nũ opes? nihil horũ. Quid igit? pacẽ dat, pacẽ relinquit, pacem cũ amicis, pacẽ cũ inimicis. Iam illud mihi cõsyderes uelim, quid a cœna mystica, iam imminente mortis tempore, supremis illis precibus flagitarit a patre. Rem opinor, haud uulgarem poposcit, qui se sciebat impetraturum quicquid peteret. Pater, inquit, sancte, serua eos in nomine tuo, ut sint unum, sicut & nos. Vide quãso, cõp in signem cõcordiam exigat in suis Christus, non dixit ut sint unanimes, sed ut sint unũ, neq; id quocunq; modo, sed sicuti nos, inquit, unũ sumus, qui perfectissima & ineffabili ratiõẽ sumus idẽ, & illud obiter indicans, hac una uia seru. idos esse mortales, si mutuam inter sese pacem aluerint. Porro quod huius mundi principes, insigni quopiam suos notant, quo possint a cæteris dignosci, præsertim in bello, uide qua tandem nota Christus insignierit suos, non alia ui

c 2 delictet

delicet, q̄ mutuae charitatis. Hoc inquiring argumento cognoscent homines uos esse meos discipulos, non si sic, aut sic uestiamini, non si his, aut his uescamini cibis, non si tantum ieiunetis, non si tantum psalmorum exhauseritis, sed si dilexeritis inuicem, neq; id sane uulgari modo, sed quemadmodum ego dilexi uos. Innumera sunt philosophorū praecepta, uaria sunt Moyfi, plurima regum edicta, unicum est, inquit, praeceptum meum, ut ametis inuicem. Idem orandi formam suis praescribens, nonne in ipso statim initio, mire admonet concordiae christianae, pater inquit, noster, unus est precatio, una communis omniū est postulatio, una domus, eademq; familia sunt omnes, ab uno patre pendent omnes, & qui conuenit eos iugibus bellis inter sese cōflicari? Quo ore compellas communem patrem, si in fratris tui uiscera ferrum stringis? Iam quoniam unū hoc uoluit altissime insidere suorum animis, quot symbolis, quot parabolis, quot praeceptis concordiae studium inculcauit? Se pastore uocat, suos oues, Et obsecro, quis unq̄ uidit oues pugnantes cum ouibus? Aut quid faciunt lupi, si grex ipse semet inuicem lacerat? cum se uitis stirpem uocat, suos uero palmites, quid aliud q̄ expressit unanimitatē? Portētum uideatur, piaculis procurādum, si in eadem uite palmes cum palmite bellet, & ostentum non est, si christianus pugnet cum christiano? Postremo si quid omnino christianis sacrosanctū est, certe

est, certe sacrosanctum esse debet. ac penitus animis illorum insidere, quæ Christus extremis illis mandatis tradidit, ueluti testamentum condens, ac filiis ea commendans, quæ cuperet illis nunquā uenire in obliuionē. Aut quid aliud in his, docet, mandat, præcipit, orat, nisi mutuum inter ipsos amorem? Quid illa sacrosancti panis, & calicis philotesij communio, nisi nouam quandam & indissolubilem concordiam sanxit? Cæterum quando sciebat non posse cōstare pacem, ubi de magistratu, de gloria, de opibus, de uindicta certamen est, ut penitus affectus eiusmodi reuellit ex animis suorum, uetat in totum ne malo resistent, iubet ut & de male merētibus bene mereantur si possint, bene precentur, male precantibus. Et Christiani sibi uidentur, qui ob quātumuis leuem iniuriolam, magnam orbis partem in bellum pertrahunt? præcipit ut qui in suo populo sit princeps, is ministrum agat, nec alia re præcellat alijs, nisi quod melior sit & pluribus profit, Et nō pudet quosdā ob pusillam accessiunculā regni pomcerijs addendā, tantos ciue re tumultus? Docet auium & liliorum ritu in diem uiuere. Vetat sollicitudinem in posterum diem extendere, uult totos e cælo pendere, diuites omnes excludit a regno cælorum, & nō uerentur quidam ob pecuniolam, non exolutam, fortasse nec debitam, tantū humani sanguinis effundere. Atq; his temporibus hæ uel iustissimæ suscipiēdi belli causæ uidētur. Profecto haud aliud

agit Christus, iubens ut unum quiddam a se discat, miti esse animo, minimeq; feroci, cum iubet relinqui donarium ad aram, nec prius offerri, q; cum fratre reditum sit in gratiam, nonne palam docet rebus omnibus ante ponendam esse concordiam, nec ullam uictimam esse deo gratam, nisi commendante me? Respuebat deus Iudaicum munus, fortassis hedum, aut ouē, quod a dissidentibus offerretur, & Christiani sic inter sese belligerantes, sacrosanctam illam uictimam audent offerre? Iam cum se gallinæ pullos sub alas aggreganti facit adsimilem, q; apto symbolo depinxit concordiam? Ille cōgregator est, & qui cōuenit Christianos esse miluios? Eodē pertinet quod lapis dictus est angularis, utrūq; parietē committens & continēs, & qui cōuenit ut huius uicarij totum orbem ad arma commoueant, regnaq; regnis cōmittant? Summum illum conciliatorem habent principem, ut iactant, & nullis rationibus ipsi sibi possunt reconciliari. Conciliauit ille Pilatum & Herodem, & suos in concordiam redigere non potest? Petrum adhuc semini iudæum, qui in præsentis capitis discrimine dominum, ac præceptorem tueri parabat, obiurgat ipse qui defendebatur, gladiūq; iubet recondere, & Christianis ob leuissimas causas nunq; nō expromptus districtusq; est gladius, idq; in christianos. An ille se gladij præsidio defensum uelit, qui moriens deprecatur pro necis autoribus? Oēs Christianorū literæ, siue uetus legas testamentum,

stamentum, siue nouum, nihil aliud q̄ pacem & unanimitatē crepāt, & om̄is Christianorum uita nihil aliud q̄ bella tractat. Quænam est hæc plusq̄ ferina feritas, quæ tot rebus nec uinci potest, nec leniri? Quin potius aut Christianorum titulo gloriari desinant, aut Christi doctrinam exprimant cōcordia. Quousq̄ uita pugnet cum nomine? Insignite quātum libet, ædes uestesq̄ crucis imagine, non agnoscat Christus symbolum, nisi quod ipse præscripsit, uidelicet concordia. Cōgregati uident euntem in cælum, congregati iubent operiri spiritum cælestem, Et inter congregatos se semper uersaturum promiserat, ne quis speraret usq̄ in bellis adesse Christum. Iam igneus ille spiritus, quid aliud est q̄ charitas? Nihil igne cōmunius, citra dispendium ullum ignis igni accenditur. Vis autem cognoscere spiritum illum concordia parentē esse? exitum uide. Erat, inquit, cūctis cor unum, & anima una. Tolle spiritum e corpore, continuo delabitur omnis illa membrorum compago. Tolle pacem, & perit omnis Christianæ uitæ societas. Tot hodie sacramentis infundi cælestem spiritum affirmāt Theologi. Si uerum prædicāt, ubi peculiaris spiritus illius effectus, cor unum & anima una? Sin fabulæ sunt, cur tantū honoris hisce rebus defertur? Atq̄ hæc sane dixerim, quo magis Christianos suorum morum pudeat, non quo sacramentis aliquid detrahā. Nam quod populū Christianum ecclesiam uocari placuit,

cuit, quid aliud q̄ unanimi-
 tatis admonet? Qui cōuenit
 castris & ecclesiæ? Hæc aggregationem sonat, illa dissi-
 dium, si pars ecclesiæ gloriari esse, quid tibi cum bel-
 lis? si ab ecclesia semotus es, quid tibi cum Christo? Si
 eadē omneis habet domus, si communē habetis prin-
 cipem, si eidem militatis omneis, si sacramentis ijsdem
 estis initiati, si ijsdem gaudetis donatiuis, si ijsdem ali-
 mini stipendijs, si commune petitur præmiū, quid ita
 inter uos tumultuamini? Videmus inter impios istos
 commilitones, qui mercede ad cædis peragēdæ ministe-
 rium conducti ueniunt, tantam esse concordiam, non ob
 aliud, nisi quod sibi ijsdem militant signis, & pietatem
 profitentes tot res non conglutinant? Itane nihil agi-
 tur tot sacramentis? Baptismus communis omnium,
 per hunc Christo renascimur, & execti mundo, Christi
 membris inserimur. Quid autem tam idem esse potest
 q̄ eiusdem corporis membra? Ab hoc igitur, neq; ser-
 uus est quisq; , neq; liber, neq; Barbarus neq; Græcus,
 neq; uir, neq; foemina, sed omnes idem in Christo sunt
 qui omnia redigit in concordiam. Scythas ita iungit,
 paululum sanguinis utrinq; gustati e calice, ut pro ami-
 co nihil cōctentur & mortem oppetere, Ethnicis etiam
 sancta est amicitia, quā mensa communis conciliauit,
 & christianos, cælestis ille panis, ac mysticus ille calix nō
 continet in amicitia? quā ipse sanxit Christus, quā illi
 quotidie renouāt, ac representāt sacrificijs. Si nihil illic
 egit

egit Christus, quorsum opus hodie tot ceremonijs? si rem seriam egit, cur sic a uobis negligitur, quasi rem ludicram ac scenicam egerit? Audet quisquam ad sacram illam mensam amicitiae symbolum, audet ad pacis conuiuium accedere, qui bellum destinat in Christianos, & eos parat perdere, pro quibus seruandis mortuus est Christus? eorum haurire sanguinem, pro quibus suum sanguinem fudit Christus? O pectora plusquam adamantina, in rebus tam multis consortiū est, & in uita tam inexplicabile dissidium. Eadē nascendi lex omnibus, eadē senescendi moriendique necessitas. Eundem generis principem habēt omnes, eundē religionis autorem, eodē omnes redempti sanguine, iisdem omnes initiati sacris, iisdem aluntur sacramentis. quicquid ex his reddit muneris, ab eodem proficiscitur fonte, & ex æquo commune est omnibus. Eadem omniū ecclesia, denique præmium idem omnium. Quin cælestis illa Hierusalem, ad quā suspirāt uere Christiani, a pacis uisione nomen habet, cuius interim ecclesia typum sustinet. Et qui fit, ut hæc tantopere discrepet ab exemplari? Adeo nihil promouit tot uis solers natura, nihil ipse Christ⁹ perfecit tot præceptis, tot mysterijs, tot symbolis? Vel ipsa mala conciliant & malos, iuxta prouerbium, Christianos inter se nec bona, nec mala ulla conciliant. Quid humana uita fragilius, quid breuius? quot ea morbis, quot casibus obnoxia? Et tamen cum plus habeat ex sese ma-

d lorum,

lorum, q̄ ut ferri possit, tamē maximam malorum partem ipsi sibi accersunt dementes. Tanta cæcitas humanos animos occupat, ut nihil horum perspiciat. sic præcipientes agūtur, ut omnia naturæ Christi q̄ uincula, omnia fœdera rumpant, dissecent, diffringāt. Pugnāt passim, atq̄ assidue, nec modus, nec finis. Colliditur gens cum gente, ciuitas cum ciuitate, factio cum factiōe, princeps cum principe, & ob duorum homuncionum, qui mox uelut ephemera sint interituri, seu stulticiam, seu ambituonem, res humanæ sursum, ac deorsum miscentur. Misfas faciam ueterum bellorum Tragœdias, Repetamus decem ab hinc annis acta, ubi non gentium crudelissime pugnatū est terra, mariq̄? Quæ regio nō Christiano sanguine commaduit? Quod flumē, quod mare, nō humano cruore tinctum est? Et o pudor, pugnant immani⁹, q̄ Iudæi, q̄ Ethnici, q̄ feræ. Quicquid bellorū Iudæis gestum est aduersus Allophylos, id Christianis gerendum aduersus uitia, quibus nunc uitij conuenit, cum hominibus bellum est. Et tamē Iudæos diuina iussio ducebat ad pugnam. christianos, si prætextibus detractis, rem uere æstimes, trāsuersos rapit ambitio, agit ira pessimus consultor, pertrahit habēdi nunc q̄ satiata cupiditas. Atq̄ his fere cum exteris res erat, Christianis cum Turcis fœdus est, inter ipsos bellum. Iā Ethnicos tyrannos, fere gloriæ sitis ad bellum extimulabat, atq̄ hi tamen sic Barbaras atq̄ efferas nationes subigebāt, ut uinci

uruinci expediret, & uictor de uictis benemereri stude-
ret. Dabāt operā, ut cū fieri posset, incruēta esset uicto-
ria, quo simul & uictori honesta fama præmiū esset, &
uictis solatiū, uictoris benignitas. At pudet meminisse,
cū pudēdis, cū friuolis de causis, Christiani principes
orbē ad arma concitent. Hic obsoletum ac putrē aliquē
titulū, aut reperit, aut cōmentus est, Quasi uero ita ma-
gni referat, quis regnū administret, modo publicis cō-
modis recte cōsulat. Ille causat omīssum nescio quid in
foedere centum capitem. Hic illi priuatim infensus est,
ob spōsam interceptam, aut scomma liberius dictum.
Et quod est omniū sceleratissimum, sunt qui tyrānica
arte, quod populi concordia potestatem suam labefa-
ctari sentiant, dissidio stabiliri, subornent qui data ope-
ra bellum excitent, quo simul & coniunctos dirimant,
& infelicem populum licētius expilent, scelestissimi qui-
dam, qui populi malis aluntur, & quibus pacis tempo-
re, non multū est quod agant in Republica. Quæ tarta-
rea furia uenenū hoc in pectus Christianū potuit im-
mittere? Quis hanc tyrannidē docuit Christicolas, quā
nec Dionysius ullus, nec Mezentius ullus nouit? Beluæ
uerius cū homines, & sola tyrannide nobiles, nec usq;
cordati nisi ad nocendū, nec unq;
cōcordes, nisi ad op-
primēdā Rempu. Et hæc qui gerūt, pro Christianis ha-
bent, audēt hūano sanguine undiq; polluti, ad sacras
ædes, ad sacras aras accedere? O pestes in extremas
d 2 insulas

insulas deportandas. Si Christiani, corporis unius mēbra sunt, cur nō gratulatur quisq; alienæ felicitati? Nūc prope iusta mouēdi belli causa uidetur, regnum finitimū, rebus om̃ibus paulo florētius. Etenim si uerū fate ri uolumus, quid aliud commouit, & hodie commouet tam multos ad armis laceſſendum Frāciæ regnum, niſi quod eſt unum omnium florentiſſimum? Nullum latius patet, nuſq; ſenatus auguſtior, nuſq; Academia celebrior, nuſq; concordia maior, & ob hoc ipſum poteſtas ſumma. Nuſq; æque florent leges, nuſq; illibatioꝝ religio, nec Iudæoꝝ cōmertio corrupta, uelut apud Italos, nec Turcarum aut Maranorum uicinia infecta quemadmodum apud Hiſpanos & Hungaros. Germania, ne quid dicam de Bohæmis, in tot regulos diſſecta eſt, ac regni ne ſpecies quidem ulla. Sola Francia ceu flos illibatus Chriſtianæ ditionis, & uelut arx quædam tutiſſima, ſi qua ſors tempeſtas ingruat, tot modis impetitur, tot artibus inceſſitur, nec ob aliud, niſi cuius gratia cōueniebat gratulari, ſi qua uena Chriſtianæ mētis eſſet in iſtis. Atq; his tā impijs factis prætexit̃ ti tulus pius, ſic ſternunt uiā ad propagandum imperiū Chriſti. O rem monſtroſam, parum conſultum putant Reipu. Chriſtianæ, niſi pulcherrimam, ac feliciffimam ditionis Chriſtianæ partem ſubuerterint. Quid quod in his tractandis feras etiam ipſas feritate præcedunt? Nō omnes pugnant beluæ, nec ferarū niſi in diuerſum
genus

genus conflictatio est. quemadmodū & ante diximus, sapius inculcandum, quo magis inhæreat animis. Vipera non mordet uiperam, nec Lynx lyncem discerpit. Ac rursus illæ cum pugnant, suis pugnant armis, Illas armauit natura, homines inermes natos. O deum immortalē, qualibus armis armat ira? Tartareis machinis impetunt Christiani Christianos. Quis enim credat Bombardas, hominis inuentum esse? Nec illæ tam densis agminibus in mutuū exitiū ruunt. Quis unquā uidit decem leones cum decem tauris congregari? At quoties uiginti milia Christianorum, cum totidem Christianis ferro decertant? Tanti est lædere, tanti est haurire sanguinem fratrum. Nec illis fere bellum est, nisi cum fames, aut cura sobolis in rabiem agit, At Christianis quæ tam leuis iniuria est, ut nō uideatur idonea bellandi occasio? Si faceret ista plebes, utcumque prætexi poterat inscitia, Si iuuenes, excusari poterat ætatis imperitia, Si prophani, non nihil eleuaret atrocitatem facti, personæ qualitas. Nunc ab ijs potissimum uidemus oriri bellorum semina, quorum consilio moderationeque populi motus componi conueniebat. Contemptū illud & ignobile uulgus, condit egregias urbes, conditas ciuilitate administrat, administrando locupletat. In has irrepunt satrapæ, & ceu fuci, quod aliena partum est industria, surripiūt, & quod a plurimis bene cōgestum est, a paucis male dissipatur, quod recte conditum,

d 3   tum,

tum, crudelissime diruitur. Quod si prisca non meminerunt, repetat qui uolet, secum hisce duodecim annis gesta bella. Causas expendat, comperiet omnia principum gratia suscepta, magno populi malo gesta, cum ne tātillum quidem ad populum attinerent. Iam quod olim foedum habebatur apud Ethnicos, caniciē galea premere, ut inquit ille, id apud Christianos laudi ducitur. Turpe senex miles Nasoni, & istis magnifica res est bellator septuagenarius. Imo ne sacerdotes quidē ipsos pudet, quos olim deus nec in sanguinaria illa & inclementi lege Moyfi uoluit ullo sanguine pollui, nō pudet Theologos Christianæ uitæ magistros, non pudet absolutæ religionis professores, non pudet episcopos, non pudet cardinales & Christi uicarios, eius rei auctores, ac faces esse, quam Christus tantopere detestatus est. Qui conuenit mitræ & galeæ? Quid pedo cum gladio? Quid euangelico codici cum dypeo? Qui conuenit pacis omine salutare populum, & orbem ad turbulentissimas pugnas concitare? pacem dare lingua, re bellum immittere? Tun eodem ore quo Christum pacificum prædicas, bellum laudas, eademq; tuba deum canis & Satanam? Tun apud concionem sacram, cuculla tectus, ad cædem incitas simplicem populum, qui ex ore tuo doctrinam expectabat euangelicam? Tun apostolorum occupans locum, pugnantia doces cum apostolorum præceptis? An non uereris, ne quod de
Christi

Christi præconibus dictum est, Quam speciosi pedes nunciantium pacem, nunciantium bona, nunciantium salutem, in diuersum uertatur, quæ fœda lingua sacerdotum, adhortantium ad bellum, incitantium ad mala, prouocantium ad perniciem? Apud Romanos adhuc impie pios, qui pontificatum maximum iniret, ex more confirmabat iureiurando, se manus ab omni sanguine puras seruaturum, adeo ut ne læsus quidem ulcisceretur. Atque huius sacramenti fidem constanter præstitit Titus Vespasianus, imperator Ethnicus, idque laudi datur a scriptore Ethnico. At o prorsus sublatam e rebus humanis frontem, apud Christianos deo dicati sacerdotes, & qui his quoque sanctius aliquid præ se ferunt monachi, ad cædes, ad strages inflammant, Et euangelij tubam, Martis tubam faciunt, obliti dignitatis suæ, sursum ac deorsum cursitant, nihil non tum faciunt, tum patiuntur, dum bellum excitent. & per hos principes alioqui fortassis quieturi, ad pugnam inflammantur, quorum autoritate tumultuantes sedari conueniebat. Imo quod est prodigiosius, belligerantur ipsi, idque earum rerum gratia, quas & apud impios contempserunt philosophi, quarumque contemptus proprius, ac peculiaris est uiris Apostolicis. Ante paucos annos, cum tali quodam morbo mundus ad arma raperetur, euangelici præcones, hoc est, Minores ac Prædicatores e suggestu sacro classicum canebant, & ultro ad furiam propensos

penfos magis accēdebant. Apud Britannos animabant in Gallos, apud Gallos animabant in Britannos. Omnes ad bellū instigabant. Ad pacem nemo provocabat, præter unum aut alterum, quibus pene capitale fuit me uel nominasse. Cursitabant ultro citroq; sacrosancti præfules, & dignitatis & professionis suæ obliti, publicum orbis morbum opera sua exacerbantes, tum hinc Iulium pontificem Romanum, hinc Reges ad maturandum bellum instigantes, perinde quasi non satis ipsi sua sponte insanirent, & tamen hanc manifestariam insaniam magnificis titulis præteximus. Huc patrum leges, huc piorum hominum scripta, huc arcana scripturæ uerba impudentissime detorqueamus, ne dicam impie. Imo iam eo prope redijt res, ut stultum & impium sit aduersus bellum hñscere, & id laudare, quod solum ore Christi laudatum est. Parum cōsulere populo, parum fauere principi uidetur, qui sua ferit rem omnium saluberrimam, & ab omnium pestilētissima dehortetur. Iā ipsa castra sequūtur sacrifici, præfūt in castris episcopi, & relictis ecclesijs suis, Bellonæ rē agunt. Imo gignit iam bellum sacerdotes, gignit episcopos, gignit cardinales, quibus Cāpi legatus honorificis ritulis & apostolorū successoribus dignus habet. Quominus mirum, si Martem spirāt, quos Mars genuit. Et quo malum sit insanabilius, tantam impietatem pietatis specie pratexunt. Vexilla crucem habent. Miles impias, &

pius, & nummis aliquot ad lanienam, ac eadem condu-
ctus, crucis insigne præfert, & belli symbolum est, quod
solū dedocere bellum poterat. Quid tibi cum cruce sce-
lerate miles? istis animis, istis factis, dracones, tigrides,
ac lupi conueniebant. Istud signum eius est, qui non
pugnando, sed moriendo uicit, qui seruauit, non perdi-
dit, quodq; cum primis admonere te poterat, cum qui-
bus hostibus tibi res sit, si modo Christianus es, & qua
ratione uincendum sit. Tu salutis insigne gestas, ad fra-
tris perniciē properans, & cruce perdis, qui cruce serua-
tus est? Quid quod ab arcanis illis & adorandis sacris,
nam hæc quoq; pertrahūtur in castra, in quibus in pri-
mis summa Christianorum concordia repræsentatur,
curritur in aciē, dirum ferrum in fratris uiscera stringi-
tur, & facinoris omnium sceleratissimi, quo non aliud
esse potest impijs spiritibus gratus, Christum faciunt
spectatorem, si tamē illic dignatur adesse Christus. De-
niq; quod est omnium absurdissimum, in utrisq; ca-
stris, in utraq; aciē, crucis signum relucet, in utrisq; sacra.
Quid hoc mōstri est? pugnat crux cum cruce, Christus
aduersus Christum belligeratur. Hoc signū Christiani
nominis hostes terrere solet. Cur nūc oppugnāt, quod
adorant? homines non una digni cruce, sed uera. Quæ-
so, quid in hisce sacris orat miles, pater noster? Os du-
rum, audes eum appellare patrem, qui fratri tui iugulū
petis? Sanctificetur nomen tuum, qui magis dehone-
e stari

stari poterat nomen dei, quam istiusmodi inter uos tumultibus? Adueniat regnum tuum, Sic oras, qui tanto sanguine tyrannidem tuam moliris? Fiat uoluntas tua, quemadmodum in caelo, ita & in terra, pacem uult ille, & tu bellum paras. Panem quotidianum a communi patre petis, qui fraternas exuris segetes, & tibi quoque mauis perire, quam illi prodesse? Iam quonam ore dices illud, Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, qui ad paricidium festinas? Deprecaris periculum tentationis, qui tuo periculo fratrem in periculum pertrahis. A malo liberari postulas, cuius instinctu, summum malum fratri machinaris? Plato negat appellandum bellum, quod Graeci moueant aduersus Graecos, Seditio est, inquit. Et istis sanctum etiam bellum est, quod ob qualibet causas tali milite, talibus armis, cum Christiano gerit Christianus? Ethnicorum leges, culleo insutum in profluentem abijciunt, qui ferrum fraterno sanguine imbuerit. An minus fratres sunt, quos Christus copulauit, quam quos sanguinis propinquitas? Et tamen hic praemium est paricidio. O miseram bellatum sortem. Qui uincit, paricida est, qui uincit, perit. nihilo secius paricidio obnoxius, quod paricidium conatus est. Et post haec execratur Turcas uelut impios, & a Christo alienos, quasi uero cum haec agunt, ipsi Christiani sint, aut quasi Turcis ullum spectaculum exhiberi possit iucundius, quam si conspiciant illos mutuis telis

telis sese cōfodientes. Immolant Turcæ dæmonibus, at
cū his nulla uictima sit acceptior, q̄ si Christianus ma-
ctet Christianū, quæso, quid aliud facis q̄ illi? Tū em̄
gemina fruuntur hostia spiritus impij, cū pariter & qui
mactat, & qui mactatur, fit uictima. Si quis Turcis fa-
uet, si quis amicus est dæmonibus, hostias huiusmodi
frequēter offerat. Sed audio iādudū, quid excusent ho-
mines in suū ipsorū malū ingeniosi. Cogi se querūtur,
& inuitus ad bellū pertrahi. Detrahe personā istā, abij-
ce fucos, tuū ipsius pectus cōsule, reperiēs irā, ambitionē
stultitiā huc pertraxisse, nō necessitatē, Nisi forte hac fi-
ne necessitatē metiris, si nō per omnia satisfiat animo.
Ad populū phaleras, deus lucis nō deluditur. Atq; in-
terea solēnes agūtur supplicationes, magnis clamorib⁹
petitur pax, uociferant̄ immani boatu, ut pacem nobis
dones, te rogamus, audi nos. Nōne iure optimo deus
istis responderit, Quid me ridetis? Rogatis ut depellā,
qd' ipsi uobis accersitis uolētes. Deprecamini, cuius ipsi
uobis estis autores. Si quælibet offensa bellū parit, cui
tādem nō est quod querat? Inter uxorē & maritū inci-
dunt, ad quæ sit conuiuendū, nisi malis dirimi beneuo-
lentiā. Quod si quid eiusmodi sit ortū inter principes,
quid opus erat mox ad arma rapi? Sunt leges, sunt ho-
mines eruditi, sunt uenerādi abbates, sunt reuerēdi epi-
scopi, quorū salubri consilio tumultus rerum componi
poterat. Cur nō hos potius arbitros faciūt, quos haud
e 2 possint

possint tam iniquos nancisci, quin minore malo dis-
cessuri sint. q̄ si armis experiantur ? Vix ulla tam
iniqua pax, quin bello uel æquissimo sit potior. Prius
expēde singula, quæ bellum uel postulat uel adducit, &
quantum lucri feceris intelliges. Summa Romani pon-
tificis autoritas. Ast cum gentes, cum principes impijs
bellis tumultuantur, id q̄ annos aliquot, ubi tum pon-
tificum autoritas, ubi potestas Christo proxima ? Hic
certe erat expromenda, nisi ipsi similibus tenerentur cu-
piditatibus. Vocat pontifex ad bellum, paretur. Vocat
idem ad pacem, cur non obtemperatur itidem ? Si pa-
cem malunt, cur Iulio bellandi auctori tam alacriter
obeditum est, Leoni ad pacem & concordiam prouo-
cāti, uix quisq̄ obtēperat. Si uero sacrosancta est Ro-
mani pontificis autoritas, certe maxime ualere par est,
quoties ad id prouocat, quod unice docuit Christus.
Cæterum quos Iulius ad bellum exitiale potuit exci-
tare, cum Leo sanctissimus pontifex, non idem possit,
tot modis ad Christianam concordiam prouocans, de-
clarant sese, ecclesiæ prætectu, suis seruisse cupiditati-
bus, ne quid dicam acerbius. Si ex animo tedet bello-
rum, dabo cōsiliū, quo concordiam tueri possitis. So-
lida pax haud constat affinitatibus, haud fœderibus
hominum, ex quibus frequēter exoriri bella uidemus.
Repurgādi fontes ipsi, unde malum hoc scatet, prauæ
cupiditates tumultus istos pariunt. Et dum quisq̄ suis
insemit

inferuit affectibus, interim affligitur Respublica, nec tamen assequitur hoc ipsum quisque, quod malis rationibus affectat. Sapiant principes, & populo sapiant, non sibi, ac uere sapiant, ut maiestatem suam, ut felicitatem, ut opes, ut splendorem his rebus metiantur, quæ uere magnos & excellētes faciunt. Sint eo animo erga Rem publicam, quo pater erga familiam. Ita se magnum existimet rex, si quæ optimis imperet, Ita felicem, si suos felices reddiderit, Ita sublimem, si quæ maxime liberis imperet, Ita opulentum, si populum habeat opulentum, Ita florentem, si ciuitates perpetua pace florentes habeat. Atque hunc principis animum imitentur procures, ac magistratus, omnia Reipublicæ commodis metiatur, & hac uia rectius suis consuluerint commodis. Rex qui hoc sit animo, num is facile commouebitur, ut pecuniā a suis extorqueat, quā Barbaro militi numeret? Suos ad famem adiget, ut impios aliquot duces ditet? Num is suorum uitam, tot periculis obijciat? Nō opinor. Hactenus exerceat imperium, ut meminerit se hominem imperare hominibus, liberū liberis, postremo Christianum Christianis. Huic uicissim tantum deferat populus, quatenus ad publicam utilitatem conducit. Non aliud exiget bonus princeps, Mali uero cupiditates retundet ciuium consensus, Absit utrinque priuati commodi ratio. Plurimū honoris habeatur ijs, qui bellum excluderint, qui concordiam restituerint ingenio consilioque
c 3 suo

suo. Deniq; qui hoc modis omnibus molietur, non ut maximam militum, ac machinarum uim cōparet, sed ut ijs nō sit opus. Quod pulcherrimū facinus, tot imperatorum unus Diocletianus animo cōcepisse legitur. Quod si bellū uitari nō potest, ita geratur, ut summa malorū in eorū capita recidat, qui belli dedere causas. Nūc principes tuti belligerātur, ductores hinc crescunt, maxime malorū pars in agricolas, ac plebē effunditur, ad quod nec attinet bellū, nec ipsi belli causam ullā dederūt. Vbi principis sapientia, si hæc nō perpendit: ubi principis animus, si hic leuiter ducit: Inuenienda ratio, qua fiat ne toties mutētur, ac uelut obambulēt imperia quod omnis rerum nouatio tumultū gignat, tumultus bellū. Id facile fiat, si regū liberi, intra ditionis fines elo centur, aut si quē libeat finitimis adiungere, spes omnibus successionis præcisa esto. Nec fas sit principi ditionis portionē ullā uēdere aut alienare, perinde quasi priuata sint prædia, liberæ ciuitates. Nā liberæ sunt qbus rex imperat, Seruiūt quos tyrānus premit. Nūc huiusmodi matrimoniorū uicibus fit, ut apud Hybernos natus, repente imperet Indis, aut qui modo Syris imperabat, subito rex sit Britāniæ. Fitq; ut neutra regio principē habeat, dū priorē relinquit, & a posteriore nō agnoscat, nimirū ignotus, alioq; mūdo natus. Atq; interim dū illud parit, dū euincit, dū stabilit, alterum exhaurit proteritq;, nōnunq; amittit utrūq;, dū utrūq; cōplecti studet,

studet, uix alteri administrādo idone⁹, semel inter principes conueniat, quid quisq; debeat administrare, ac ditionis fines, semel datos, nulla proferat aut cōtrahat afinitas, nulla cōuellant fœdera. ita suā quisq; portionē enitetur q̄ potest ornatissimā reddere, dū in unā omne studiū intēdet, hāc conabit̄ rebus optimis locupletatā suis liberis relinquere. Atq; hoc sane pacto futurū est, ut ubiq; floreāt omnia. Cæterū inter sese, nō affinitatibus, aut facticijs sodalitatibus, sed sincera puraq; amicitia copulentur, maximeq; simili cōmuniq; studio bene merendi de rebus humanis. Principi uero succedat, uel qui genere proximus, uel qui populi suffragijs maxime iudicabitur idoneus. Cæteris sat sit, inter honestos haberi procures. Regium est nescire priuatos affectus, & oīa publicis cōmodis æstimare. Ad hęc longinquas peregrinationes uitet princeps, imo pomeria regni nūq; trāsire uelit, memineritq; dicti lōgo sæculorū cōsensu p̄bati, Frōs occipitio prior est. Locupletatū se existimet, nō si quid alijs ademerit, sed si sua reddiderit meliora. Cū de bello agitur, ne adhibeat in cōsiliū iuuenes, quibus ideo bellū placet, quod experti nō sunt quantū habeat malorū, neue eos, quibus expedit turbari publicā trāquillitatē, quiq; populi calamitatibus alūtur, ac saginātur. Senes cordatos & integros accersat, & quorū pietas patriæ spectata sit. Nec temere ad unius aut alterius libidinē bellū moueat, quod semel cceptū, haud facile finit.

le finit

le finitur. Res omniū periculosissima, nō nisi totius populi cōsensu suscipiatur. Belli causæ statim prædicendæ sunt. Ad quædā conniuendū, comitas comitatē inuitabit. Nōnūq̃ emēda pax. Ea si ratiōe subduxeris, quid bellū fuerit exhausturū, & quot ciues ab exitio serues, paruo empta uidebitur, etiamsi magno emeris. Quando præter ciuium tuorū sanguinem, plus erat bello impendendum. In eas rationem, quantum malorum uitaris, quantum bonorum tuearis, & impendij nō poenitebit. Fungantur interim suo officio præsules, Sacerdotes uere sint sacerdotes. Monachi professionis suæ meminerint. Theologi quod Christo dignum est, doceāt. Cōspirēt om̃es aduersus bellum, in hoc latrēt om̃es. Pacem publice priuatimq̃ prædicēt, efferant, inculcēt. Tum si minus possint efficere, ne ferro decernatur, certe ne probent, ne intersint, ne rei uel tam sceleratæ, uel certe tam suspectæ, ipsis autoribus honos habeatur. Satis sit in bello cæsis, in prophano sepulchrum dari. Si qui boni sunt in hoc genere, qui certe paucissimi sunt, non ob hæc fraudabuntur suo præmio. Cæterum impij, quæ maxima turba est, minus sibi placebunt, honore detracto. De his bellis loquor, quæ uulgo Christiani cum Christianis committūt. Nec enim idem sentio de his, qui simplici pioq̃ studio uim incurfantium Barbarorum depellunt, & suo periculo publicam tranquillitatem tuentur. Nūc trophæa sanguine tincta eorum, pro quorū

quorum salute Christus suum fudit sanguinem, reponuntur in templis, inter apostolorum, ac martyrum statuas, quasi posthac pium sit futurū, non fieri martyres, sed facere. Abunde magnum erat hæc in foro, aut armario quopiam reposita seruari. in sacras ædes, quas purissimas esse decet, nihil recipi conuenit, quod sanguine sit inquinatum. Sacerdotes deo sacri, nusquam adsint, nisi ad dirimenda bella. In hæc si consentiant, si eadem ubique inculcent, plurimum habitura momēti est. Quod si hic fatalis est humani ingenij morbus, ut prorsus absque bellis durare nequeat, quin potius malum hoc in Turcas effunditur, tametsi præstabat & hos doctrina, bene factis, uitæque innocentia, ad Christi religionem allicere, quam armis adoriri. Attamen si bellum, ut diximus, omnino uitari non potest, illud certe leuius sit malum, quam sic impie Christianos inter se committi, collidique. Si mutua charitas illos non adglutinat, certe coniunget utrunque communis hostis, & qualiscunque syncretismus erit, ut absit uera concordia. Postremo magna pars pacis est, ex animo uelle pacem. Quibus enim pax uere cordi est, hi omnes pacis occasiones arripiunt, quæ obstant, aut negligunt, aut amoliuntur. permulta ferunt, dum tantum bonum sit incolume. Nunc ipsi bellorum seminaria quarunt, quod ad concordiam facit, eleuant, aut dissimulant etiam, quod ad bellum tendit, ultro exaggerant, exulcerantque. Pudet referte, ex cuiusmodi nugis, quantas exci-

f   tent

tent tragoedias, & ex t̃p̃ minuta scintillula, quæ rerũ tempestates exoriãtur. Tunc illud iniuriarum agmen uenit in mentẽ, & suum quisq; malum sibi exaggerat, At benefactorum interim profunda obliuio, ut iures affectari bellum. Et saepe principum priuatum quiddam est, quod orbem ad arma cõpellit, At plusq; publicum esse debet, ob quod bellũ suscipiatur. Quin ubi nihil subest causæ, ipsi dissidiorum causas sibi fingũt, regionum uocabulis ad odiorum alimoniam abutentes, & hunc stultæ plebis errorem alunt magnates, & in suum abutuntur compendium, alunt sacerdotes quidam. Anglus hostis est Gallo, nec ob aliud, nisi quod Gallus est. Scoto Britannus infensus est, nec aliam ob rem, nisi quod Scotus est. Germanus cum Franco dissidet, Hispanus cum utroq; . O prauitatem, Disiungit inane loci uocabulũ, Cur non potius tot res conciliant? Male uis Britannus Gallo, Cur nõ potius bene uis homo homini? Christianus Christiano? Cur res friuola plus apud istos potest, t̃p̃ tot naturæ nexus? tot Christi uincula? Locus corpora dirimit, nõ animos. Separabat olim Rhenus Gallũ a Germano, at Rhenus nõ separat Christianũ a Christiano. Pyrenei mōtes Hispanos ab Italis seiungunt, at nõdẽ nõ dirimũt ecclesiæ cõmunionẽ. Mare dirimit Anglos a Gallis, at nõ dirimit religionis societate. Paulus Apostolus indignat' audire inter Christianos has uoces, Ego sum Apollo, ego sum Cepha, ego sum Paulus.

nec in

nec in pia cognomina sinit secari Christū oia conciliatē,
 & nos cōmune patriæ uocabulū grauē causam iudica-
 mus, cur gens in gētis internicionē tēdat? Ne id quidē
 fatis non nullorum animis bellorum auidis, prauē da-
 taq; opera dissidiorum ansas quærun, ipsam diuidunt
 Galliam, & ea uocabulis distrahunt, quæ nec maria,
 nec montes, nec uera regionum nomina distrahunt. E
 Gallis Germanos faciunt, ne uel nominis consortio co-
 alescat amicitia. Si in actionibus odiosis, uelut diuor-
 tij, nec litem facile recipit iudex, nec quamlibet admittit
 probationem, cur isti in re omniū odiosissima quālibet
 friuolam causam admittunt? Quin potius id quod res
 est, cogitāt, mundū hunc cōmunem esse patriā omniū,
 si patriæ titulus conciliat. ab iisdem maioribus ortos
 omneis, si facit amicos sanguinis affinitas. ecclesiā unā
 esse familiam, ex æquo cōmunem omnibus, si domus
 eadem copulat necessitudines. In hanc partem ingenio
 sos esse par est. Toleras quædā in socero, non ob aliud
 nisi quod socer est, & nihil toleras in eo, qui religionis
 consortio frater est? Multa condonas generis propin-
 quitati, & nihil cōdonas affinitati religionis? Certe nul-
 lum uinculum arctius alligat, q̃ Christi sodalitas. Cur
 id solum ob oculos obuerſatur, quod animum exulce-
 rat? Si paci faues, sic cogita potius, in hoc læsit, sed sæpe
 alias profuit, aut alieno impulsu læsit. Postremo, quē
 admodum apud Homerum dissidij causas, quod inter
 f 2 Agamēnonē

Agamēnonem & Achillē intercesserat, in Aten deam
 reſciunt, qui uocant ad cōcordiam. ita quæ excuſari nō
 poſſunt, aliquando fatiſ imputētur, aut malo cuipiam
 ſi libet Genio, & in hæc odiū ab ipſiſ hominibꝯ tranſ
 feratur. Cur magiſ ad perniciem ſuam ſapiunt, q̃ ad
 tuendam felicitatem? Cur ad malum, q̃ ad bonū ſunt
 oculatiores? Qui paulo cordatiores ſunt, expendunt,
 conſyderant, circumſpiciunt, priuſq̃ priuatum quoq̃
 negocium aggrediantur. Et clauſiſ oculiſ præcipiteſ
 in bellum ipſi ſeſe conijciunt, præſertim cum ſemel ad
 miſſum, excludi non poſſit. quā e puſillo fit maximū,
 ex uno plura, ex incruēto cruentum. Maxime cum hæc
 procella, non unum aut alterum affligat, ſed uniuerſoſ
 pariter inuoluat. Quod ſi uulguſ hæc parum expēdit,
 certe principiſ & optimatum parteſ ſunt, hæc ſecum re
 putare. Sacerdotum eſt iſta rationibꝯ omnibꝯ inful
 cire, uolentibꝯ ac nolentibꝯ ingerere. Hærebūt tandē
 ſi nuſq̃ non audiantur. Ad bellum geſtiſ: primū inſpi
 ce, cuiuſmodi reſ ſit pax, cuiuſmodi bellum, quid illa bo
 norum, quid hoc malorū ſecum uehat, atq̃ ita rationē
 ineas, num expediat pacē bello permutare. Si reſ quæ
 dam admirabilis eſt, regnum undiq̃ rebus optimiſ flo
 rens, bene conditiſ urbibuſ, bene cultiſ agriſ, optimiſ le
 gibuſ, honeſtiſſimiſ diſciplinis, ſanctiſſimiſ moribuſ,
 cogita tecum, hæc felicitatiſ mihi perturbanda eſt ſi bel
 lo. Cōtra ſi quando conſpexiſti ruinaſ urbium, dirutoſ
 uicoſ,

uicos, exusta phana, desolatos agros, & id spectaculum miserandum ut est, uisum est, cogita hunc esse belli fructum. Si graue iudicas sceleratam conductitiorū militum colluuiem in tuam regionem inducere, hos ciuiū tuorum malo alere, his inseruire, his blandiri, immo horum arbitrio te ipsum, ac tuam incolumitatem cōmittere, fac cogites hanc esse belli conditionem, si abominaris latrocinia, hæc docet bellum, si execraris paricidiū, hoc in bello discitur. Nam qui uereatur unum occidere cōmotus, qui leui autoramento cōductus tot homines iugulat? Si præsentissima Reip. pestis est, legum neglectus, silent leges inter arma. Si scēdū existimas stuprū, incestum, & his turpiora, horum omniū bellum magister est. Si fons omniū malorum est impietas, & religionis neglectus, hæc belli procellis prorsus obruitur. Si iudicas pessimum esse Reipu. statum, cum plurimū possunt, qui pessimi sunt, in bello regnant sceleratissimi, & quos in pace suffigas in crucem, horum in bellis primaria est opera. Quis enim melius per deuia ducet copias, q̃ latro exercitatus? Quis fortius diripiet ædes, aut spoliabit templa, q̃ parietū perfossor, aut sacrilegus? Quis animosius feriet hostem, & hauriet ferro uitalia, q̃ gladiator, aut paricida? Quis æque idoneus ad inñciēdum ignē urbibus, aut machinis, q̃ incēdiarius? Quis æque contēnet fluctus, marisq; discrimina, ac pirata diutinis prædationibus exercitus? Vis palam cernere, q̃ res sit

f 3   impia

impia bellū, animaduerte per quos geritur. Si pio principi nihil antiquius esse debet, q̄ suorum incolumitas, huic bellum in primis inuisum sit, oportet. Si principis felicitas est imperare filiabus, pacem potissimū amplecti debet. Si præcipue optandum bono principi, ut imperet q̄ optimis, bellum detestetur oportet, unde scatet omnis impietatis sentina. Si suas opes esse putet quicquid ciues possident, bellum omnibus rationibus uitet, qd' ut felicissime cadat, certe facultates omniū atterit, & quod honestis artibus partū est, in imanes quosdā carnifices erogandum. Iam illud etiam atq; etiā perpendant, suam cuiq; blandiri causam, & suā cuiq; spem aridere, cum illa sæpenumero pessima sit, quæ commoto uideatur æquissima, & hæc nō raro fallit. Sed finge causam iustissimā, finge exitum belli prosperrimū, rationē fac in eas, omniū incōmodorum quibus gestum est bellum, & cōmoditatum quas peperit uictoria, & uide nū tanti fuerit uincere. Vix unq̄ uictoria cōtingit incruentata. Iā habes tuos humano sanguine pollutos. Ad hæc supputa morum, publicæq; disciplinæ iacturam, nullo compendio sarcendam. Exhaustis tuū fiscum, expilas populum, oneras bonos, ad facinus excitas improbos, neq; uero cōfecto bello, protinus & belli reliquæ sopitæ sunt. Obsolescunt artes, interduduntur negotiatorū cōmercia. Ut hostē includas, prius temetipsum a tot regionibus cogere excludere. Ante bellum omnes finitimæ regiones

mæ regiones tuæ erāt, pax enim rerum cōmercij facit
 omnia cōmunia. Vide quantā rē egeris, nūc uix tua est,
 quæ maxime tua est ditio. Vt oppidulū excindas, quot
 machinis, quot tentorijs opus est? Imitatitiā urbem fa-
 cias oportet, ut uerā euertas, at minoris aliud uerū op-
 pidū extrui poterat. Ne liceat hosti prodire ex oppido,
 tu exul a patria, sub dio dormis. Minoris constaturum
 erat, ædificare noua mœnia, q̃p̃ ædificata machinis de-
 moliri. Vt ne computem hic, quod pecuniarum effluit
 inter exigentium, recipientium, ac ducum digitos, quæ
 sane pars est non minima. Quod si horum singula ad
 uerum calculum reuoces, ni compereris decima impen-
 diorum parte pacem redimi potuisse, patiar æquo ani-
 mo me profligari undiq̃. Sed parum excelsi animi ti-
 bi uideare, si quid remittas iniuriarum, immo nullum
 est certius argumentum humilis animi, minimeq̃ re-
 gij, q̃p̃ ulisci. Maieſtati tuæ non nihil decedere putas,
 si cum finitimo principe agens, & fortasse cognato, aut
 affini, fortassis alias bene de te merito, de tuo iure de-
 cedas aliquantulum. At quanto humiliter deijcis maie-
 ſtatem tuam, dum barbaris cohortibus, & infimæ ſce-
 leratorum feci, nuncq̃ explendæ auro, subinde litare
 cogis? Dum ad Cares uiliſſimos, ſimul ac nocentiſ-
 ſimos blandus ac ſupplex mittis legatos, dum tuum
 ipſius caput, dum tuorum fortunas, illorum credis
 fidei, quibus nihil eſt neq̃ penſi, neq̃ ſancti. Quod
 liquid

siquid iniquitatis uidebitur habere pax, caue sic cogi-
tes, hoc perdo, sed tanti pacē emo. At dixerit argutior
aliquis, Facile donarim, si res ad me priuatim ptineat.
Princeps sum, negocium publicum, uelim nolim, ago.
Non facile bellum suscipiet, qui nihil nisi publicum spe-
ctat. Atqui contra uidemus omneis belli causas ex his
rebus nasci, quæ nihil ad populū pertineant. Vis hanc
aut illam ditionis partem uindicare? Quid istud ad po-
puli negociū? Vis ulcisci, qui filia renunciauit, quid hoc
ad Rempublicam? Hæc expendere, hæc perspicere, ue-
re sapientis, uereq; magni est principis. Quis unq; aut
latius imperauit, aut splēdidius Octauio Augusto? at
is cupiebat etiam deponere imperium, si quem uidisset
Reipu. magis salutare principem. Merito laudata est
ab egregijs autoribus uox illa cuiusdā Imperatoris, Pe-
reant, inquit, filij mei, si quis alius melius sit Reipu. con-
sulturus. Hos animos Reipub. præstiterūt homines im-
pij, quod ad Christi religionem attinet, & Christiani
principes usq; adeo uilem ducūt populum Christianū,
ut grauissimo orbis incendio priuatas suas cupiditates,
uel ulcisci uelint, uel explere? Iam audio quosdā ita ter-
giuersantes, ut negēt se tutos esse posse, nisi uim impro-
borum acriter propellant. Cur igitur inter innumeros
Imperatores Rhomanos soli Antonini, pius & philo-
sophus petiti nō sunt? Nisi quod nemo tutius regnat,
q̃ qui paratus est & deponere, utpote quod Reipu. ge-
rat, nō sibi.

rat, non sibi. Quod si nihil uos mouet, neq; naturæ sensus, neq; pietatis respectus, neq; tanta calamitas, certe Christiani nominis probrū, animos uestros in concordiam redigat. Quota mundi portio tenetur a Christianis? Atq; hæc tamen est illa ciuitas in ædito monte sita, spectaculū facta deo & hominibus. At quid sentire putandū est, quid loqui, quæ probra in Christum euomere Christiani nominis hostes, ubi uident Christianos sic inter sese concertare, leuioribus de causis. Et Ethnici, crudelius q̃ impij, machinis tetrioribus q̃ ipsi? Quorum inuentum est bombardæ? Nonne Christianorū? Et quo res sit indignior, his induntur Apostolorū nomina, insculpūtur imagines. O crudelis irrisio. Paulus ille pacis hortator perpetuus, tartaream machinā torquet in Christianum? Si cupimus Turcas ad Christi religionem adducere, prius ipsi simus Christiani. Nunq̃ hoc illi credent, si quod est, perspiciant nusq̃ magis sœuire, q̃ apud Christianos, id qd' Christus unū omniū maxime detestatus est. Et quod Homericus Ethnicus demiratur in Ethnicis, cum suauium etiam rerum satietas sit, somni, cibi, potus, choreæ, musices, belli infelicitis nullam esse satietatem. id apud eos uerissimum est, quibus ipsum etiam belli uocabulum abominandum esse oportuit. Roma furiosa quondam illa bellatrix, tamen Iani sui templum aliquoties uidit clausum. Et qui con-

g uenit

uenit apud uos nullas esse bellandi ferias? Quonā ore
 prādicabitis eis Christum pacis autorem, ipsi perpe-
 tuis dissidijs inter uos tumultuantes? Iam quos puta-
 tis animos addit Turcis uestra discordia? Nihil enim
 facilius q̄ uincere dissidentes. Vultis illis esse formida-
 biles? Cōcordes estote. Cur ultro uobis & prāsēntis ui-
 tae iucunditatem inuidetis, & a futura felicitate uultis
 excidere? Multis malis per se obnoxia est uita morta-
 lium, magnā molestiae partem adimet concordia, dum
 mutuis officijs alius alium, aut consolatur, aut iuuat. Si
 quid boni obtinget, id tum suauius, tum cōmunius red-
 det concordia, dum amicus impartit amico, & beneuo-
 lus beneuolo gratulatur. Quā friuola sunt, quāq; mox
 peritura, pro quibus inter uos tumultus est, mors omī
 bus imminet, non minus regibus, q̄ plebeijs. Quos tu-
 multus ciet animalculum, mox fumi in morē euanitu-
 rum? In foribus adest aeternitas. Quorsum attinet, pro
 rebus istis umbraticis, perinde moliri, quasi uita haec
 esset immortalis? O miseros, qui felicem illam piorum
 uitam non credunt, aut non sperant impudentes, qui
 sibi pollicētur, e bellis ad eam iter esse, cum illa nihil sit
 aliud, q̄ ineffabilis quaedam feliciū animorum com-
 munio, cum iam ad plenum continget, quod Christus
 tam enixe rogauerat patrē caelestem, ut sic inter se iun-
 gerentur illi, quemadmodum ipse patri iunctus esset.

Ad hanc

Ad hanc summā concordiam qui possitis esse idonei, nisi eam interim pro uirili meditemini? Vt non subito ex spurco helluone fit angelus, ita non subito ex bellatore sanguinario, martyrum ac diuorum socius. Eia satis iam, superq; fufum est Christiani, si parum est, humani sanguinis, satis in mutua debacchatum exitia, satis haecenus Furijs, Orcoq; litatū, satis diu quæ Turcarum pascit oculos, acta est fabula. Saltem aliquando post nimium diu toleratas bellorū miseras resipiscite. Quicquid haecenus insanitum est, satis imputetur. placeat Christianis, quæ quondam prophanis placuit, superiorum malorum obliuio. posthac cōmunibus consilijs in pacis studiū incumbite. Et sic incumbite, ut non stuppeis, sed solidis atq; adamantinis uinculis coeat, nuncq; dirumpēda. Vos appello principes, de quorum nutu potissimum pendent res mortalium, qui Christi principis imaginem inter mortales geritis, agnoscite regis uestri uocem, ad pacem uocātis. Existimate totum orbem diutinis fessum malis, hoc a uobis flagitare. Si quid cui dolet etiam, æquum est hoc publicæ omnium felicitati donare. Maius est negotium, q̃ ut leuibus causis debeat retardari. Appello uos sacerdotes deo sacri, hoc studijs omnibus exprimate, quod deo gratissimū esse scitis, hoc depellite, quod illi maxime inuisum. Appello uos Theologi, pacis Euāgelium prædicate, hanc

g 2   semper

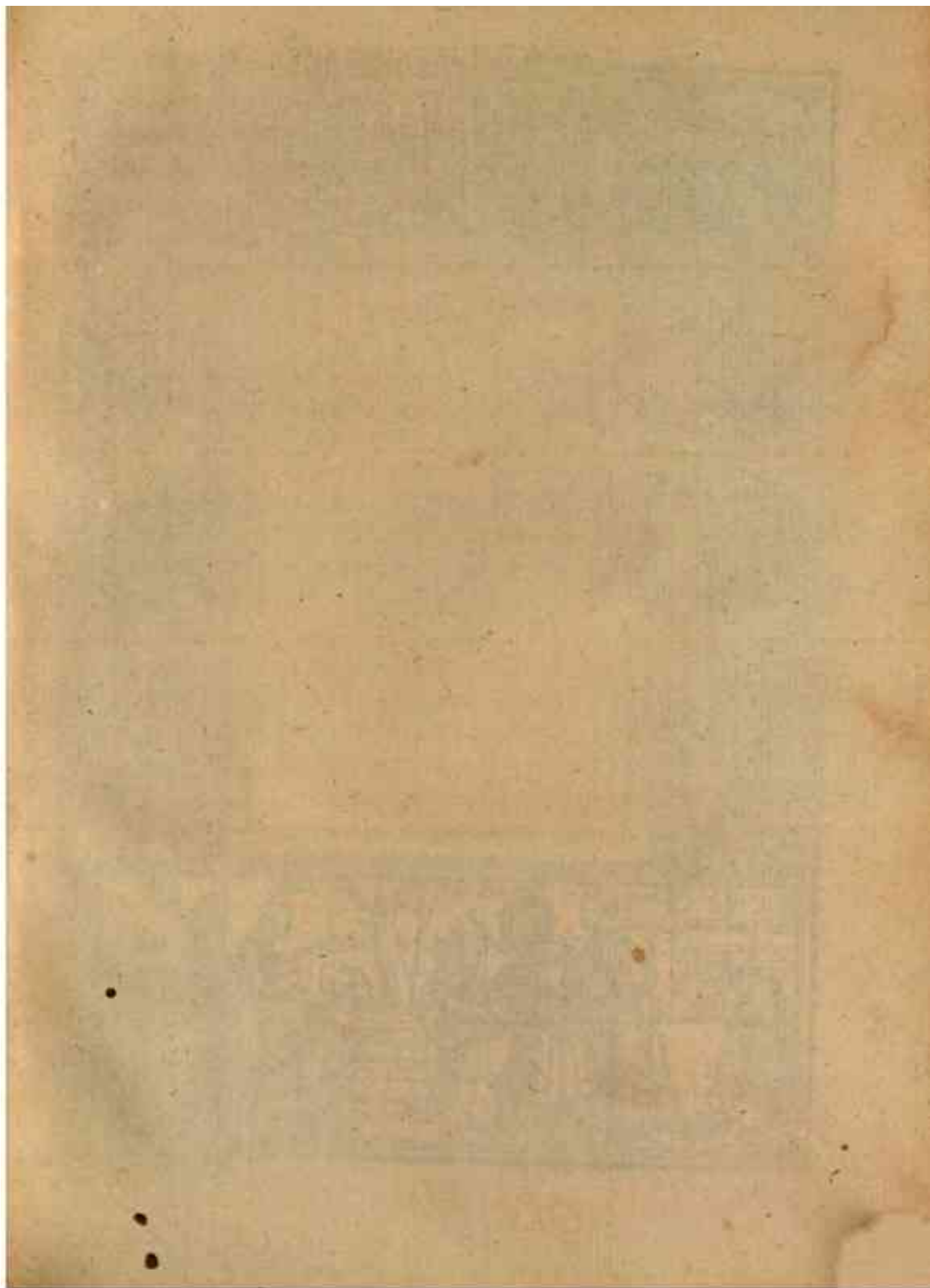
semper popularibus auribus occinite. Appello uos episcopi, alijq; dignitate ecclesiastica præminētes, ad pacē æternis uinculis astringēdā uestra ualeat autoritas. Appello uos primates, & magistrat⁹, ut sapiētiae Regū, ut pietati Pōtificum uestra uoluntas sit adiutrix. Vos appello promiscue, quicūq; Christiano nomīne censemīni, consentientibus animis in hoc conspirate. Hic ostendite quantum ualeat aduersus potentum Tyrannidē, multitudinis concordia. Huc pariter omnes omnia sua conferant. Iungat æterna concordia, quos tam multis rebus coniunxit natura, pluribus Christus. Communi bus studijs agant omnes, quod ad omnium ex æquo felicitatem pertinet. Huc inuitant omnia, primum ipse naturæ sensus, atq; ipsa, ut ita dicam, humanitas. Deinde totius humanæ felicitatis princeps & autor Christus. Ad hæc, tam multa pacis commoda, tot belli calamitates. Vocant huc ipsi principum animi, iam uelut afflante deo, ad concordiam propensi. En pacificus ille, placidusq; LEO, signum omībus extulit, ad pacem inuitans, uereq; Christi uicarium agens. Si uere oues estis, sequimini pastorem. Si filiī, audite patrē. Vocat huc ille nō titulo tantum Christianissimus Galliarum Rex Frācisus, qui pacem nec emere grauatur, nec usq; suæ maiestatis habet rationem, modo publicæ paci cōsulat. hoc denicq; uere splendidum ac regium esse docens.

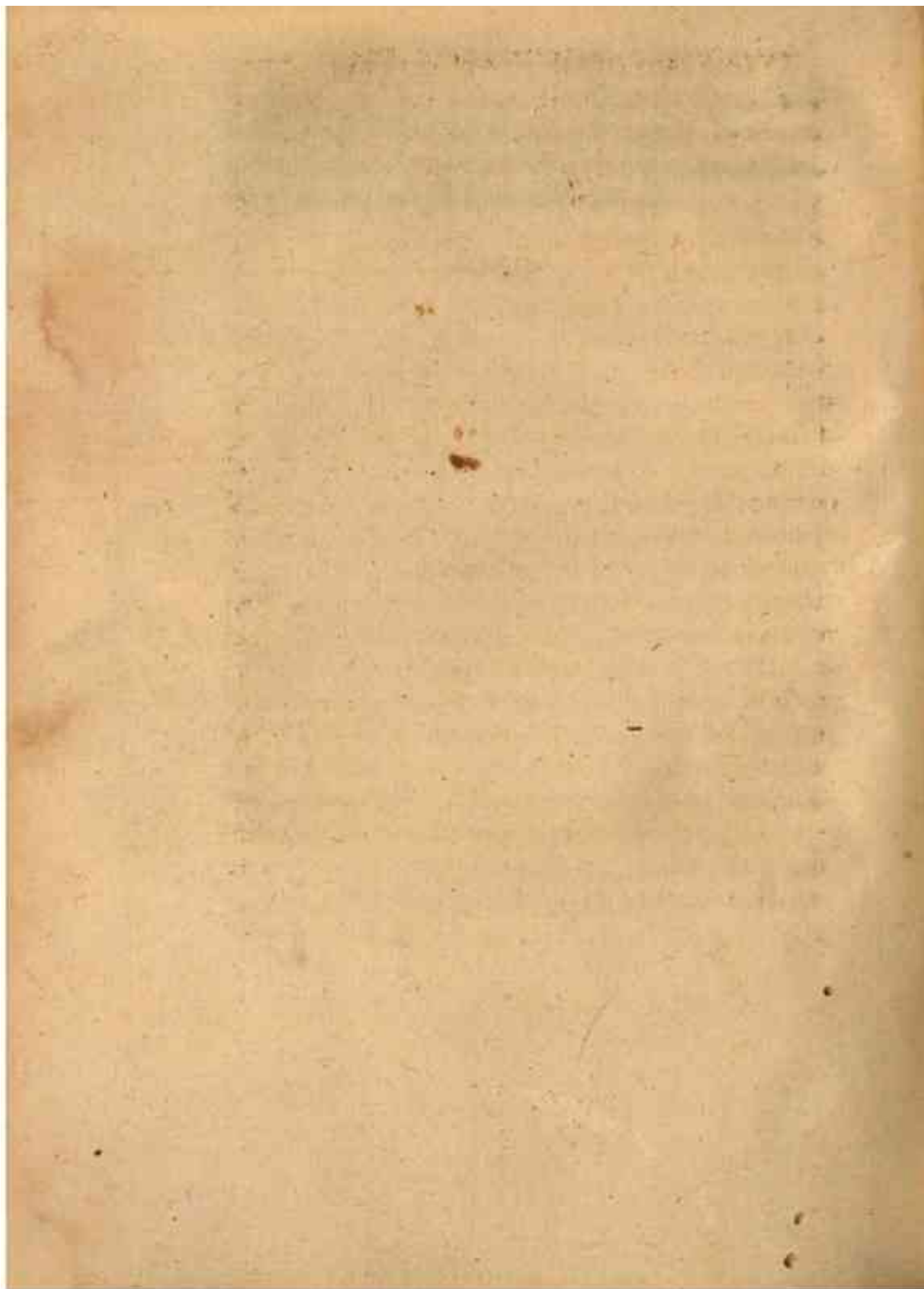
cens, de genere humano quā optime mereri. Vocat huc clarissimus princeps CAROLVS, incorruptæ indolis adolescens. Nec abhorret Cæsar MAXIMILIANVS. Nec detractat indytus Angliæ Rex Henricus. Tantorum principum exemplum, cæteros libèter imitari par est. Maxima plebis pars bellum detestatur, pacē orat. Pauculi quidam modo, quorum impia felicitas a publica pendet infelicitate, bellum optant. Quorū improbitas ut plus ualeat, quā bonorum omnium uoluntas, æquum sit, nec ne, uos ipsi expēdite. Videris hætenus nihil actum fœderibus, nihil promotum affinitatibus, nihil ui, nihil ulciscendo. Nunc contra periculum facite, quid possit placabilitas, quid beneficentia. Bellum e bello seritur, ultio trahit ultionem. Nunc gratia gratiam pariat, & beneficiū beneficio innitetur, isque regalior uideatur, qui plus de suo iure concesserit. Non successit quod humanis studiis gestum est, at fortunabit ipse Christus pia concilia, quæ se autore & auspice uiderit suscipi. Aderit dexter, aspirabit, fauebitque fauentibus ei rei, cui fauit ipse plurimum, priuatos affectus publica uincat utilitas. Quāquā dum huic consulitur, & sua cuique fortuna melior reddetur, principibus regnum erit augustius, si pijs ac felicibus imperent, ut legibus regnent magis quā armis, proceribus maior ueriorque dignitas, sacerdotibus ocium tranquillius, populo quies uberior.

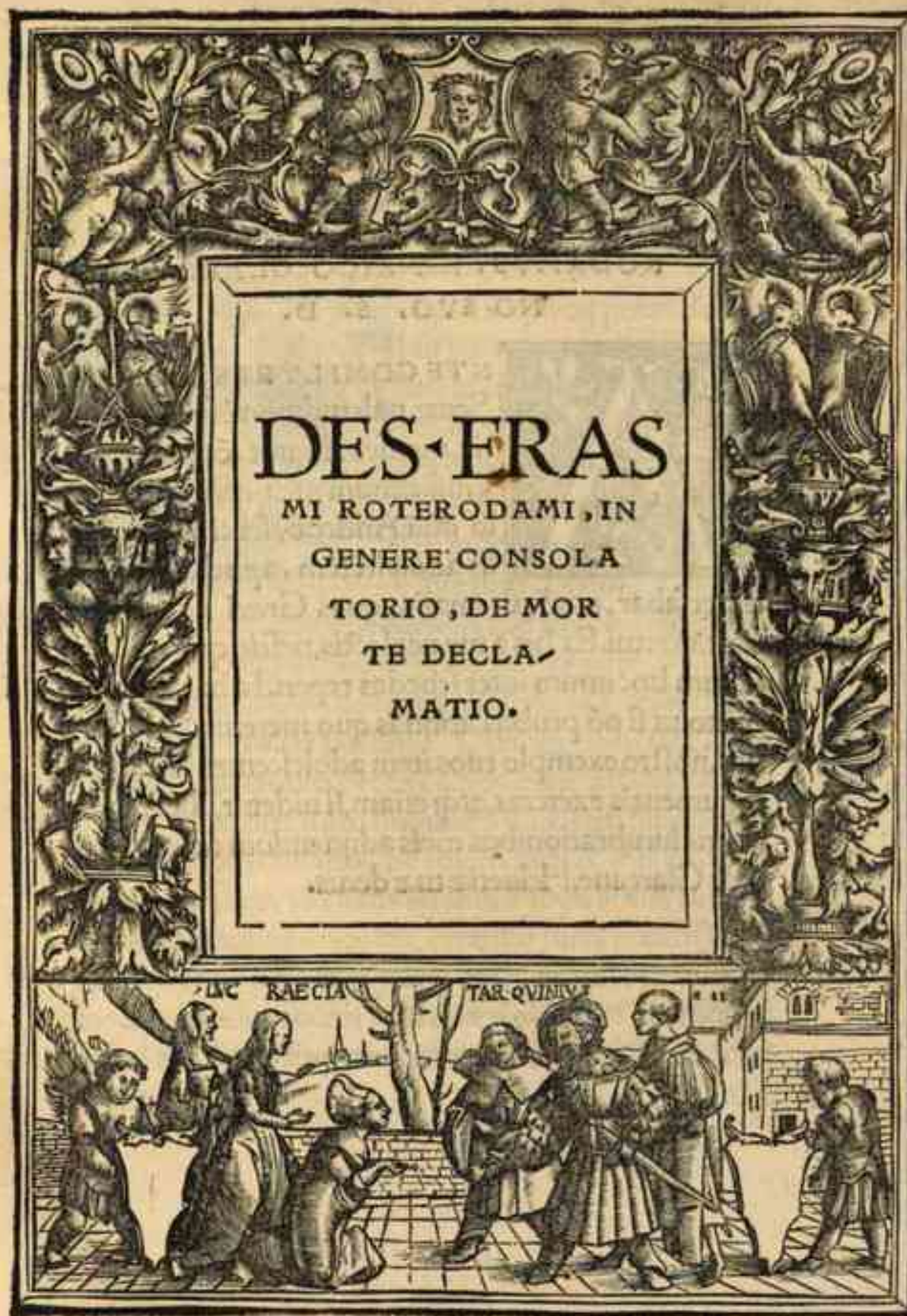
g 3   & uber-

& ubertas quietior, Nomen Christianum formidabilius crucis hostibus. Deniq; singuli singulis, & omnes omnibus chari simul & iucūdi eritis, super omnia Christo grati, cui placuisse summa felicitas est.

DIXI.

ERASMVS ROTE

RODAMVS, HENRICO GLAREA

NO SVO, S. D.

NTE COMPLVRES annos, cum Senæ, ualitudinis cōfirmādæ gratia, menses aliquot cōmorarer, D. Guilielmum archiepiscopū, titulo diui Andreæ, felicissimæ indolis adolescētem, apud quem tum diuersabar, uarijs thematis, quas Græci *μειλίας* uocant, exercui. Ex his a me neglectis, nescio quo casu, seruatum hoc unum inter schedas reperi. Id hac lege ad te mitto, ut si nō probas, abijcias quo meretur, Sin approbas, nostro exemplo tuos item adolescentes hoc genus argumentis exerceas, atq; etiam, si uidetur, libellū hunc ceteris lucubrationibus meis adiūciendum cures. Bene uale Glareane, Heluetiæ tuæ decus.

ERASMI ROTERO

DAMI, IN GENERE CONSOLATO
RIO DECLAMATIO.

VAM ACERBVM VVL- Exordium,
nus ex optimi pueri deces-
su pater acceperis, equidem
ex meo ipsius dolore facile
cōiecturā facio. Quare ue-
hementer sim inhumanus,
si parentem in tam tristi ca-
su lugere uetem, cū alienus
ipse non queam nō lugere.

Impudens autē merito uidear, si tuo dolore parem me-
deri, cum mihi ipsi medico sit opus, siq; patri coner la-
chrymas abstergere, cum ipse lachrymarū nullum ad-
huc modum facere possim. Quanq; enim hoc fortu-
næ telum, paternum pectus altius ferire debuit, tamen
illud tibi præstare solet singularis quædam sapiētia, ut
omneis casus humanos, nō solum forti & infracto, ue-
rumetiam alacri perferas animo. Proinde tibi constes
oportet, ut animi dolorem, omnino iustissimum (quis
enim neget?) si nōdum potes abijcere, certe premas, ac
modereris. Cur autem non etiam abijcias? uidelicet, ut
quod ab idiotis impetrat paucorum dierum spacium,

Transitus
ad argu-
mētationē

Argumen-
tatio.

h 2 id a sa

id a sapiētissimo uiro impetret ratio. Nam quæ mater
cula tam impotenter filij mortē luget, cui dies non ægri
tudinem leniat primū, deinde penitus etiam adimat.
Nusq̃ animo deijci, sapiētis est. at in his casibus, quib⁹
oēs ex æquo, maximi pariter ac minimi sum⁹ obnoxij,
dolere immoderatus, extremæ uecordiæ mihi uidetur
esse. Quis enim ignorat, nisi prorsus incogitans, hac se
lege natum esse, ut quandocunq; uocarit deus, sit pro
tinus hinc emigrandum. Itaq; qui mortem hominis de
plorat, quæso, quid aliud, q̃ se mortalem esse deflet.
Aut cur potius mortem deplores, q̃ natiuitatem, cum
utraq; iuxta secundum naturam sit. Perinde ac si quis
gratias agat, quod ad conuiuiū sit admissus, queratur
autem sese dimitti. Quod si quis uelut e sublimi specu
la, uniuerſi mortalium generis conditionē, uitamq; con
templet, non merito delicatus sibi uideatur, si inter tot
orbitatis exempla, inter tam densa senum ac iuuenum
funera, grauius discrutiet animo, perinde quasi soli no
uum aliquod, ac magnū malū acciderit, qualicq; unus
tanq̃ albæ, quod aiunt, gallinæ filius, extra publicam
aleam statui postulet. Quas ob res sapiētissimi legum
conditores, uti luctum aliquem parētum affectibus in
dulgent, ne uidelicet a quibuslibet ἀπάθειαν illam exige
re uideantur, a nonnullis etiam Stoicis damnatam, ita
eum modicis sane finibus circūscripserunt. Siue quod
intelligerent, in id genus casibus, qui cum omniū sunt
cōmunes,

cōmunes, tum uero nō fortunæ iniuria, sed ipso naturæ
 cursu atq; ordine inducuntur, breuem mœrorem suffi-
 cere, uel infirmioribus, utpote natura, uulnus quod in-
 flixit, leniente, sensimq; cicatricem obducēte. Siue quia
 perpenderint, dolorem non solum inutilem esse ijs, qui
 bus impenditur, uerumetiam perniciosum ijs, a quibus
 sumitur, grauē ac molestum amicis ac familiaribus, ui-
 tæq; socijs. Iam uero, si quis rem recta reputet uia, an
 non dementiæ species esse uidetur, ultro malum malo
 addere, & cum fati iacturā nulla ratione sarcire possis,
 tamen ultro tibi perniciem accersere? Perinde ut si quis
 ab hoste, nonnulla facultatū parte spoliatus, quicquid
 reliquū est, id omne iratus in mare deiciat, adq; eum
 modum fortunā suam deplorare sese prædicet. Quod
 si nos parum mouet Mimus ille nobilis, & quouis etiā
 philosopho dignus, Feras, non culpes, quod mutari nō
 potest, certe Dauidis sapientissimi Regis exemplum
 pulcherrimū in mentem ueniat. Cui simulatq; pueri,
 quem tenerrime diligebat, mors est nūciata, confestim
 solo erexit sese, puluerem absterfit, cilicium abiecit, de-
 inde lotus & unctus, uultu mutato, alacris ad epulas ac-
 cessit. Id factum admirantibus amicis, Quid est? inquit,
 cur me iam conficiā dolore? Nam antehac, utcūq; spes
 erat fieri posse, ut meo luctu flexus deus, infanē serua-
 ret, nunc nullis ille lachrymis ad nos reuocari potest,
 Nos ad illum breui properabimus. Quis tam demēs,
 h ; ut cuiq;

ut cuiq̃ supplex esse uelit, quem certo sciat precibus nō
cōmoueri. At morte nihil inexorabilius, nihil surdus,
nihil rigidus. Arte mansuescūt feræ, uel immanissimæ.
Est quo frangatur marmor, est quo mollescat adamas,
nihil est quo mortem delinias. Ea nec formæ parcat, nec
opibus, nec atati, nec imperijs. Atq; ob id ipsum æquo
re ferenda animo, uel quod ineuitabilis, uel quod tā ex
æquo cōmunis omnibus. Iam uero quid ego tibi recen
sere pergam tot Ethnicorū exempla, qui suorum inte
ritum excelso infractoq; tulerint animo. A quibus ani
mi fortitudine superari Christianos, nonne turpissimū
uideatur. Nunc tibi succurrat nobilis illa, meritoq; lite
ris omnium celebrata, Telamonis & Anaxagoræ uox,
Sciebā me genuisse mortalē. Succurrat Pericles, Athe
nienſium dux, non tam eloquētia, q̃ animi fortitudine
celebris, qui cum intra quatrīduū duobus mirificis ado
lescentulis orbatus esset, solito uultu, atq; adeo corona
tus, etiā in cōcione disseruit. Succurrat Xenophon ille
Socrate præceptore dignus, Cui cū inter sacrificandū,
mors filij esset nūciata, coronam modo deposuit, atq;
eandē mox reposuit, simulatq; fortiter in acie cecidisse
cognouit. Succurrat Dion Syracusanus, qui cū in ami
orū cōfessu nō nihil agitare, ac subito tumultu in adi
bus coorto sciscitatus, quid esset rei, didicisset filiū de te
gulis lapsum interisse, nihil cōmotus, iussit extincti cor
pus mulieribus rite sepeliendum tradi, sese quod insti
tuerat,

tuerat, non omitturum. Hunc imitatus Demosthenes, amissa filia charissima, atq; unica, septimo ab eius obitu die coronatus, & cādido uestitu ad populū prodijt. Cuius facti, & fidem cōfirmavit, & illustravit gloriam, Aeschynis inimici criminatio. Succurrat rex Antigonus, cui cum nunciatū esset, filiū in extraordinario conflictu concidisse, paulisper cōctatus, & intuens eos qui renunciarant, magno quidem animo, Sero, inquit, interisti Alcynonen (nam id erat filio nomen) qui tam temere in hostes te conieceris, neq; tuæ salutis, neq; meorum memor monitorū. Quod si Romana te magis capiūt exempla, respice Puluillum Horatium, cui capitolium dedicanti, cum nūciatum esset, filiū uita defunctū esse, nec manū a poste remouit, neq; uultum a religione ad priuatū dolorem flexit. Respice Paulum Aemilium, qui intra septē dies duobus amissis filijs, progressus in cōcionem, ultro populo Romano gratulatus est, quod publicā fortunæ inuidiam, domestico luctu redemisset. Cogita Qu. Fabiū Maximū, qui cum filiū consularē, & egregijs clarū gestis amississet, consul in concionem prodijt, & encomiū filij recitauit. Interea Catonem Censoriū, cui cū filius natus maior obisset, singularem ingenio, summa uirtute iuuenis, ad hanc prætor iam designatus, nihil tamen hoc casu cōmotus est, ut Reip. negocia segnius administraret. Occurrat Martius, cognomēto Rex, Is cum filium summæ pietatis, magnæ spei,

spei, postremo unicum amisisset, orbitarē suam adeo infracto tulit animo, ut statim a rogo iuuenis, curiā peteret, ac senatum legis ferendæ causa euocaret. Occur-
rat L. Sulla, cui filij mors, nihil omnino acerrimā illius in hostes uirtutem contudit, nec effecit, ut falso sibi Fel-
cis cognomētum usurpasse uideretur. L. Bibulus po-
stero statim die, q̄p; utrunq; filiū interfectum cognouit,
ad solita officia processit in publicum. Huius collega
C. Cæsar, cum Britannia peragraret, & filiaē mortem di-
dicisset, tamē intra tertium diem imperatoria obiit mu-
nera. M. Crassus in Parthico bello, cum filij caput pi-
lo præfixum conspiceret, nam id hostes ludibrii causa
propius accedentes ostentabāt, cōuitijs etiā exasperan-
tes calamitatem, usq; adeo non est animo cōsternatus,
ut repente per omnes ordines equo circūuectus dama-
ret, suum hoc malum priuatim, cæterū publicā Reipu-
salutem in militum incolumitate sitam esse. Atq; ut
omittam exemplorum agmē, Gallos, Pisones, Scruo-
las, Metellos, Scauros, Marcellos, Aufidios, Claudius
Cæsar, cum eum amisisset, quē & genuerat, & optau-
erat, ipse tamē pro rostris laudauit filium, in conspectu
posito corpore, interiecto tantūmodo uelamēto, quod
Pontificis oculos a funere arceret, & flente populo Ro-
mano, solus nō fleuit pater. Atq; ut hos quidem imi-
tari pulchrū, ita turpissimū sit, non præstare uiros eum
animū, quem fœminæ præstiterūt. Cornelia duos fi-
lios

lios, T. Gracchum, & C. Gracchū, & occisos uidit, & insepultos. At cosolantibus amicis, ac miserā dicentibus, Nunq̃, inquit, nō felicem me dicam, quæ Gracchos peperit. Sed quid nos hæc ex priscorum annalibus repetimus? Quasi uero nō quotidiana uita, satis exemplorum suppeditet? Circumspice uicinos, circumspice cognatos & affines, quot reperies etiā mulierculas, quæ mortem liberorum moderate ferant? Intantum non opus est ad hāc rem, magnis philosophiæ præsiidijs. Nam si quis modo secū animo reputarit, q̃ calamitosa sit hæc nostra omnis uita, quot periculis, quot morbis, quot casibus, quot curis, quot incōmodis, quot uitijs, quot iniurijs sit obnoxia, q̃ exigua pars eius nobis abeat, non dicam cum uoluptate, sed non aliqua ægritudine contaminata, deinde q̃ fugax etiam, ac præceps, propemodum etiam gratulabitur ijs, qui maturius eam reliquerint. Breuitatē grauitè expressit Euripides, qui uitam mortaliū, dieculam unam appellat. Sed melius Phalereus Demetrius, Euripidem castigans, qui eam non potius temporis punctū dixerit. Optime uero Pindarus, qui uitam hominum, umbræ somnium appellat. Res duas maxime nihili coniunxit, umbram & somniū, ut plane q̃ sit inanis hæc uita, demonstraret. Porro q̃ eadem sit calamitosa, probe perspexisse uidentur antiqui Poetæ, qui mortaliū gen⁹, nō alio epitheto rectius insigniri posse iudicarūt, q̃ si eos *μοχθηρόν, καὶ δειλόν*, id est

i   calami-

calamitosos ac miseros cognominarent. Nam prima pars æui, quæ quidem optima putatur, sese nescit. Mediâ protinus negotiorû tumultus, curæq; excipiunt. Extremâ morbi ac senectus occupat, ut de felicissimis interim agamus. Quis igitur non optimo iure probet illam Sileni sententiam, optimum esse non nasci, proximum t̃pocysissime aboleri? Quis nō approbet Thracum institutû, qui nascentes, luctu lamentisq; excipiunt, rursum exeuntes e uita, gaudio, gratulationibusq; prosequi solent? Quod si quis ipse sibi narret, quæ suis auditoribus solitus est Hegesias, is & suam mortē optabit potius, t̃p horrescet, & suorum obitum æquissimo feret animo. At obstrepit interim paternus dolor. Ante diem perijt, perijt adhuc ephebus, perijt optim⁹, ac singulari pietate filius, uitaq; lōgissima dignus. Queritur naturæ uices inuerti, quod filio pater, iuueni senex supstes sit. Sed obsecro te per deū immortalem, Quid tandem appellas, ante diem? Quasi uero non unusquisq; uitæ dies & supremus esse possit. Alius inter materni latebras uteri, uix dum homo præfocatur, & inter fingentis adhuc naturæ manus intercidit. Alius dum nascit̃, Alius dum uagit, in cunis abripit̃. Alius in ipso statim æui flore, uix dum percepto uitæ sensu, perit. Ex tot hominum milibus, t̃p paucis datum est ad senectæ limē, quēadmodum uocat Homerus, pertingere? Hac nimirum lege deus animū in huius corpusculi præsidio constituit,

stituit, ut quocunq; die, quocunq; momento iusserit de
cedere, protinus inde sit exeundum. Neq; uero quisq;
ante diem euocari sibi uidere possit, cum nulli sit certus
dies præsriptus, sed is demum legitimus est dies, quē-
cunq; imperator ille noster supremum esse uoluerit.
Nos si sapimus, unumquēlibet perinde ut supremum
operiemur. Quācūq; in tāta uitæ breuitate, fugacitateq;
quātulum quæso refert, paulo serius, an maturius exi-
maris? Neq; enim magis interessē uidetur, q̄ cum plu-
res ad capitis supplicium ducuntur, primus, tertius, an
octauus feriaris, nihilominus mox feriendus. Quid em̄
aliud ipsa uita, q̄ perpetuus quidā ad mortem cursus?
Nisi quod commodius cum his agitur, qui a tam labo-
riosa uitæ functione maturius dimittuntur. Verum ut
amentis est, iniussu imperatoris e castris excedere, ita
stulti atq; ingrati, missionē a duce celerius datam, nō li-
bēter amplecti. Maxime si iam nō sine laude discedat,
qui dimittitur, siq; ad præmiū, non ad ignominiā auo-
catur. Neq; enim conuenit aui spacium solstitijs meti-
ri. Recte factis æstimanda est ætas, ut is diu uixisse pu-
tetur, non qui plurimos annos *ἑτάσιον ἄχθας ἐξούρην*, ut
inquit Homerus, terram pressit, & numero addidit, sed
qui grauitèr peracta uitæ fabula, honestam sui memo-
riam posteris reliquit. An quereris, quod statim tibi ta-
lem filium dederit deus, qualem optasses post annos
multos euadere? Quid quod neq; usq; adeo præmatu-
re defun-

re defunctus est noster adolescens. Iam uigesimū attigerat annum, qua quidem ætate, mea sentētia, optimū est mori, quia uiuere dulcissimū. Iam patriæ ciuem bonum, iam patri filium pium, iam æqualibus cōuictorē iucūdum, deniq; superis bonam & integram mentem præstiterat. Decessit uitiorum ignarus, calamitatū imperitus. Porro quid allatura fuerit uita lōgior, incertū. Certe plerunq; fieri uidemus, ut posterior atas, & grauioribus uitijis adolescentiæ puritatem inficiat, & pluribus calamitatibus iuuentutis felicitatem contamineat. His om̃ibus seu malis, seu periculis illum mors cita subduxit. Nūc deniq; tuto gloriari potes, te filium optimū habuisse, uel habere magis. Sed habueris tantū, nō habearis etiam. Vtrum potius æquum est, discutiari te qđ amiseris, an gaudere qui talem habueris? Vide ne parum grati sit animi, meminisse repetiti muneris, nō meminisse dati. Magnum profecto munus, filius pius, sed ita datum, ut ad tempus fruereris, nō ut perpetuo tuū esset. Sic enim tecum consydera uir sapientissime, imo sic pariter cōsyderemus. Siquis princeps, summi precij, summæq; artis tabulam nobis dedisset utendā, utrum eā, quando cūq; collubitū fuerit, reposcenti, sereno uultu reddemus, gratias insuper agentes, an tristes ad hūc modum cum eo expostulabimus? O te crudelē, qđ precioso munere nos spoliasti, quantam uoluptatem nobis ademisti, qđ cito rem tam egregiam nec opinatibus eripuisti.

eripuisti. Nonne is optimo iure, tam ingratis querimonijs ad hunc respóderit modum? Hoccine præmij pro meo officio reporto? Ita ne nihil meministis, nisi hoc tátū, quod bellissimā tabulā amisistis? Excidit animo, gratis & ultro cōmodasse me: uos tot iā dies, mea benignitate pauisse oculos, animū oblectasse: qđ dedi, benignitatis erat, qđ reposco, meo iure facio. uobis aliqd ex me lucri fuit, iacturæ nihil fuit, nisi qđ uestro uitio id esse ppriū fingebatis, quod erat cōmodaticiū. Proinde perire uobis uidetur, quod repetitur. Imo quo preciosior, quo iucundior ea res fuit, quam utendam permisi, hoc magis atq; magis mihi debetis. Nec ante tēpus repetitum uideri oportet, quod citra iniuriā poterat non cōmitti. Hæc ratio si nullo pacto refelli poterat, cogita quanto iustius natura, dolorem ac querelas nostras huiusmodi sermone possit reprehendere? Atq; his nimirum rationibus, dolorem nostrum leniri conueniebat, etiam si mors totum hominem tolleret, neq; quicq; nostri post funus superesset. Nūc si saltem hoc credimus, de quo nihil addubitauit Socrates ille Platonius, uide licet hominē ipsum animū esse, corpus hoc nihil aliud esse, q̃ animi uel organū, uel domicilium, aut ut uerius dicam, sepulchrū & carcerem, unde cum emerferit, tum demum sui iuris esse, multoq; q̃ antea felicius uiuere, quid est quod mortem incusemus, quādoquidem usq; adeo non perit ille qui moritur, ut tum deniq; nasci uideatur

deat potius. Et nobis animo frui licet, quod oculis non cernimus, nihilo secius quam amicis absentibus cogitatione frui solemus. Et haud scio, an aliquāto suauius, quam si eos coram oculis cōspiceremus, propterea quod corporum conuictus, non raro nobis offensarum materiam consueuerit ministrare, & cōsuetudinis assiduitas, amicitiae iucunditatem nō nihil imminuere. Eius rei si desideras exemplum, an non sat argumēto sunt Apostoli, qui tum demum uere frui Christo, uereque amare ceperunt, posteaque illis corporea praesentia fuisset adempta. Sic est profecto bonorum amicitia, animorum nō corporum cōiunctione constat. Qui uere amant, animos amant, nō corpora. At animorum copulam, nulla uis, nulla temporum, nulla locorum intercapedo potest dirimere. Porro nimis quam puerile est, amicum iam perisse putare, simulatque sub oculis esse desierit. Tu quoties libebit, filium tibi cogitatione, sermonibusque praesentem reddes, ille uicissim tui meminerit, sentitque penitus animi tui affectus, nonnunquam & in somnis occurrit patri, & arcanis quibusdam animus utriusque sese complectentur, & confabulabuntur. Quid autem prohibet, quo minus iam nunc imagineris cum illo te uiuere, qui cum paulo post es uicturus. Quantulum enim est hoc omne quod uiuimus. Sed haecenus ijs remedijs sum usus, quibus cum Ethnico quolibet agere poteram. Nunc quid pietas, quid Christiana fides, a nobis

bis

bis impetrare debeat, paucis consideremus. Iam primum si maxime misera mors esset, tamē oportebat boni consulere, quod nulla uia corrigi poterat. Rursum si totum extingueret hominem, æquius tamen ferenda, quod tot huius uitæ calamitatibus finē imponat. Porro si animū originis æthereæ, graui corporis ergastulo liberat, propemodū etiam gratulandum ijs, qui e uita decesserint, & in felicem illam libertatē postliminio redierint. Nūc uero cum haud dubie pias animas ex huius uitæ procellis, ad immortalitatis portū transmittat, ac ne pilum quidem hominis perimat, quippe corporibus quoq; ad eandem immortalitatē aliquando reuocandis, utrum quæso lugere, an magis gratulari conueniat ei, quē ex hoc turbulentissimo uitæ pelago, in tranquillam illam immortalitatis stationem, mors matura transuexerit? Age paulisper huius uitæ (si modo uita est appellanda) sordes, erumnas, pericula in unum congere, rursus e diuerso eius uitæ commoda, quæ pios hinc reptos manēt, compone, & facile uidebis, hoc homine nihil esse iniustius, qui summū bonum, ad quod unum nati, conditiq; sumus, perinde quasi maximum malum deploret. Orbem te clamitas, cum filium celo genueris, cuius ceu numinis cuiusdam memoriā, ut sacrosanctā uenerari possis, qui cælitus tui curam agens, res tuas ceu dexter aliquis deus, bene fortunare ualeat. Neq; enim ille, aut non sentit res mortaliū, aut solitam

i 4 in patrem

in patrem pietatem, una cum corpore deposuit. Viuit profecto, mihi crede, uiuit ille, adestq; præsens nobis, & hoc ipsum nostrum colloquiū audit, sentitq;, ac fortassis hunc ipsum luctū nostrū ridet, ac damnat. Quod ni corporum horum moles obsisteret, fortassis & audiremus eū lachrymas nostras huiusmodi dictis increpātem. Quid istuc est quod agitis? Quid senectutem uestram inutili, ne dicam amenti luctu conficitis? Quid iniquissimis querimonijs, fatum, fortunam, mortem in ius trahitis? An mihi ex istius uitæ malis exēpto, & in hāc felicitatē euecto inuidetis? Sed bona uerba. Nō in uidet nec paterna pietas, nec amicitiae cādor. Verū qd aliud sibi uult ista comploratio? An lachrymis dignū censetis, quod e seruitute in libertatem, de erumnis ad felicitatem, de caligine in lucem, de periculis in tutū, de morte ad uitā, de morbis ad immortalitatem, de tot malis ad summū bonum, de caducis ad æterna, de terrenis ad caelestia, deniq; quod ab hominū colluue ad angelorum contuberniū sum traductus? Iam appello uestros istos animos. Quæso per uestrā in me pietatē, Si uobis esset in manu, me ad istā reuocare uitā, num essetis reuocaturi? At quo tandem flagitio tantū odiū cōmerui? Si reuocare nolitis, quorsum attinēt istæ querelæ, nō solum inutiles, ut dixi, uerū etiam impiæ? Porro nisi me immortalitas iamdudum omnis doloris expertem reddidisset, ego uicissim uestras istas lachrymas,

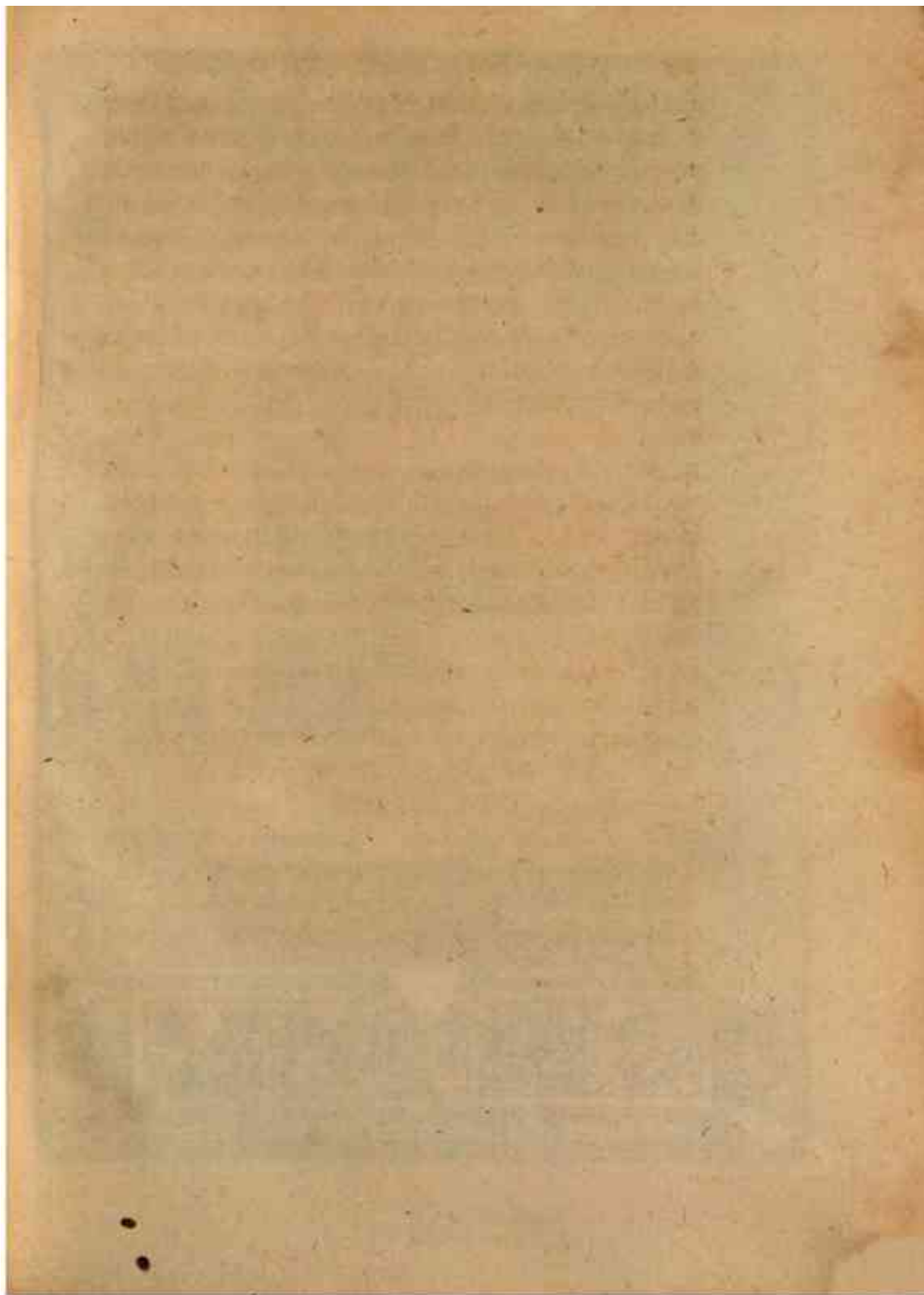
mas, alijs lachrymis deflerem, & tam crassam animi ue-
stri caliginem cōmiserarer. At nostram ipsorum uicem
ploramus, inquitis. Verum istuc sane haud amātium
est, sed ad sese respicientiū, & uel alieno incōmodo suis
rebus cōsulere uolentium. Sed age, quid tandem istuc
iacturæ est, quod mea mors uobis attulit, an quod con-
spectu meo frui non licet? Atqui nihilo secius, interim
memoria nostri frui licet, tanto quidem felicius, quāto
tutius. Nam existimate me malis omnibus præreptū,
quæcunq; in uita homini possunt accidere, & quorum
magnam partem uestra uiuacitas experta est. Non est
qui uobis obsequiū exhibeat, sed est qui apud deum
Opt. Max. p uestra salute patronū agat, ut sedulum,
ita & efficacem. Deniq; quantulum hoc momenti est,
quod nostram dirimet cōsuetudinem? Vos modo pro
uestra uirili date operā, ut pie pacta uitæ fabula, mors
dignos reperiatur, qui huc traducamini. Hæc, inquā, si no-
bis loqueretur filius, nōne merito nostri luctus nos pu-
desceret? His ferme rationibus, animi mei uulnus leni-
re soleo, quæ tibi cōmunia facere uolui, nō quod his re-
medijs magnopere egeres, sed arbitratus sum congrue
re, ut qui cum mihi luctus esset cōmunis, cum eodem &
consolationem cōmunicarem. Cæterum ut quæ fusi-
us disserta sunt, in epilogum contrahā, hoc pacto effere-
scem animi tui dolorem coercebis. Mortuus est fi-
lius, Genueras mortalē. Tāto bono priuatus sum, Red-
didiſti

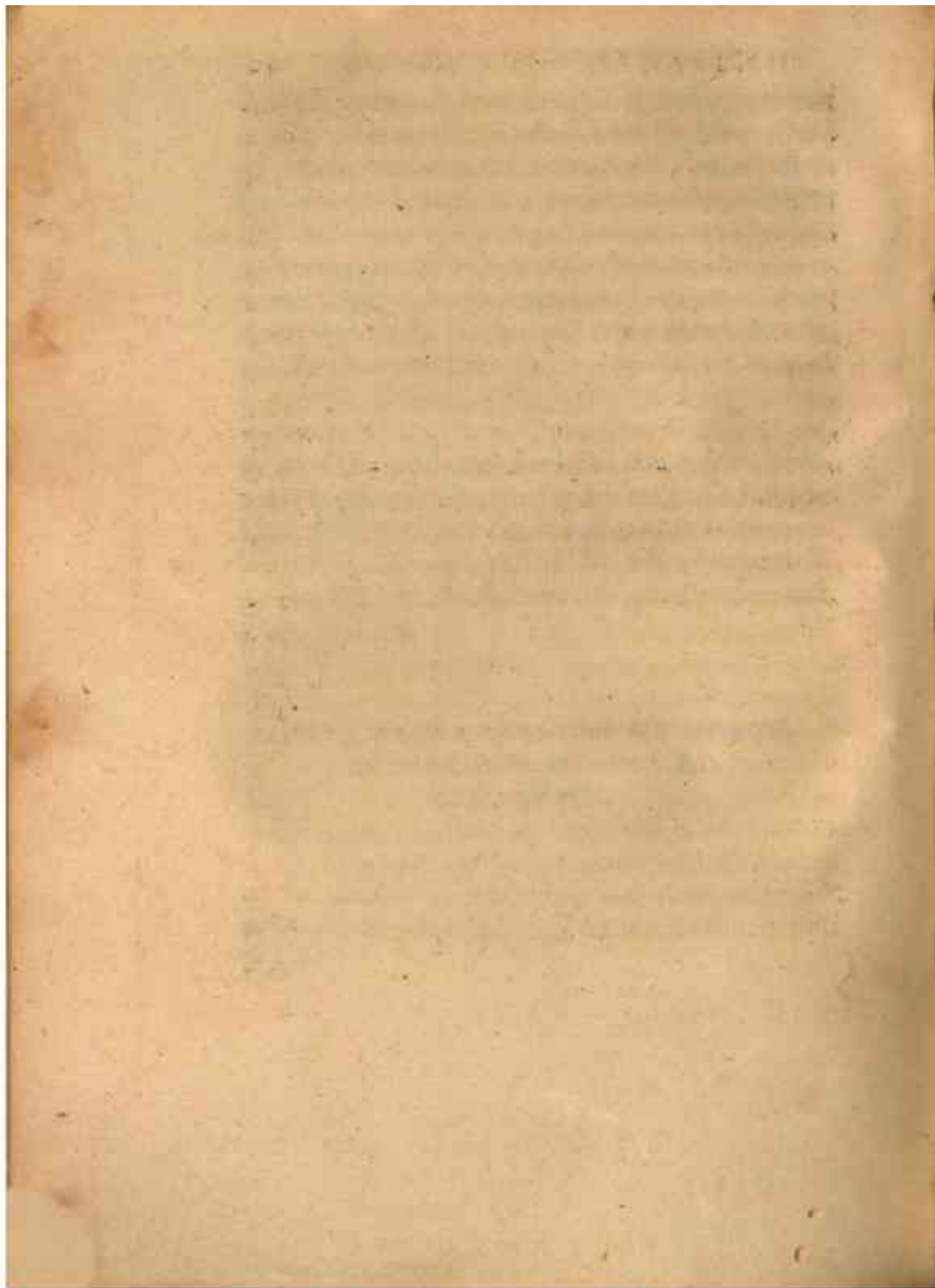
didisti ei q̄ gratis dederat. Grauis orbitas, Leuius feren-
dum, quod aliqua sarciri potest. Patrē destituit, Quid
prodest flere, quod mutari non potest? Aut cur anxie
deplores, quod tibi cum tot hominū milibus cōmune
est? Sed interitum filij non possum non flere, Quiduis
potius q̄ perit, qui bene moritur. At accubuit imatura
morte, Nulla mors non matura recte morienti. Ante
diem uiuere desijt, Nullus cuiq̄ certus mortis dies. In
ipso æui flore extinctus est, Tum optimū est mori, cū
uiuere est suauissimū. Obijt adolescens, Hoc pluribus
uitæ malis subductus est. Optimū amisi filium, Gau-
de quod talem habueris. Innocēs e uita decessit, Nulla
mors magis optanda, minusq̄ deplorāda. Sed interim
filio frui nō licet. At animo licet, & mox ipso totus toto
frueris. Siquid nouisti rectius istis, cādidus imperti. Si
non, his utere mecum, Ac bene uale, quod quidem uult
etiam ipse filius.

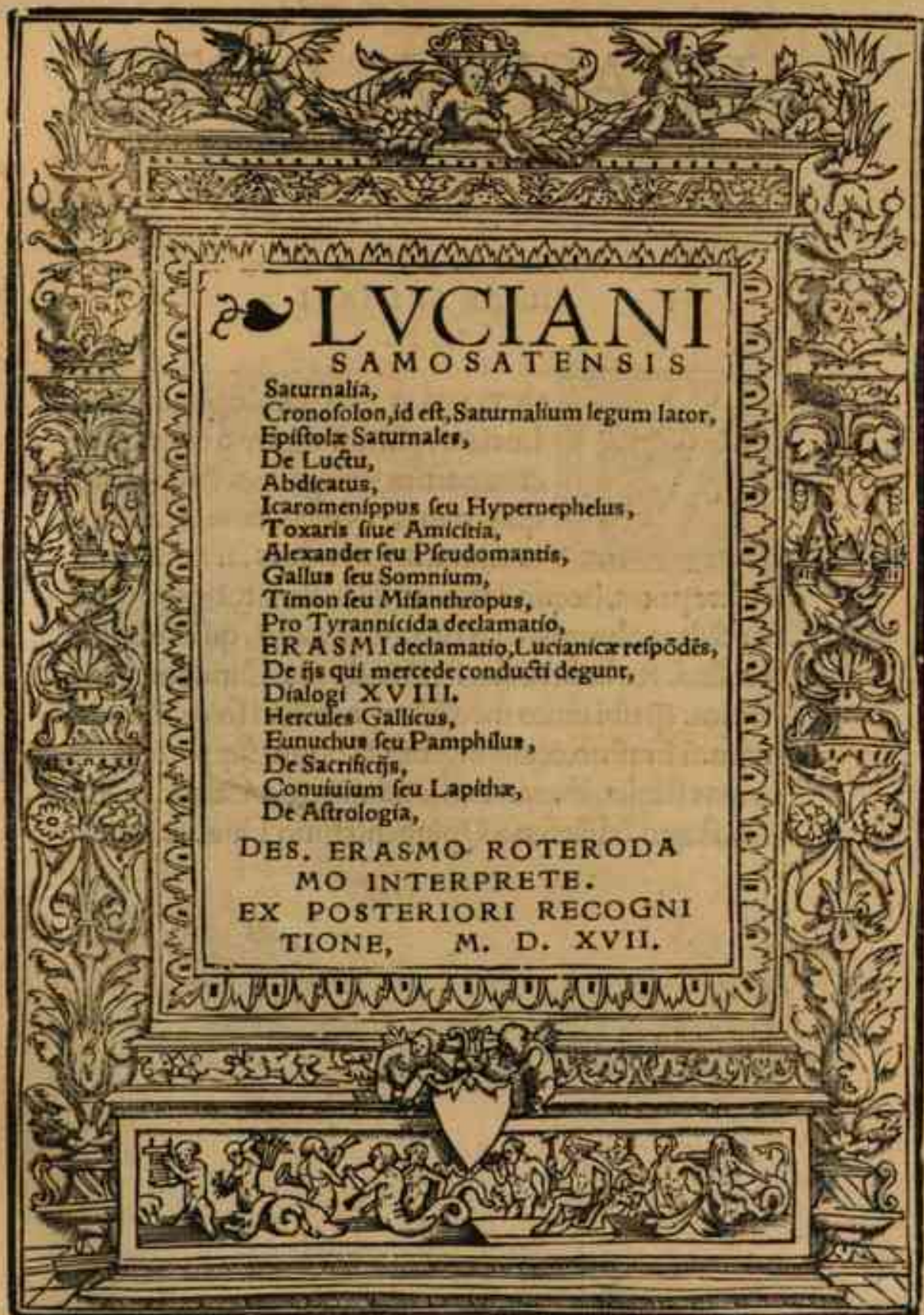
FINIS DECLAMATIONIS DE MORTE.

AVTORE DES. ERASMO RO

TERODAMO.

ERASMVS ROTE-

RODAMVS, REVERENDISSIMO IN
CHRISTO PATRI, D. GVLIELMO,
ARCHIEPISCOPO CANTVA
RIENSI, TOTIVS AN-
GLIAE PRIMATI,
S. D.

MITTO AD TE Dialogos aliquot
Luciani, partim nuper à me tradu-
ctos, partim recognitos. Nugas, in-
quis, mittis. Nugas sane, sed litera-
tas, nimirum ut rideas, si tamē unq̃
ridere potes, homo tot curis districtus, tot negotiorū
fluctibus obrutus. Sed cui potius mittā, quicquid fue-
rit illud, seu ludicrū, seu seriū, qđ meae Camoenae pdu-
xerint, q̃ tibi unico meo Meccenati: qui solus & addis
animū Erasmo, & alis ingeniū, & ocium suppeditas, &
ornas studia. Bene uale. Londini, tertio Calendas Ma-
ias. Anno Millesimo Quingentesimo Duodecimo.

SATVRNALIA

LVCIANI, DES. ERASMO ROTERO
DAMO INTERPRETE.

Personæ SACERDOS & SATVRNVS.

SACERDOS.

IC MIHI Saturne, quando
tu quidem hoc tempore re-
gnare uideris, tibiq; & sacri-
ficatum, & litatum est à no-
bis, quid potissimum abs te
p immolatis hostijs postu-
lare debeam, quod postula-
tum feram? SATVR. Istud
quidem te ipsum perpédere
oportuit, quid tibi foret optādum, nisi qui princeps sit,
eundem & uatem esse uis, ut norit, quid maxime collu-
bitum sit animo tuo petere. Cæterum ego, quantum fa-
cultas feret, non abnuā uotis tuis. SACER. Quin istud
iam olim mihi perpensum est, desydero enim uulgaria
ista, ac passim obuia, uidelicet opes, multam auri uim,
utq; uiris imperem, utq; multa possideam mācipia, ue-
stes splendidas ac delicatas, tum argentum & ebur, bre-
uiter, siquid est præterea rerum preciosarū. Hæc igitur
mihi da optime Saturne, ut & ipse nōnihil emolumen

k 2 ti ex tuo

ti ex tuo sentiam imperio, neue solus per omnē uitam earum rerū sim expers. SATVR. Illud uide. Iam postulas, quod non est meæ potestatis, neq; enim mearū partiū est ista distribuere. Quare ne grauius feras, si quæ petis, nō assequeris. Quin magis ista a Ioue postulato, quū ad eum imperij uices redierint, id quod breui futurum est. Nam ipse præscriptis conditionibus, rerum administrationem ab illo suscipio. Est aut uniuersum imperium meū, septem duntaxat dierum, quorū si ius excesserit, illico priuatus reddor, ac uelut unusquibet de plebeia multitudine. Nec tamē in his ipsis septē dieb⁹ seriū quippiā, aut publicū tractare mihi pmissum est. Verum potare, inebriari, uociferari, ludere, certare tessaris, creare reges, famulos in cōuiuium adhibere, canere nudum, lasciuo corporis motu saltitare, nōnunq; & in gelidam aquam dare præcipitem, facie fuligine oblita. Hæc uti faciam, permissum est. Cæterū magna illa, puta diuitias & aurum, Iupiter ipse dilargitur, quibus illi uisum fuerit. SACER. Imo ne ille quidem Saturne admodum facile, ac lubēs id facit, adeo ut me iam uox de fecerit, magno clamore hæc ab illo flagitātem. At is nihil prorsus audit, uerum ægidem obuibrans, ac fulmen intentans, toruūq; obtuens, pauefacit instantes. Quod si quando etiam annuerit alicui, diuitēq; reddiderit, mirum q; id nullo delectu facit, ut aliquoties præteritis p^pbis, ac sapientibus uiris, sceleratis ac stultis hominibus opes

opes offundat, uerberonib⁹ atq; effœminatis, cuiusmo-
 di sunt isti pleriq;. Quanq; equidem cupio cognoscere,
 quænam sint ista tuæ potestati pmissa. SATVR. Haud
 quaq; parua, necq; omnino contēnenda, siquis uniuers/
 si imperij uim expendat, nisi forte tibi paruū esse uide-
 tur, ut in tesserarum ludo uincas, cumq; cæteris alea in
 unionem uoluatur, tibi senionem semper in summo la-
 tere ostēdat. Nam hinc sibi pleriq; uictum parant, uel
 ad saturitatem usq;, quibus propitia ac secunda aspira-
 rit tessera. Rursum alij nudi enatarūt, naue elisa, fracta
 ad tam minutum scopulum, puta aleam. Adde his, po-
 tando q; maxime hilarescere, ac modulatius alio uideri
 canere in conuiuio. Præterea reliquis ministris in aquā
 præcipitatis (nam ea pœna est parum dextre ministran-
 ti) te & uictorem pronunciari, atq; ei quem uiceris, præ-
 mia præripere. Vides nimirū q; ingens sit bonū. Quē
 admodum & illud, quū talo uictor solus omnibus rex
 præficeris, ut non solum ipse nō feras ulla ridicula impe-
 rata, uerum etiam ipse possis alijs imperare, huic ut tur-
 pe quiddā de seipso uociferetur, illi ut saltet nudus, utq;
 sublata in humeros tibicina, ter domū obambulet. An
 non hæc quoq; munificentia: meæ non exigua: sunt ar-
 gumenta? Quod si causaberis regnum hoc nec uerum
 esse, nec stabile, inscite feceris, quū uideas me ipsum, qui
 ista dilargior, exigui temporis imperium tenere. Ex his
 igitur quæ meæ facultatis est præstare, Nēpe de taxil-
 k ; lis,

lis, de regnādo, de canendo, deq; reliquis, quæ modo recēfui, audacter quæ uoles petito, nihil ueritus, ne te agi de aut fulmine territem. SACER. Atqui istis nihil mihi est opus Titanū optime. Tu tamē illud mihi respōdeas uelim, quod maxime cupiebā cognoscere. Quod si mihi dixeris, satis magnā gratiam pro sacro perfolueris, quin & in reliquū tempus quæ debueris, condono. SATVR. Roga modo, equidē respondebo, si forte qđ rogaris sciero. SACER. Illud in primis. Num uera sunt ista, quæ de te audimus? Quemadmodū deuoraris liberos tibi ex Rheā natos, utq; clam illa, subducto Ioue, saxum infantis loco suppositum, tibi deuorandum tradiderit. Deinde puer adultus, te regno expulerit, bello superatum, mox arreptum in tartarum præcipitarit, uinculis iniectis, tum tibi, tum omnibus copijs auxiliarijs, quæ tecū in acie steterant. SATVR. Quid dixisti? Nisi festum celebraremus, essetq; licitum inebriari, atq; in dominos impune conuitia iacere, intelligeres profecto mihi permissum esse irasci, qui quidē istiusmodi roges, nihil reueritus adeo canū ac senem deū. SACER. At ego hæc Saturne, non ex meipso dico. Quin & Hesiodus, & Homerus, nolo em̄ dicere, reliqui propē mortales omnes eadem de te credūt. SATVR. An tu putas uel pastorem illum, uel hūc ampullosum, uere quippiā de me scisse? Rem ad hunc consydera modum. Est ne quisq; homo, nō dicam deus, adeo durus, ut possit ipse uolens

uolēs suos deuorare liberos: nisi siquis esset Thyestes, qui ab impio circūuentus fratre comederet. Sed frugi esse qui possit, qui fiat, ut ignoret sese saxum edere uice pueri: Ni forte dentibus sit huiusmodi, ut dolere non queant. Imo neq; bello confliximus, neq; Iuppiter per uim imperium occupauit, sed ego illi uolens & ultro rerum administrationem tradidi, cessiq;. Porro neq; uinctū esse me, neq; in tartaro esse, uel ipse uides opinor, nisi prorsus oculis captus es, quemadmodū Homerus. SACER. Sed quid tibi accidit Saturne, ut imperiū deponeres? SATVR. Ego tibi dicā. In summa, senex iam & podagrosus quū essem ob ætatem (unde etiā factū est, ut pleriq; mihi compedes esse finxerint) impar erā uiribus ad tam multa huius ætatis facinora punienda, nam erat assidue mihi sursum ac deorsum cursitādum obarmato fulmine, quo sacrilegos, piuros, ac raptores exurerem. Eratq; negocium plenū laboris, quodq; iuuenem desyderaret. Itaq; mihi cōsulens, Ioui locum dedi. Quāq; & alioqui recte facturum mihi uidebar, si paritus filijs (nam erant) imperiū, ipse plerāq; uitam conuiuijs per ocium traducerem, nihil necesse habēs, neq; uota facientibus operam dare, nec ab ijs qui contraria petūt, molestia affici, neq; tonare, neq; fulminare, neq; grandinem aliquoties immittere. Sed senilem hanc, ac iucundissimā dego uitam, meracius bibens nectar, atq; interim cum Iapeto, reliquisq; æqualibus dijs confabulans.

lans. At regnat quidem ille mille districtus negocijs, nisi quod hos pauculos quos dixi dies, mihi uisum est excipere, in quibus recipio principatū, ut mortalib⁹ in memoriam reducam, cuiusmodi fuerit me regnante uita, quū citra sementem, citraq; arationē cuncta illis prouenirent. Haud tum quidē aristæ, sed panis paratus, carnes apparatus, ac uinū fluminū instar fluebat, tum fontes mellis, lactisq; propterea quod mortales omnes probi essent, & aurei. Hæc, inquā, mihi causa fuit, cur exigui temporis imperium geram, atq; ob id undiq; plausus, cantiones, lusus, æqualitas omnibus seruis, æque ac liberis, neq; enim me regnāte quisq; erat seruus. SACER. At ego Saturne cōiecturam istam ad seruos, & eos qui boias terūt, referebam, quasi ob eam causam tibi fabula tribueret erga hos humanitatem, quod memor teipsum aliquādo seruitutē seruissē, ac gestasse compedes, eos magnificeres, qui simili essent fortuna. SATVR. eos magnificeres, qui simili essent fortuna. SATVR. Nū tu defines istiusmodi nugari nugas? SACER. Bene mones, itaq; desino. Quin illud etiā mihi responde, talis ludere, in usu fuit tui quoq; sæculi mortalibus? SATVR. Erat sane. At non depositis talentis, ac decem nummū milibus, quemadmodū uos facitis, uerum ut plurimo nucibus, ne uidelicet scrutiaretur qui uictus esset, neue semper ploraret sese unum omniū nō habere quod ederet. SACER. Et recte quidē illi. Nam quo tandem præmio certassent ipsi talis, quū ipsi toti essent aurei?

Suspitor
scribendū
πιδ' ο' π' β' α' γ'
π' π' α' υ' δ' ο' π' β' α' γ'.
β' α' γ'. Eāq;
lectionem
nos secuti
sumus.

DES. ERAS. ROTEROD. INTERPRETE. 81
aurei. Itaq; te loquēte, tale quidem mihi uenit in men-
tem, si quis unū aliquem ex aureis illis uiris, in hanc no-
stram aetatem adductū uulgo offenderet, quid illi tan-
dem eueniret? Nēpe miserū (sat scio) discerperēt haud
aliter incursantes, q̃ in Pētheum Manades, aut in Or-
pheū fœminæ Thraciæ, aut in Acteonē canes, interq;
se se decertarent, quātam quisq; maximā posset portio-
nem auferre, ut qui ne in festo celebrādo, à lucris studio
temperent, quin ipso etiam festo, ad lucris abutuntur in-
cremētum. Itaq; alij quidem tibi primitias immolant,
amicos in cōuiuio deprædantes. Alij uero tibi cōuitian-
tur, cū nihil ad rem pertineat, tum ipsas cōminuūt tesse-
ras, perinde quasi illis sit imputādum, quod illi suapte
sponte faciunt. Sed dic mihi & illud, quid tandem cau-
sæ fuit, ut deus usq; adeo imbecillis, ac senex, tēpus in-
amcenissimum delegeris, cum iam nix omnia occupat,
plurimus sauiat Boreas, cumq; nihil nō gelu cōcretum
est, arent arbores nudæ decussis frondibus, squalēt, hor-
rentq; uacua floribus prata, cū incurui, cōtractiq; mor-
tales, perinde quasi extremo confecti senio, ad focū fer-
mè desedent, interea tu festū diem agis? neq; enim ac-
cōmodum seni tempus, neq; satis idoneū genio indul-
gentibus. SATVR. Sed heus tu permulta quidē à me
sciscitaris, cum potare iam oporteat. Itaq; nō exiguum
temporis portionē tuis rogationibus mihi de festo per-
didisti, dum ista mecum philosopharis, nō admodum
ad rem

ad rem pertinentia, quare nunc istis tandē omissis, con-
 uiuiū agitemus, plaudamus, ac liberā agamus uitam.
 Deinde prisco more depositis nucibus, ludamus tesse-
 ris, ac reges suffragiis creemus, ipsiſq; ultro pareamus.
 Siquidē ad eum modum effecerimus, ut uerum uidea-
 tur prouerbiū, qd' dicunt, senes repuerascere. SACER.
 Imo cui ista quæ dicis, non probantur Saturne, precor
 ut ei nec tum bibere liceat, cū sitit. Itaq; bibamus, quan-
 doquidem ut primo colloquio satis à te responsum est.
 Proinde uideor mihi recte facturum, si nostram hanc cō-
 fabulationem, & quæ ipse interrogarim, & quæ tu pro-
 pitius responderis, literis prodita, tradam amicis legen-
 da, si qui sunt digni, qui tua dicta accipiant.

CRONOSOLON, id est, SATVRNALIVM LE-
 GVM LATOR, ERASMO INTERPRETE.

HÆC AIT Cronosolon Sacrificus, &
 idem uates Saturni, earumq; legū cō-
 ditor, quæ quidē ad festum pertinet.
 Quid paupes facere oporteat, id alio
 misso libro illis ipsis p̄scripsi. Neq; du-
 bito quin eas leges seruent, alioqui obnoxij futuri pœ-
 nis, quæ grauissimæ decretæ sunt in eos, q minus parue-
 rint. Vos autem diuites, uidete ne hæc mādāta præter-
 grediamini, neq; negligatis. Nam si quis secus fecerit, is
 sciat se non me neglecturum legis latorem, sed ipsum
 potius

potius Saturnum, qui me condendis festi sui legibus delegit. Haud ille quidem in somnis uisus, sed nuper cum uigilante palam congressus. Erat autem neq; compedibus uinctus, neq; situ oblitus, qualem eum pictores fingunt, exemplar à delyris poetis mutuati, uerum falcem quidem tenebat peracutam. Cætera uero & hilaris erat, & ualidus, regioq; apparatus. Atq; hac quidē specie mihi uisus est. Cæterū quæ locutus est, planē diuina sunt, & in his hæc digna, quæ uobis prius exponā. Nam ubi me uidit animo mœstū inambulātem, mox intellexit, quippe deus, quæ nā esset molestiæ causa, uidelicet grauiter me ferre paupertatē, ut qui nō pro temporis ratione unicam uestem habere, cum iam esset gelu, multusq; flaret Boreas, glacies ac nix, aduersus quæ ego minime cōmunitus eram. Multo magis aut, quod cum festum instaret iam proxime, reliquos uiderē apparantes, quæ ad uictimas, quæq; ad conuiuia requirebantur, mihi uero ipsi res nō admodum ad festum instructas esse. Iam à tergo accedens, aurēq; prehensa, ac uellicata, Nam hac specie sese mihi consueuit ostendere, Quid istud sibi uult (inquit) Cronosolon? uidere mihi sollicitus. An non æquū inquam here? Cum impios ac scelestos homines opibus supfluere, & solos delitijs frui uideam, ipse uero, mecūq; complures alijs docti. cū inopia, summāq; rerū penuria uitam degimus? Ne tu quidē here, curas his rebus finē imponere, & ad æquali

tatem reuocare. Tum ille, Cætera quidem, inquit, haud facile fuerit innouare, quæ uobis à Clothone, reliquisq; Parcis accidunt. Porro paupertatis malum uobis corrigam, quatenus ad festum attinet. Sit aut hæc corrigendi ratio. Abi Cronosolon, ac mihi leges aliquot conscribito, ostendens quid obseruandum sit in festo, uti ne diuites inter sese festum celebrent, sed uobis sua bona impertiant. At non noui, inquam, leges cōscribere. Quia ego, inquit, docebo te. Moxq; ingressus, ordine me docuit. Deinde cū cuncta perdidicissem, Et illud, inquit, illis dicito, nisi seruarint hæc, tum ego pfecto sine causa falcē hāc acutā circūfero. Alioqui ridiculus sim, si cū patrem Cælū execuerim, non item castraro diuites istos, quicunq; leges meas uiolauerint, ut iam euirati, Cybeli matri sese adiungant cū tibijs ac cymbalis. Hæc ille minabatur. Quare recte facietis, si leges nō prætergrediamini. Lex prima. Ne quis quid intra festi tempus agito, neq; publicum, neq; priuatū, nisi quæ ad lulum, ad uoluptatem, animiq; oblectationē pertinebunt. Opsoniorū & bellariorū artifices soli in opere sunt. Aequalitas om̃ibus esto, seruis, liberis, pauperibus, diuitibus. Irasci, indignari, minariue ne cui liceat. Rationem exigere ab ijs, qui res curant Saturnalitias, ne id quidem fas esto. Ne quis argentum, uestemue expendito, neue inscribito solennitatis tempore, ne quis exerceatur, neue literis operam dato, aut recitato, nisi si quæ sint urbana,

urbana, lepidacq; quæ dicacitatem resipiant, ac iocum.

Lex secunda. Multo ante festum diuites, singulorum amicorū nomina in tabella scribūto. Porro pecuniam paratam habēto, ad decimā partem annuorū fructuū. Præterea quicquid illis superest uestiū, & quicquid est cultus pinguioris, q̄ ut ipsis cōueniat. Ad hæc argētorum uim nō modicam. Atq; hæc quidem in promptu sunt. Caterum ante solennitatē Scobinam circūagunto, atq; ex ædibus eñciūto sordes, auaritiā & quæstum, & si quæ id genus alia sunt plerisq; diuitū domestica. Deinde ubi domū perpurgarint, tum rem diuinam faciunt, Ioui diuitiarū largitori, ac Mercurio munifico, atq; Apollini magna donanti. Deinde circa uesperam tabulam illam, amicorū nomina tenentem relegunto. Distributis aut pro cuiusq; dignitate muneribus, ante solis occasum amicis mittunto. Porro qui deferant, ne plures tribus, quatuorue sunt, atq; hi certissima ex famulis fide, iamq; natu grandes. Ascribatur autē in literis, & quid mittat, & quantū, ut ne utriq; suspectos habere possint eos, qui perferunt. Atq; ipsi ministri unico quisq; calice epoto, domum recurrunto, neq; præterea quicq; ab eis postulanto. Doctis omnia dupla mittuntor. Nam hos æquū est geminā accipere portionem. De muneribus q̄ modestissime simul, & q̄ paucissima uerba fiunto, neq; graue quicq; in literis quisq; ascribit, nec odiose laudato quæ mittuntur. Diuiti diues ne

l ; quid

quid mittito. Neq; locuples Saturnalibus æquali sorte
quēpiam cōuiuio accipito. Ne quid eorum quæ in hoc
deprompta fuerint, ut mittant, seruant. Neue cui mu-
neris pœnitentia subito. Quod si quis anno superiore
peregre fuit, eaq; causa munerum expers fuit, & illa acci-
pito. Quinetiā tenuibus amicis æs alienum diuites con-
donāto, atq; etiam conductarū ædium præcium, si qui
forte & hoc debent, neq; sunt soluēdo. In summa uero,
multo ante illud illis esto curæ, ut cognoscāt, qua re ma-
xime sit opus. Rursum qui accipiūt, ne de missis donis
ut exiguis queruntor, & quicquid mittetur, quaecunq;
fuerit, id magnū ducūto. Vini cadus, aut lepus, aut pin-
guis auis, inter munera Saturnalia ne habētor. Neue
Saturnalia dona in risum uertunto. Remittito uicissim
diuiti pauper. Si doctus est, libellum aliquem ueterem,
aut siquid ipse conscripsit, quod fausti sit ominis, & cō-
uiujs accōmodum, quaecunq; potuerit. Atq; id diues
læto admodum, hilaricq; uultu accipito. Acceptū proti-
nus plegito. Quod si recusarit, reieceritue, sciat sese ijs,
quæ de falce minatus sum, obnoxium esse, etiam si mi-
serit, quicquid alioqui mittendū erat, porrò reliqui, co-
ronas alijs, alijs turis frustula mittunto. Quod si pauper,
aut uestem, aut argentum, aut aurum, supra facultatem
diuiti miserit, id quidem, quod missum fuerit, publicū
esto, conflatumq; in Saturni thesaurū infertor. Ipse ue-
ro pauper postridie plagas a diuite, manib⁹ ferulæ sup-
positis

positis accipito, non pauciores quinquaginta supra du-
centas. Leges cōiuiuales. Lauandū est, ubi linea sex
erit pedum. Ante lauandū, nucibus ac talis lusitādum.
Vbicunq; casus cuiq; locum dederit, ibi accumbito. Di-
gnitas, aut genus, aut diuitiæ, parū momenti habento,
ut prius alicui ministretur. Eodē de uino omnes bibun-
to. Neq; profit diuiti, si causetur uel stōmachi, uel capi-
tis dolorē, ut ideo bibat de meliore. Carnium om̄ibus
æqua portio. Ministri ne cui qd fauore danto, neq; con-
tantor, neq; pratermittunto, donec ipsis uisum fuerit,
quæ tollenda erūt. Neq; huic quidem magna, illi uero
perexigua apponūto. Neue huic coxa suis, illi maxilla
apponitor, sed in omnibus æqualitas esto. Pocillator,
acutis oculis unumquēq; obseruato, minus tamē herū.
Acutius etiam exaudito. Calices omnis generis sunt.
Ad potandū inuitare, si quis uoluerit, ius esto. Omnes
omnibus præbunt, si libeat, ubi præbiberit diues.
Neq; quisq; bibere cōpellitor, si nō possit. In conuiuiū
ne quis uel saltatorē, uel citharcedū inducito. Eum qui
nup discere cœperit, inducendi ius esto, si quis uoluerit.
Dicteriorū is modus esto, ut ne quis usq; lædat. Pro
nucibus ludunto talis. Siquis deposita pecunia talis lu-
ferit, in posterū usq; diem ieiunato. Et maneto quisq;
& abito cum uoluerit. Porro cum diues famulos suos
conuiuiū accipiet, tum amici quoq; unā cum ipso mini-
stranto. Leges hæc singuli diuites, æræ colūnæ inscri-
ptas

ptas, in aula meditullio habēto, ac legūto. Atq; id quidem sciendum est, quoad ea columna manebit, neq; famēs, neq; pestilentia, neq; incendium, neq; quicq; alio/ qui molestum, in illorum domū subibit. Quod si quan- do (id quod dī prohibeant) tollatur, abomināda sunt, quæ illis tum euentura.

EPISTOLAE SATVRNALES.

Ego Saturno Salutem.

QVIDEM ET antea tibi scripsi, signi-
ficans quonam in statu essem, & quē
admodum ob inopiam mihi pericu-
lū esset, ne solus omniū, expers relin-
querer solennitatis, quā indixisti. Ad-
didi & illud (nā nemini) iniquissimū
esse, si nostrum alij opibus ac delitijs superfluerēt, nihil
ex suis facultatibus impertiētes pauperioribus, alij rur-
sum fame contabescerent, atq; id quidē instantibus Sa-
turnalibus. Verum quoniam tum ad meas literas nihil
respondisti, operæ precii existimaui, te denuo iisdē de
rebus cōmonefacere. Tuū erat optime Saturne, subla-
ta hac rerū inæqualitate, bonisq; in medio depositis,
postea celebrandum festum edicere. Nam uti nunc res
habent, formica camelus, quemadmodū aiunt prouer-
bio. Quin magis tragediæ histrionem animo cōcipe,
qui altero pede præaltis coturnis sublimis insistat, cu-
iusmodi

iussimodi sunt Tragica calceamenta, altero uero sit incalceatus. Is si ad hunc modū instructus ingrediat̃, uides necessario futurū, ut nunc excelsus sit, nūc humilis, prout hunc, aut illum pedem uicissim promouerit. Nec minor est in uita nostra inæqualitas, dum illi cothurnis fulti, adornate fortuna, Tragædias in nos agunt. Contra magna pars pedibus, atq; humi ingredimur, quum & ipsi, scias uelim, nihilo deterius illis fabulā agere possimus, atq; ingredi, si quis nos quoq; ad eundem istum modum adornarit. Atqui ex poetis audio, nihil harū rerum inter homines fuisse olim, quum tu solus adhuc imperium teneres. Verum tellus illis citra ferendi, arandiq; laborem bona progignebat, cenā unicuiq; paratam, uel ad satietatē usq;. Porro flumina partim uinū, partim lac, erant autē & quæ mel manabant. Quodq; est omniū maximū, aiunt illos ipsos homines aureos fuisse, Cæterum paupertatē omnino procul ab illis abfuisse. Nos contra nō satis idonei sumus, qui uel plumbum uideri possimus, aut siquid etiam plumbo uilius, ut quorum plerisq; uictus labore quæritur, ac passim paupertas, egestas, ac desperatio, & illud, Hei mihi, & unde inueniam, & o fortunam, atq; id genus alia per multa, apud nos nempe pauperes abundant, quantū his de rebus leuius discruciamur, nisi diuites cōspiceremus tanta fruētes felicitate. Qui quidem quū tantū auri, tantū argenti cōditum habeant, tantum uestium

m possideāt,

possideant, tot mācipia, tot currus, familias, agros, atq; harum rerum omniū magnā uim teneant, tamē adeo nobis nihil unq; de his impertiunt, ut plebeios homines ne aspectu quidem dignentur. Hæc, inquam, sunt Saturne, quæ nos enecant maxime, planēq; rem intolendam arbitramur, hunc in purpura accumbentē, tantis opum delitijs affluere, ructatē interim, & applaudentibus amicis, perpetuo festū diem agere, me uero, mei; similes, somniorū cōiecturas interpretari. Sicunde forte quatuor oboli cōtingant, quo uidelicet pane, polentāue expleti dormire queamus, nasturtiū, aut lupinū, alliūue opsonij uice arrodentes. Aut hæc igit Saturne ad æquabilitatem uitæ mutes, corrigasq; necesse est, aut qd' est postremū, illis ipsis interdicas diuitibus, ne soli bonis fruantur, uerum cmodijs auri tam multis uel heminā in omneis nos dispergant. Porro ex uestibus, si quas iam à tineis exesas, citra suum incōmodum dare possint, malintq; hæc prorsus uetustate, situq; peritura, nobis dare qui induamur, q̄ sinere ut in cubilibus ac scrinijs multa carie computrescant. Præterea ut cœnēt singuli, nunc quaternis, nunc quinis pauperibus ad conuiuiū adhibitis. Haud isto quidem pacto, quo his temporibus cōuiuia peraguntur, uerū popularius, ut æqua sit omniū portio, neq; ut hic obsonijs ingurgitet sese, famulo interim adstāte, atq; operiēte, donec heus uorando præfocetur. Cæterum ubi ad nos uenerit, quum

quū uix etiā apparauerimus admouere manū, protinus
ad alios transferatur, patina tantum ostensa, uel siquid
de placenta reliquū est. Neq; illatum aprum ita partiā/
tur, ut domino totū dimidiū apponat, unā cum capite,
reliquis autem ossa tecta apponat. Vtq; pramoneant
pincernæ, ne contentur donec unusquisq; nostrum se-
pties poscat bibere, sed semel iussus protinus infundāt,
& ingentē calicem impletum tradant æque atq; ipsi do-
mino, utq; unum & idem uinum cōuiuijs sit omnibus.
Alioqui ubinam ista lex scripta fuit, aut receptus mos,
ut hic uino odorato, generosq; temulētus sit, mihi cō-
tra musto disrumpatur aluus? Hæc si correxeris, noua
risq; Saturne, tum demū effeceris, ut uita uere uita sit,
festum uere festum. Sin minus, illi quidem epulentur,
nos autē interim sedentes precabimur, ut simul atq; lo-
ti uenerint, puer subuersam amphorā rumpat, utq; co-
quus ius adurat, ac per obliuionē muriam pisciū in len-
tem infundat, utq; canis in domū irruens opsoniorū,
artificibus alibi intētis, exta deuoret uniuersa, præterea
placentæ dimidium, utq; sus ac ceruus, neq; nō suculæ
inter assandum idem faciant, quod Homerus de Solis
bobus cōmemorat, imo uti non serpant solum, uerum
etiā unā cum ipsis uerubus in mōtem abripiant sese,
fugiantq; utq; ipsæ etiam aues pingues, iam ademptis
plumis, & ad coquēdum apparatus, uolatu aufugiāt, ne
soli illis fruantur. Quodq; futurum est illis grauissimū,

m 2 utfor-

ut formicæ tales, quales feruntur Indicæ, aurū è thesau-
ris effossum, noctu in publicum efferant, utq; uestis cu-
ratorum indiligentia, ita ab optimis muribus perfore-
tur, ut cribrū uideri possit, nihilq; differat a casse uena-
torio, utq; formosi illorū, comaticq; puelli (quos Hya-
cinthos, aut Achilles, aut Narcissos appellare solent)
dum ipsis poculum porrigunt, subito defluente coma
calui fiant, & acutam ædant barbam, cuiusmodi in Co-
mædijs induci solēt Sphenopogones, quibus a cunea
ta barba nomen inuentum est, utq; uertex illis asperis
ac pungētibz pilis sit hirta, reliqui capitis parte nuda.
Hæc atq; his etiam plura, illis imprecabimur, nisi desi-
nant usq; adeo suis priuatim studere cōmodis, uelintq;
in cōmune diuites esse, nobis quoq; quantum æquum
est, impertientes.

SATVRNVS MIHI CHARISSIMO SALVTEM.

VID TV, obsecro, nugas istas ad me,
ac de reb⁹ huiusmodi scribis, iubesq;
ut de integro bonorū faciam partitiō-
nem: quod quidē alterius munus fue-
rit, penes quem nūc est imperiū. Ete-
nim demiror te, si solus omniū igno-
ras, quē admodū iam pridem regnare destiterim, ac pri-
uatus esse cœperim, liberis partitus imperiū, quāq; Iu-
piter præcipue rerū istiusmodi curam agit. Porro mea
potestas

potestas nō nisi ad taxillos usq; saltationes, cantiones,
 & ebrietatem ualet, idq; septem non amplius diebus.
 Itaq; grauioribus in causis, de quib⁹ scribis, uidelicet de
 tollenda rerum inæqualitate, utq; ex æquo omnes, aut
 opibus abundēt, aut egeāt. Iupiter uobis operā dabit.
 Quod siquid in ijs quæ ad festū pertinet, uel fraude de
 tractum est alicui, uel additum, id erit mearū partium
 iudicare. Iamq; scribo diuitibus de coenis, deq; auri he-
 mina, neq; nō de uestib⁹, ut uobis quoq; ad celebrādū
 festū nō nihil mittāt. Quandoquidē æqua sunt ista, de
 cetq; illos facere quemadmodum prædicatis, nisi forte
 habent isti, quod probabiliter ad hæc respondeant. In
 summa tamen illud scitote pauperes, uos longe falli,
 neq; recte iudicare de diuitibus. Siquidem illos felices
 arbitramini, solosq; suauem uitam uiuere, propterea
 quod illis liceat opipare cenare, uino suauī inebriari,
 formosis frui mulieribus, uestibus uti delicatis, uerum
 istam felicitatem cuiusmodi sit, ignoratis. Siquidē hæ
 res nō mediocribus curis eos distorquent, sed singulis
 inuigilare cogūtur, nequid rerum domesticarū dispen-
 sator fraudet, aut clanculum suffuretur, ne uinum ace-
 scat, ne frumētum uermibus corrūpatur, ne latro tollat
 pocula, ne populus credat calumniatoribus, si illum di-
 xerint affectare regnū. Atqui hæc quidem quota pars
 est eorū, quæ istos discruciant. Quod si nossetis metus
 & curas, qbus obnoxij sunt, plane fugiēdas uobis esse
 m ; diuitias

diuitias existimaretis. Alioq̃ creditis uel me ipsum usq̃
adeo insanū, ut si prædara res esset opulētia, aut regnū
depositorus hæc, alijsq̃ ea cessur⁹ fuerim, patererq̃ ut
nunc priuatus alieno parerem imperio? Quinpotius
quū non essem ignarus huiusmodi malorum, quæ plu-
rima diuitibus ac regibus adsint necesse est, imperiū de-
posui, idq̃ sapienter. Nā quod tu nunc apud me deos
obtestans deplorabas, illos apris ac placentis expleri,
uos contra, nasturtiū, lupinumue, aut cepe per festi tem-
pus, obsonij loco arrodere, cuiusmodi sit cōsydera. Ete-
nim in præsens quidē utrunq̃ dulce est illis, minimēq̃
molestum. At postea res inuertitur. Quandoquidem
uobis deinde non accidit, ut postridie surgatis, capitis
dolore grauati ob temulētum, quēadmodum illi, neq̃
ob immodicā ingurgitationē graue olentem, & acrem
spiritū ructatis. At illi hoc quoq̃ fructus ferunt, ut quo-
niam magnam noctis partem uario coitu pro libidinis
arbitrio trāsigūt, facile sibi, uel tabē uel tussim, uel mor-
bum intercutem, ex intemperato uoluptatum usu colli-
gant. Alioqui quotumquēq̃ potes ostendere, qui non
planē palleat, ac faciē cadauerosam præ se ferat? Quo-
tumquēq̃ autem, qui quū ad senectutem peruenerit,
suis ipsius pedibus ingrediat̃, ac non potius à quatuor
baiulis gestetur? foris quidē totus aureus, intus putris,
ac pānosus, cuiusmodi sunt Tragica indumēta, ex pan-
nis admodum uilibus consarcinata. Vos autem quum
molestum

molestum est, quod de piscibus gustare nō liceat, quod
 inedia laboratis, non illud item cogitatis, eosdem & po-
 clagra, & tussis expertes esse, aut siquid aliud aliam ob
 causam illis incommodi contingit. Quācūq; nec illis ipsis
 æque dulce est, quotidie, supraq; satietatem istis uesci.
 Quin potius uideas eos nōnunq; ita holus ac lupinum
 appetere, ut tu nō æque leporem appetas, aut aprum.
 Ut de reliquis interim sileam, quæ illos discruciant, pu-
 ta si filius sit luxuriosus, si uxor uel amans, uel amata à
 famulo, coacta magis cūq; ex animo cum illo dormiat.
 In summa multa alia sunt, quæ uos ignorantes, tan-
 tum aurum illorum ac purpuram uidetis. Tum si quan-
 do uideritis eos albo prouehi curru, inhiatis & adora-
 tis. Quod si illos contemneretis, negligeretisq; neq; ad
 argenteum currum oculos haberetis intentos, neq; in-
 ter colloquendum, smaragdum annulo indusum respe-
 ctaretis, neq; uestes obiter contrectantes, molliciem
 admiraremini, sed sineretis eos ipsos sibi diuites esse,
 haud dubie futurum sit, ut ipsi uos ultro adirent, ad cœ-
 nam rogarent, nimirum ut uobis ostendere possint
 lectos, mensas, ac pocula. Quarum rerum nulla sit
 utilitas, si sine teste possideantur. Certe reperietis ple-
 raq; hæc illos uestra causa parare, nō quo utantur ipsi,
 sed uti uos admiremini. Hæc ad consolandos uos scri-
 bo, utranq; uitam cognitam habens. Conuenitq; ita
 festum agere, ut cogitetis omnibus breui decedendum
 c uita

è uita, & illis, depositis opibus, & uobis, relicta paupertate. Quanquā & illis scribā, sicuti sum pollicitus, certūquē scio eos non neglecturos literas meas.

SATVRNVS DIVITIBVS SALVTEM.

PAUPERES nuper ad me datis literis incusarunt uos, qui nihil ipsis ex facultatibus quas possidetis, impertimini, atque omnino postularūt, ut omnia bona facerem omnibus cōmunia, ut ad singulos illorum sua pars rediret. Aequū enim esse, ut rerum æqualitas cōstituatur, neque decere, ut huic supersit, ille nullo modo sit particeps uoluptatum. Ego uero respōdi, hisce de rebus rectius Iouē cōsideraturū. Ceterū de præsenti negocio, deque iniurijs, quibus sese per festos dies affici putant, uidebam mei officij esse sententiā ferre, sumque pollicitus me uobis scripturum. Sunt autem quæ postulant hæc, ut mihi quidē uidetur, æqua. Nam quo pacto, inquiūt, tanto frigore horrētes, tantæque obnoxij esuritioni, postea diem etiam festū celebrare possimus? Quare si uellē & illos festi participes esse, postularūt ut cogerē uos, ut & de uestibus illis impertiamini, si quæ supersunt pinguiore, quæ uobis conueniant, utque de auro nonnullas guttulas in illos distilletis. Quod si ista feceritis, inquiūt, non erit amplius disceptatio inter uos de bonis apud Iouem. Sin minus, minitantur sese

fese ad nouam rerum partitionē prouocatu-
 ros, ut pri-
 mū Iupiter pro tribunali sedere cœperit. Atq; hæc qui-
 dem facere uobis nequa c̄p; graue fuerit, impertiri non-
 nihil de tantis opibus, quas possidetis, & recte posside-
 tis. Quin de cœnis quoq; ut uobiscum cœnarēt, & hoc
 literis addendum putarunt, quēadmodum uos in præ-
 sentia foribus oclusis, soli delitijs frueremini. Quod si
 quando uobis uisum fuerit, & illorū quēpiam post lon-
 gum tempus conuiuiō adhibere, plus esse molestiæ in
 cœna, c̄p; uoluptatis, multaq; illic in pauperum cōtume-
 liam fieri, uelut illud, Cum non eodem de uino bibant,
 dñj boni, c̄p; illiberale, planè dignū, in quo & illi debeant
 accusari, qui non surgant potius: abeantq; toto conui-
 uiō uobis solis relicto. Quan c̄p; negant sese etiam ad sa-
 tietatē ex illo qualicunq; uino bibere, Propterea quod
 uestri pincernæ, aures habeant cœra obturatas, quēad-
 modū olim Vlyssis socij. Porro reliqua usq; adeo sunt
 turpia, ut pigeat cōmemorare, quæ de carniū partitio-
 ne criminātur, dēq; ministris, qui cū uobis assistant, do-
 nec plus c̄p; ad plenum expleamini, ipsos prætercurrūt,
 aliāq; huius generis p̄multa sordida, minimēq; digna
 uiris ingenuis. Proinde æqualitas, res est omniū iucun-
 dissima, maximēq; cōuiuijs cōgruens. Atq; hac de cau-
 sa, uobis æquus ille partitor in conuiuijs præficiatur, ut
 æquam omnes habeant portionem. Videte igitur ne
 posthac uos iterū accusare possint. Quin potius hono-
 n rabunt

rabunt uos, & amabunt, si paucula ista à uobis acceperint, quorum impendiū à uobis nec sentietur quidem, penes illos muneris in tempore dati memoria semper mansura est. Præterea nec rempublicam administrare possitis, ni pauperes unà uobiscum in ea uersentur, nil leq; modis felicitatē uestram adiuuent. Neq; enim habituri estis, qui diuitias uestras suspiciant, si soli atq; apud uosipso in tenebris eas possideatis. Videat igit uulgus, mireturq; uestrum argentum, mensas, & quem admodum præbidentes ad potandum inuitetis. Dein illi inter bibendum poculum undiq; contemplentur, ac pondus expendant, manu librantes, Tum argumenti absolutam celaturam, Tum auri uim, uicissim artem cōdecorantis. Nam in istum modū, non solum illi uos probos uiros & humanos prædicabunt, uerumetiā inuidiam illorum effugietis. Quis em̃ inuideat impertienti, dantiq; quod æquum est? Quis non potius optet, ut q̃ diutissime uiuens, bonis suis fruatur? Verum ut nūc res uobis habēt, & felicitas uestra teste caret, & diuitiæ inuidiosæ, & insuauis uita. Neq; enim perinde iuuat, opinor, si quis solus expleatur, quēadmodum aiunt leones facere, & ex luporum genere, quos solitarios uocāt, q̃ si cum lepidis hominibus, ac per om̃ia gratificari paratis, cōuiuatis. Qui primū non sinent cōuiuū surdum aut mutum esse, uerum consuetudine sua fabulas conuiujs aptas, dicteriāq; minime molesta, uariasq; uoluptates

ptates adferent. Quibus rebus tēpus iucūdiſſime trāſi-
gitur. Idq; gratum eſt Baccho, gratum Veneri, gratum
etiam Gratijs. Deinde poſtero die, dum comitatem ue-
ſtram referūt, beneuolentiā uobis cōciliant. Hæc etiam
magno fuerant emēda. Nam illud à uobis ſciſcitabor,
ſi pauperes abeant taciti, ſic enim fingamus, nōne uos
ea res ureret, cū non haberetis, quibus oſtentaretis pur-
pureas ueſtes, comitum multitudinem, annulorū ma-
gnitudinem? Neq; iam libet referre neceſſario futurū,
ut pauperum inſidiæ, atq; odia in uos oriātur, ſi ſoli de
litijs frui uelit. Nam quæ minantur uobis imprecatu-
ros ſeſe, prorsus abominanda ſunt. Ac dii prohibeant,
ne unq; ad eiſmodi imprecationes uenire cogantur.
Quādoquidem ſi id fiat, neq; inteſtina poſthac guſta-
bitis, neq; placētam, niſi ſiquid canis reliquum fecerit.
Præterea lenticula ſaperdæ liquamen uobis habebit.
Porro ſus aut ceruus interim dum aſſantur, è ueru in
montes auſugere parabunt. Tum aues quoq; pingues
abſq; alis fugam molientes, ad pauperes auolabūt. De-
niq; quod eſt omniū grauiffimum, pocillatores formo-
ſiſſimi repente uobis calui ſient, idq; etiam fracta am-
phora. Super his rebus conſulite, quæ & feſto ſint di-
gna, & uobis q̄ maxime tuta, atq; illis paupratis onus
ſubleuate, exiguo uectigali illos amicos habituri, neu-
tiq; malos.

n 1 Diuites

DIVITES SATVRNO S.

VM PUTAS Saturne, de rebus istis ad te solū scripsisse pauperes? Quin potius Iouis ipsius aures iam obsurduerūt illorum querelis, dum hæc eadem uociferantur, ac nouam rerū partitionem flagitant, ac simul & fatū incusant, quod nō æqualiter distribuerit, & nos, quod nihil ipsis uelimus impertiri. Verum nouit ille, quippe cū sit Iupiter, penes quos sit culpa, eoque illos plerūque obaudiat. Nihilominus tamen purgabimus nos tibi, quādo quidē hoc certe tempore princeps noster es. Nos em̄ omnia ista quæ scribis, ob oculos habentes, quæ sit honestum de magna rerum copia opitulari ijs, qui indigēt, quantocique sit iucundius, simul cum pauperibus uersari, & cōuiuium agitare, ad eum modum assidue facimus, adeoque in ratione uitæ nos æquamus, ut nihil possit incusare is, quē ad cōuictum admittimus. Verum illi primum aiunt sibi paucis opus esse. Deinde ubi semel illis fores aperuerimus, nuncque desinūt alia super alia postulare. Quod nisi protinus omnia, simulque cum dicto acceperint, mox paratū odium, in promptu conuitia, etiā siquid de nobis sit mentiendum. Porro qui audiunt, fidem illis habent, rati uidelicet illos probe scire quæ dicunt, propterea quod nobiscum cōsuetudinem habuerint. Ita fit, ut in alterutrū incidamus, ut aut si nihil demus,

mus,

mus, illos prorsus habeamus hostes, aut profusis omni-
bus, ipsi protinus egeamus, iamque in pauperum gregem
ueniamus. At cetera quidem utcumque ferenda sunt, ue-
rum inter cœnas ipsas non satis habent ingurgitari ci-
bis, atque aluum explere, sed iidem ubi plus satis adbibe-
rint, tum aut puellæ formosæ cyathum porrigentis ma-
num uellunt, aut concubinam, uxoremue sollicitant. Po-
stremo conuomito conuiuio, postero die nobis obtre-
ctant, narrantes quemadmodum sitierint, esurierintque.
Quod si hæc aduersus illos mētiri uidemur, uester illis
parasitus Ixion in memoriam redeat, qui ad cōmunis
mensæ honorem admissus, ac uobis dignitate æquipa-
ratus, iam ebrius uir ille egregius, Iunonē adortus est.
Hæc atque huiusmodi sunt, propter quæ in posterum sta-
tuimus, quo res nostræ sint in tuto, ne posthac illis in-
domum aditum præbeamus. Quod si te autore, pacto
recipiant, sese moderate petitueros, quæadmodum nunc
aiunt, neque quicquam flagitiose in cōpotationibus admis-
suros, age, conuiuant nobiscum, simulque cœnent bonis
auibus. Ac de tunicis, sicuti iubet, mittemus, & de auro,
quantum facultas patietur, ac sumptus augebimus. in
summa, nihil omittemus officij nostri, modo uicissim
desinant ipsi arte nobiscum uiuere, sintque pro parasitis
& adulatoribus amici. Ita nihil erit, quod in nobis desy-
deres, si ipsi quoque suo fungi uolent officio.

LVCIANI SATVRNALIUM FINIS.

n 3 Lucianus

LUCIANVS DE

LVCTV, DES. ERASMO ROTERO

DAMO INTERPRETE.

PERAEPRECIVM sane fuerit ob
servare ea, quæ in luctu vulgo tum
dicantur, tum fiant, item quæ dicantur
ab ijs, qui eos cōsolantur scilicet,
quæq; nō ferenda putet, lugētes ea
quæ sibi acciderūt, & sibi ijs, & ijs
quos flent. Cum haud quæq; per-
nouerint, mala ne sint ista, ac dolenda, an contra iucun-
diora, melioraq; ijs quibus accidunt. Sed ex more & cō-
suetudine dolorem accersunt. Itaq; cum mortuus fue-
rit aliquis, faciunt ad hunc modum. Quin prius uolo ti-
bi narrare, quas habeant de morte ipsa opiniones. Sic
enim palam fiet, qua gratia superuacanea ista moliam-
tur. Vulgi quidē hominū multitudo, quos sapiētes isti
uocāt idiotas, Homero, Hesiodo, reliquisq; fabularū
autoribus, super his fidē habentes, & illorū poësim pro
lege ducentes, locum quendam subter terram profun-
dum esse putant, quē tartarum uocant. Eum existimāt
magnum & spaciosum esse, caliginosum atq; opacum,
qui tamen istis, haud scio quo pacto illustrari uidetur,
quo singula quæ illic sunt, introspiciant. Tum regnare
in hoc specu Iouis fratrem, cui nomen Plutoni, ut mihi
retulit quidam harum rerum mire peritus, ob id eo uo-
cabulo

cabulo honestatum, quod mortuorū copia diues esset.
 Porro Plutonem hūc inferorum rempublicam, & ma-
 nium uitam constituisse in hanc formā. Nam sorte ob-
 tigisse huic, ut uita defunctis imperaret. Quos ubi de-
 missos receperit, arreptos uinculis ineffugilibus cœr-
 cet, nulli prorsus permittens, ut ad superos redeat, præ-
 terq̃ admodum paucis ex uniuerso æuo, idq̃ grauissi-
 mis de causis. Interluitur autē regio illius, fluijs & ma-
 gnis & horrendis, uel solo nomine. Siquidem Cocyti,
 Phlegethontes, atq̃ huiusmodi uocabulis appellātur.
 Quodq̃ est grauissimum, præiacet Acherōtica palus,
 quæ prima excipit obuios, quam nō possis neq̃ trans-
 mittere, neq̃ transiri sine uectore. Nam & profundior
 est, q̃ ut pedibus transire possit, & spaciosior, q̃ ut tra-
 nari queat. In summa huiusmodi est, ut nec auium ma-
 nes possint eam transuolare. In ipso uero descensu, por-
 tæq̃, quæ quidem est adamantina, Aeacus est, regis pa-
 truelis, cui mandata est custodia, iuxtaq̃ hunc canis tri-
 ceps, sauius admodum. Is aduenientes satis amice, pa-
 catq̃ intuetur. Cæterum si quis conetur aufugere, la-
 trat, territosq̃ in specum redigit. Iam qui transmissa
 palude ingressi sunt, eos excipit pratum ingens, Aspho-
 delo consitum, ac fluuius memoriæ hostis, eiq̃ Lethe
 nomē est inditum. Nam hæc uidelicet priscis illis mor-
 talibus narrarunt, qui illinc redierant. Nempe Alce-
 stis & Protefilaus, Thesalus uterq̃, neq̃ non Theseus
 Aegeo

Aegeo prognatus, & Homericus Vlysses, testes admodum graues, digniq; quibus habeatur fides, qui mihi non uidentur e fonte illo bibisse, alioqui non meminissent horum. Itaq; Pluto & proserpina, ut aiebāt illi, rempublicam administrant, rerumq; omniū dominatum obtinent. Sed inseruiunt his, & in administrando principatu adiuuant, ingens turba, Furiae, poenae, terrores, ac Mercurius, quanq; his sane non adest perpetuo. Praefecti autē & Satrapae & iudices sedent duo, Minos & Rhadamāthus, uterq; Cretensis, uterq; Iouis filius. Atq; hi quidem bonos ac iustos uiros, qui cum uirtute uitam peregissent, ubi iam multi collecti fuerint, uelut in coloniam quandā emittunt in campum Elysium, uitam optimā inibi uicturos. Quod si malos aliquos ceperint, hos Furijs traditos, in impiorum locum eiciūt, pro ratione malefactorum puniēdos. Quo quidem in loco, quid tandē mali non patiuntur: torti, exusti, à uulturnibus arrosi, rota circumacti, saxa sursum uoluentes. Nam Tantalus ipse ad paludem stat, in periculū adductus, ne siti moriatur infelix. Rursum alij mediocris uitae, sunt autem hi complures, uagātur in prato sine corporibus iam umbræ facti, & ad tactum ceu fumus euanescentes. Aluntur autē uidelicet nostris libationibus in ferijsq;, quæ sepulchris inferūtur. Adeo ut si cui nullus sit in terra reliquus amicus aut cognatus, hic mortuus, ieiunus ac famelicus inter illos uersatur. Hac usq; adeo
ualide

ualide uulgi animos persuaferunt, ut simulatq; familiaris quispiam mortuus fuerit, primū obolum illi in os imponunt, traiectionis mercedem, quam uectori daturus sit, nec illud prius expendunt, cuiusmodi nomisma legitimū sit, ambuletq; apud inferos, & apud illos ualeat, Atticus, an Macedonicus, an Aeginensis obolus. At ne id quidem cogitant, multo satius esse, non posse naulum reddere. Sic enim fiat, ut nō recipiente portitore, postliminio redeāt in uitam. Post hæc lotos eos, per inde quasi tartarea palus non satis sit idonea lauandis his, qui illic degunt, & unguentis optimis uncto corpore, iamq; uicta graueolentia, tum coronatos pulcherri-
 mis floribus proponūt splendide uestitos, ne uidelicet algeant per uiam, neue nudi conspiciantur à Cetbero. Accedunt ad hæc mulierū eiulatus, omniū certe lachrymæ, pectorū planctus, comæ dilaniatio, genarū cruentatio. Alijs autē & uestis discerpitur, & puluis capiti inspergitur, adeo ut uiuētes miserabiliores sint mortuo. Nam illi humi uolutantur sæpenumero, capita solo allidunt. Hic uero decorus ac formosus, ac diligētissime coronatus, sublimis ppositus est, & excelsus, uelut ad pōpam adornatus. Deinde mater, atq; adeo pater quoq; ex medijs cognatis progressus, ac mortuo circumfusus, (Nam finge iuuenem aliquem, ac formosum ppositum esse, quo magis in hūc competat actio fabulæ) absurdas ac stultas uoces emittit. Ad quas mortuus ipse
 o respon-

respondurus sit, si contingat uocem recipere. Ait em̄ pater, flebili quadam uoce uerbum unumquodq; producens in longum. Fili iucundissime, peristi mihi, mortuus es, ante diem præreptus es, me super hæc misero solo relicto. Non duxisti uxorem, nō parasti liberos, non militasti, non coluisti agros, non ad senectam peruenisti. Non comestaberis posthac, non amabis fili, neq; cum æqualibus in comotatione inebriaberis. Porro hæc atq; id genus alia dicet, quasi putet filium adhuc rebus his egere post obitum, ac desyderare quidem, uerū potiri non posse. Sed quid hæc loquor? Quot enim sunt qui equos ac cōcubinas, rursus alij, qui pincernas etiā in funere mactarunt, qui uestem, reliquūq; mundum, pariter in rogam iniectum exusserunt, aut unā cum cadauere sepelierūt, perinde quasi illic sit usus, & apud inferos fruiturus. At senex iste luctum agēs, hæc om̄ia atq; his etiā plura quæ dicit, neq; filij causa iactare uidetur, ut quem sciat non auditurum, etiam si Stentorē clamore uincat, neq; rursus sua ipsius gratia. Satis em̄ erat illi, cogitare, & cognoscere, uel sine uoce. Nihil em̄ opus est, ut quis apud sese damet. Superest igit, ut ad hunc modum delyret, ob eos qui adsunt. Cum nesciat, neq; quid acciderit ipsi filio, neq; quò concesserit, Imo cum ne suam quidē ipsius uitam, cuiusmodi sit perpendit. Neq; enim alioqui ceu rem acerbam grauiter ferret, illū ex hac demigrasse. Filius igitur huic ita responderit,

derit, exorato Aeaco atq; Orco, quo liceat tantisper è specu proferre caput, dum patrem insanientem compe-
 scat. Homo infelix quid damas? Quid mihi molestus
 es? Desine uellicare comā, ac uultus etiam cutem lacera-
 re. Cur mihi conuitium facis, ac miserum appellas, & in
 fortunatum, qui iam sim te multo tum melior, tum feli-
 cior? Aut quid acerbi mihi putas accidisse? An quia nō
 sim factus senex talis, qualis es tu, capite caluo, facie ru-
 gosa, incuruus genib⁹, segnis, in summa, totus ætate pu-
 tris, multis expletis Triacadibus & Olympiadibus, de-
 niq; ad istum modum delyrans apud testes tam mul-
 tos? O demens, quid tibi uideretur in uita boni, quo post
 hac nō simus potituri? Nimirū usuras dicis, ac cœnas,
 uestemq; & concubitus, eōq; metuis, ne rerum harū in
 opia peream. Non cogitas autē, longe bellius esse, non
 sitire, q̄ bibere, non esurire, q̄ edere, non algere, q̄ ue-
 stibus abundare. Age igitur, quandoquidem ignarus
 uideris, docebo te lugere uerius. Iamq; denuo incepto
 luctu, clama. Fili miser, non amplius sities, nō amplius
 esuries, nō amplius algebis. Peristi mihi infelix, q mor-
 bos effugeris, qui febrem iam nō timeas, non hostem,
 non tyrānum, non amor discruciat te, non auocabit
 coitus, neq; huius rei causa bis aut ter quotidie perdes
 impensam. Heu calamitatem. Neq; cōtemneris factus
 senex, neq; molestus eris iuuenibus, siquādo conspiciā-
 ris. Hæc si dixeris pater, an non putas te multo ueriora.

πότης, cō
 potatiōes.

o 2 magisq;

magisq; ridicula dicturū, q̄ ista quæ modo? At uide ne illud te male habeat, dum noctē, quæ apud nos est, magnamq; cogitas caliginem, proinde metuis, ne tibi præfocer, cōclusus in monumento. Verum in his illud oportet ppendere, oculis putrefactis, atq; adeo exustis (siquidē paulopost exurere me decreuistis) nihil opus erit, nec ad tenebras, nec ad lumē inspiciēdū. Atq; ista fortassis utcūq; ferenda. Verū eiulatus iste uester, quid mihi cōfert? aut quid ista pectorū ad tibiæ modos percussio? aut quid mulierū immodica lamentatio? Quid autē saxum, quod sepulchro imponitur, coronis ornatum? Aut quid ualet, quod merū infunditis? Num putatis illud ad nos destillaturū, & ad Orcū usq; permeaturum? Nam de parentalibus ipsi quoq; ni fallor, uideatis, quod ex apparatu potissimum ad nos redire debuerat, id fumo correptū, sursum in cælū abire, neq; quicq; iuuare nos, qui inferne agimus. Porro quod superest, puluis est inutilis, nisi creditis nos cinere uesci. Non est usq; adeo sterile, neq; infrugiferum Plutonis regnum, neq; nos destituit Asphodelus, ut à uobis cibos huc de portemus. Itaq; iuro per Tisiphonem, iampridē mihi libebat uehemēter exclamare super his, quæ & faciebatis, & dicebatis, sed uetabat linteum ac lanæ, quibus mihi fauces obligastis.

Atq; ita profato, mors ultima lumina clausit.

Sed dicito per Iouem, Si cōuersus ad eos mortuus ille,
loquatur

loquatur hæc cubito innitens, an non uidebitur rectissime dicturus? Attamen uecordes isti uociferantur, & accersito quopiam lamentorum artifice, qui multas antiquas calamitates in unum congerat, certaminis adiutore, & amentiae Chorago abutuntur ubicumque, coeperit ille, ipsi ad melos eiulatu respondentes. Verum quantum ad lamentationes attinet, omnibus eadem est ineptiendi consuetudo. At deinceps sepulturae rationem in uarios diuidunt modos. Nam Græcus exurit, Persa defodit, Indus adipe suillo oblinat, Scythia deuorat, muria condit Aegyptius. Atque hic quidem (rem à me uisam narro) deficcatum cadauer, cõuiuam & compotorem adhibet. fit autem frequenter, ut Aegyptium aliquem indigentem pecuniæ, leuet egestate pignus frater aut pater in tempore factus. Nam libationes, pyramides, colunæ, tituli, ad breue tempus duratura, an non superuacanea, & ludicris simillima? Sunt uero qui ludos quoque constituent ad sepulchrum, ac funebres orationes habeant, perinde quasi patrocinentur, ac testimonium perhibeant defuncto apud inferos iudices. Post hæc omnia superest exequialis cœna. Iamque adsunt necessarii, ut defuncti parentes cõsolentur, suadentque uti cibum capiant, quamquam illi per Iouem non illibentes ad id cõpelluntur, quippe perpetuum iam triduum enecti fame. Et quousque quaeso flebimus? Sine quiescant Plutonis manes. Quod si tibi deliberatum est omnino flere, uel ob hoc ipsum ci-

bus est capiendus, quo tanto luctui par esse possis. Tum deniq, tū ex omnibus cōtexunt duo uersus Homerici.

Nam cœpit meminisse cibi Niobe auricapilla.

Tum illud.

Vita defunctos flere haud sinit alius Achiuos.

At capiunt quidem illi, sed initio pudibundi, uerētesq, ne post charissimorum obitum uideātur adhuc affectibus humanis cōmoueri. Hæc atq, his longe magis ridicula reperiet, quisquis obseruarit ea quæ fiunt in luctu, propterea quod uulgo existimēt mortem summū esse malum.

LVCIANI DE LVCTV FINIS, DES. ERASMO
ROTERODAMO INTERPRETE.

ABDICATVS LV

CIANI, DES. ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

Quidam abdicatus artem medicinæ didicit. Patrem insania laborantem, reliquis medicis desperantibus, dato pharmaco cum sanasset, denuo receptus est in familiam. Post hæc nouercam insania correptam sanare iussus, abdicatur.

Haud

AVD QVAQVAM noua
 sunt hæc ludices, neq; mirā
 da, quæ i præsentia facit pa
 ter, neq; nūc primū ad hūc
 irascit modū, uerū hæc lex
 illi facilis est, & assuetus ad
 hanc causam accedit. Verū
 illud mihi nouo calamitatis
 genere accidit, quod cū nul
 lum proprium sit crimen, quod mihi possit imponi, ta
 men in periculum uocor, ne pœnas dem artis nomine,
 nisi huic iubenti per omnia parere possit. Qua quidem
 re quid fieri possit absurdius, uti curem? ex præscripto,
 nō iam quatenus ars ualeat, sed patris arbitratu. Qua
 re optarim equidem, ut medicorū ars, eiusmodi quoq;
 remedium aliquod haberet, quod non modo laboran
 tes infania, uerū etiam præter æquū irascentes liberare
 possit, nimirum quo liceat & patris iracundiæ mederi.
 Nunc autem ipsa quidem infania leuatus est, cæterum
 iracundia magis etiā exasperatur. Quodq; est omniū
 grauissimum, erga cæteros omneis sanus est, in me unū
 insanit, à quo morbo fuit liberatus. Videtis igit cuius
 modi mercedem curationis feram, cum rursus ab illo
 abdicor, iterū alienor a familia, ceu ob id ipsum ad bre
 ue tēpus receptus, ut maiore infamia sæpius eijcerer do
 mo. At ego quidem in his quæ præstare queam, ne ex
 pecto

pecto quidem patris iussu, ut qui pridem non accesserim ad opitulandum accesserim. Verum ubi res est eius modi, ut nulla omnino spes sit, tum nec aggredi uelim. Porro in hac muliere multo etiam minus ausim, neque id temere. Siquidem reputo quæ in me facturum sit pater, si res non successerit, cum iam abdicet nondum aggressum curationem. Quare doleo Iudices, noueræ uicem, grauiter laborantis. Erat enim proba. Deinde patris nomine, quem huius morbus excruciat. Maxime tamen mea ipsius causa, qui uidear immorigerus patri, cum non possim quæ iubeor præstare, partim ob morbi magnitudinem, partim ob artis imbecillitatem. At sane non arbitrator æquum esse ut abdicet, si quod efficere non queam, id ne recipiam quidem. Itaque quibus de causis prius abdicarit me, facile fuerit ex hoc negotio conijcere. Quamquam ad illas, opinor, satis respondi, ipsa post acta uita. Ad hæc autem quæ nunc obijcit, pro uirili sum responsurus, si prius de statu meo pauca uobis exposuero. Ego intra ætabilis ille, & immorigerus, patrem dedecoras, & indigna genere meo patrās, id quidem temporis multa id genus uociferanti, ac sine fine occlamanti, paucis contradicendum esse duxi. Verum domo cedens, existimaui mihi grauissimi iudicii instar fore, uerumque calculum, ita actam deinde uitam, ut appareret me à paternis illis criminibus complongissime abesse, sed potius honestissimis studiis dedisse operam, cumque optimis uiris habuisse consuetu-

suetudinem. Iam uero & eiusmodi quiddam prospiciebam, ac suspicabar fore, ut aliquando pater, qui nō admodum animo cōstaret, mihi sine causa succenseret, falsaq; in filiū crimina strueret. Neq; deerant qui ista morbi initium interpretarentur, minasq; ac tela paulo post irruituri mali. Nempe odium absq; causa, mores asperos, conuitia parata, censurā seueram, clamorem, iracundiam, in summa omnia plena bilis. unde usu uēturum credebā, ut mihi aliquando arte medicinæ foret opus. Proinde foras profectus, ac probatissimorum, quos in peregrinis regionibus nancisci potui, medicorum usus doctrina, plurimo labore, uehemētiq; animi studio artem perdidici. Porro domū reuersus, offendo patrē manifesta iam insanīa laborātem, & ab huius loci medicis desperantibus destitutum, qui non altius introspiciūt, nec admodum exacte morbos dijudicant. At ego sanē sicuti par erat facere frugi filium, neq; superioris abdicationis iniuriam recordabar, neq; ut accerferer operiebar. Neq; enim erat quicq;, quod illi proprie imputare possem. Verum peccata illa omnia fuerāt aliena. Nempe quēadmodum modo dicebam, ipsius morbi. Ergo cum inuocatus accessissem, non sum equidem protinus medicatus, neq; enim hic nobis mos est, neq; id præcipit ars, uerum illud omniū primū iubemur obseruare, sanabilis ne sit morbus, an insanabilis, atq; artis terminos prætergressus. Actum si eiusmodi fuerit malum, ut

p

cōmode

cōmode possimus aggredi,aggredimur,totōq; adniti-
mur studio,ut ægrotum seruemus.Quod si uiderimus
iam inualuisse,superastēq; ,nec manū admolimur oī-
no,idq; uetustā quandā legem eorū,qui primi medici
næ prodiderunt artē,secuti. Qui negant tentādos esse
morbos,qui iam inualuerunt.Itaq; cum patrem adhuc
intra spem esse perspicerem,neq; malum supra artis ui-
res esse,diu obseruatis ac pensatis singulis, ita demū
aggrediebar,ac pharmacū fidenti animo porrexi.Mul-
ti sanē eorum qui tum aderant,suspectā habebant ad-
ministrationē pharmaci,calumniantes curationē meā,
Iamq; parabant in ius uocare me. Aderat autē & no-
uerca pauida atq; diffidens,non id quidē odio mei, sed
quod metueret,utpote probe sciens illū grauiter labo-
rare. Nam sola nouerat oīa,quippe familiaris & assī-
due cōuiuens ægrotanti. Attamen ego nihil his rebus
deterritus,sciebam enim futurū,ut mihi signa nō men-
tirentur,neq; falleret ars,adhibui curā,obseruato tem-
pore idoneo.Quanq; erāt amici nōnulli,qui mihi con-
siliū darēt,ne fiderē, ne forte si res male successisset,ma-
iorem aliquā calumniā mihi accerferem,quasi patrem
ueneno ultus essem,memor iniuriarū,quibus me affe-
cerat.In summa,ille protinus conualuit,pristinæ red-
ditus sanitati,cognouitq; omnia.Familiares admiraban-
tur,deniq; laudabat & nouerca,ac palām oībus utri-
usq; nomine gaudebat,tum mihi laudē assecuto, tum
illi

illi ad sanam mentem reuerso. Atque hic quidem, nam illud de eo testari possum, neque contatus, neque quopiam his de rebus in consilium adhibito, simulatque rem omnem e familiaribus cognouit, irritam fecit abdicationem, ac de nouo me filium fecit, seruatore ac beneficium appellans, confitens sese certum experimentum mei cepisse, decique illis ante factis semet excusans. Id factum copluribus attulit uoluptatem, nimirum quotquot aderant probi. Cæterum urebat eos, quibus abdicationis filij iucundior fuerat reuocatione. Proinde uidebam tum non eodem modo ea re gaudere omnes, sed erat cuius & colorem illico uerti sensi, & oculos turbari, & uultum iracundum, quæ admodum ex inuidia, odioque solet accidere. Nos igitur ut est consentaneum, in complexibus & animi gaudijs uersabamur, utpote utroque alteri reddito. Cæterum nouerca paulopost ægrotare protinus cepit, morbo iudices graui, & impotenti. Nam statim obseruabam, ut nascebatur malum. Neque enim simplex erat, aut leuis insanie species, quin potius uetus quidam morbus, qui iam pridem delituerat in animi domicilio, erupit, uictorque in apertum prodijt. Sunt autem nobis cum alia multa signa, insanabili laborantis insania, tum illud commune in hac obseruauimus muliere. In cæteros placatior est, ac mitis, atque illis presentibus conquiescit morbus. Quod si quem conspexerit medicum, imo si uel audierit tantum de medico, in hunc supra modum incendit. Quod & ipsum

p 2 argumen,

argumento est, illā graui & insanabili teneri malo. Hæc cum perspicerem, equidem acerbe ferebā, miserebatq; mulieris, ut debui, præter meritum tanto laborantis infortunio. Pater uero ob imperitiā, neq; em̄ nouit, uel originem mali, quo tenetur, uel causam, uel morbi magnitudinem. iussit uti medicarer, ac simile pharmacum exhiberem, arbitratus idem esse insanix genus, eundē morbum, eandem ægrotationem, quæ similem curandi rationē admitteret. Verum ubi id quod erat uerissimū dico, fieri nullo pacto posse, ut mulier seruet, fateorq; me morbo imparem esse, indignatur, ac succenset, aitq; me studio detrectare, ac mulierē destituere, mihi crimini uertens artis imbecillitatem. Atq; huic quidem accidit, quod solet ijs qui dolent. Succensent em̄ omnes ijs, qui libere uerū loquūtur. Tamen ego sanè pro uiribus illi respondebo, tum meo ipsius nomine, tum artis. Ac primum quidem a lege sumam initium, per quam hic me parat abdicare, ut intelligat sibi non esse posthac eandem abdicandi facultatem, quæ prius fuit. Neq; em̄ legislator omnibus, o pater, istam potestatem permittit, neq; uti quoslibet filios, neq; quoties libuerit, abdicet, neq; quibuslibet de causis, uerum quēadmodum patribus concessit, certis de causis irasci, ita prospexit & liberis, ne id immeretibus accidat. Eaq; gratia iussit, ne libera esset, ac citra iudicium uindicta, sed ad iudices uocat, æstimatores cōstituit, qui neq; per iracūdiam, neq; per calumniā

calumniā, quod iustum sit iudicent. Nouerat enim frequenter accidere multis, ut ob causas iniquas ad iram cōmouerentur, hic quidē alicui falsæ calumniæ credens, ille famulo fidem habens, aut uxori cuipiam inimicæ. Quare noluit rem iniudicatā agi, neq; indefensa causa liberos statim capi, uinciq; uerum & aquā infundit, & ratio redditur, & nihil inexcussum relinquitur. Quando quidem solum hoc autoritatis datur patri, ut ad iudices uocet, uerum iudicandī autoritas, an merito accuset, id penes uos, qui iudicio præsidetis. Ac nō dum spectate crimen, quod mihi imponit, cuiusq; gratia nūc indignatur, uerum illud prius expēdite, num posthac illi ius sit abdicandī, qui semel abdicauerit, iamq; sit usus facultate, quam lex cōcedit, atq; hanc paternam potestatem expleuerit, deinde rursus in familiam receperit, ac superiorem abdicationē irritam fecerit. Nam ego certe iniquissimū istud esse dico, ut liberorum quoq; sint infinitæ pœnæ, ut multæ condemnationes, ac metus perpetuus, utq; lex nūc irato inseruiat, mox deinde faciat irritum, quod actum est, rursus ut eodem modo ualeat, in summa, ut ius sursum ac deorsum torqueatur, utcūq; patribus pro tempore uisum fuerit. Verum initio quidem æquū erat uti concederet, cumq; indignante pariter indignaret, ac puniendi ius faceret ei, qui genuisset. Porro ubi semel potestatem absumpserit, ac lege sit abusus, iracūdiam expleuerit, post hæc rursus in familiā

p 3 recepe-

receperit, & in hanc opinionē discesserit, ut frugi putet, in his perseueret necessum est, neq; postea resiliēdum, aut retractanda sententia, neq; rescindendū iudicium. Neq; em̄ scire poterat, opinor, is qui natus fuerat, frugine, an contra esset euasurus. Atq; hanc ob causam permissum est, ut genere indignos abdicent, quos cum educabant, cuiusmodi essent futuri nesciebant. Cæterū ubi non coactus, sed suapte sponte atq; autoritate ex sese comprobatū recipit, qua deinde ratione possit mutare factum, aut quis legis usus superest? Etem̄ ipse legislator hunc ad modū tecum egerit. Hic si improbus erat, dignusq; quem abdicares, quid accidit uti reuocares? Cur denuo in familiā reduxisti? Cur legem irritam fecisti? Nam liber eras, tibiq; in manu erat ista nō facere. Neq; enim tibi cōcedendum est, ut legibus tuo arbitratu abutaris, utq; iudicia utcūq; mutatus sit animus tu⁹, eō trahantur. Neq; uti nunc irritentur leges, nunc rursus ualeant, iudices interim testes sedeāt, uel ut rectius dicam, ministri tuæ uoluntatis, modo puniētes, modo absoluentes, quandocunq; tibi uisum fuerit. Semel genuisti, semel educaisti, pro his semel itē abdicare potes, atq; ita potes, si istud merito facere uidearis. uerum ut hoc fiat sine fine, ut ppetuo, ut frequēter, ut facile, id uero supra patris ius est. Quare per Iouē iudices, ne pmit tatis huic, ut qui sua sponte receperit, superioris iudicij sententiam irritarit, iram damnarit, rursus ad eandem prouocet

prouocet poenam, & ad patriam recurrat potestatem. Cuius tēpus iam excessit, euanuitq; priuilegiū, nec huic uni quicq; ualens, quippe antehac consumpta. Etenim illud consyderate, quemadmodum in reliquis iudicijs, ubi iudices sortibus ferunt sentētiā, si quis perperam pronūciatū existimat, permittit lex alios adire iudices. Porro si qui ipsi suapte sponte iudices cōstituerint, delictisq; arbitris causam commiserint, posthac non idem licet. Etenim si quis, quorum sententijs initio stare non cogebatur, hos sponte delegerit, iam æquū est boni cōsulere quæ statuerint. Itidem sanē tu quoq; quē antea liberum erat nō recipere, nisi dignus maioribus uideretur, hūc si probum arbitratus esse, denuo recepisti, iam deinde non erit abdicandi ius. Siquidē indignū esse in quē ista denuo fiant, ipse testatus es, iam de integro frugi filium esse cōfessus. Itaq; non cōuenit poenitere receptionis, sed firma reconciliatio sit oportet, nimirū post toties pronūciatā sentētiā, ac rem bis iudicatā, primū cum abdicares, alterū, cum ipse mutasti cōsiliū, meq; in familiam reuocasti, rescissis decretis superioribus, cōfirmas illa quæ postea sunt placita. Proinde perseuera in his quæ proxime statuisti, tuūq; ipsius iudicium serua. Pater sis oportet, quandoquidē id abs te decretum, id pbasti, id ratū fecisti. Ego quidē si natura nō essem filius, sed adoptatū abdicare uelles, ne tum quidē existimarim tibi licere. Quod enim initio liberum erat nō facere,

ccre,

cere, id semel factum, iniquū est rescindere. Porro cum qui primum natura sit filius, postea iudicio, sententiāq; accersitus, quāso num par est rursus expellere, & eadē familiaritate priuare sapius? Age quid si forte seruus essem, ac tu quidem primū improbum esse ratus, in uin- cula coniecisses, deinde ubi cognitum est me nihil pec- casse, manumisisses, num tibi liceret, utcunq; contigerit irasci, rursus in eādē reuocare seruitutem? Minime li- ceret. Istiusmodi igitur acta, leges firma uolunt esse, ac perpetuo ualere. Ergo cum pluribus etiam argumētis docere possim, non esse ius huic abdicare denuo, quem semel abdicatum, sponte sua receperit, tamen finem fa- ciam. Hunc spectate cuiusmodi filium parat abdicare. Atq; illud nondum dicam, me tum imperitum ab dica- tum fuisse, nunc abdicari medicum (nihil enim mihi in hac causa suffragetur ars) tum iuuenem, nūc atate pro- uectum, ut ætas etiā ipsa fidē faciat, me nihil peccasse. Nam leue fortassis hoc quoq; uerū tum quidem, etiā si nullo commisso peccato, ut ego quidem dixerim, sed nec benemeritus, alienabar a familia. Nunc porro cum nuper salutem dederim, ac beneficus extiterim, exigor. Qua re qd fieri potest ingratus? ut mea seruatus ope- ra, tantōq; elapsus a discrimine, protinus sanationē illā huiusmodi factis penset, nulla meritorum habita ratio- ne, sed usq; adeo facile mandarit obliuioni, atq; in soli- tudinē abigat eum, qui iure sit obsecutus, cū præter ius eijceretur,

eijceretur, neq; solum nō meminerit iniuriæ, uerū etiam
 & salutem attulerit, & sanæ menti restituerit. Neq; eim
 exiguo iudices, neq; uulgari in hunc collato beneficio,
 tamen huiusmodi malis nunc uideor dignus. Porro
 quanq; hic ignorat, quo in statu tunc fuerit, uos tamen
 omnes nostis, quid facientem hunc, simul & patiētem,
 & quibus affectum modis, ego curandum susceperim,
 ac medicis reliquis desperantibus, fugientibus familia-
 ribus, nec propius accedere audentibus, talem reddidi,
 ut etiā accusare possit, ut de legibus disserere. Quin ma-
 gis si exemplum quaris pater, cum propemodum talis
 esses, qualis nūc est uxor, ad pristinam sanitatem reuo-
 caui. Quare nō est æquum, ut pro his officijs, huiusmo-
 di mihi gratia reponatur, utq; in me unū tantūmodo
 sanus sis. Etenim te nō mediocribus à me beneficijs affe-
 ctum esse, uel ex his ipsis liquet, quibus me criminaris.
 Nam quem ob hoc odio persequeris, quod uxorem ex-
 tremo laborantē periculo, grauissimēq; affectam nō sa-
 nem, qui sit, ut eundem nō multo potius charissimum
 habeas, quā simili morbo liberarim? non gratias agas,
 tam acerbis creptus malis? At tu, quod quidē est ingra-
 tissimum, simulatq; ad te redisti, protinus in ius trahis,
 salute donatus, punis, & ad uetus recurris odiū, eandē
 recitas legem. Egregiam igitur mercedē persoluis arti,
 dignāq; pro remedijs refers gratiā, qui quidem aduer-
 sus medicum tantū sanus es. Vos aut iudices, huic con-
 cederis,

cedetis, ut de benemerito poenas sumat, ut salutis autorem expellat, ut eū qui sanitati restituerit, oderit, ut per quē reuixit, ulciscatur: Haud profecto concedetis, si quidem quod æquum est, facietis. Etenim si maximum aliquod flagitium in præsentia cōmisisset, tamē superioris beneficii nomine non mediocriter mihi debebat: cuius respectu, memoriāq; cōueniebat hunc præsentem iniuriā negligere, & ob illa priora facile ignoscere: maxime si tam ingens sit beneficiū, ut omnia superet, quæ postea possint accidere. Quod equidem mihi in hunc competere puto, quem seruauī, qui mihi totius uitæ debitor est: cui præsiti ut sit, ut sapiat, ut intelligat: præsertim cum ceteri omnes iam desperarent, scq; morbo impares esse faterentur. Nā & illud, opinor, ad meriti mei cumulū accedit, quod cum id temporis filius nō essem, cum nihil esset causæ, quæ me cogeret curationem suscipere, uerū cum liber essem, atq; alienus, à naturali causa solutus, tamen haud dissimulaui, sed ultroneus, inuocatus, iniussus adij, succurri, adnissus sum, sanaui, restitui, meū ipsius patrem seruauī, de abdicatiōe me purgaui, iram beneuolētia sedauī, legē pietate sustuli, magnōq; beneficio reditum in familiā emi, atq; in tempore adeo periculoso fidem erga patrē demonstraui, meq; ipsum artis auxilio insinuaui, ac tristibus in rebus legitimus filius apparui. Quā multa enim me fuisse passum arbitramini, quātum & exhaustisse laborum? dum adsideo, dum

dum obseruio, dum opportunitates capto, nūc cedens patris uehementiæ, nunc artē admouens ad breue tempus cōcedente morbo. Est autem hoc omniū quæ sunt in arte medicorum periculosissimū, huiusmodi medicari, ac propius accedere ad hos, qui ad eum sunt affecti modum. Fit enim nō raro, ut exæstuante malo, rabiem in proximos exerceant. Me tamē nihil horum piguit, neq; grauatus sum, uerū aderam modis om̃ibus cum mōrbo luctans, postremo superaui pharmaco. Ne uero quisq; hoc audito, p̃tinus apud se cogitet, Quis aut quantus labor m̃iscere pharmacū. Etenim multa prius sunt facienda, præstruenda uia dando pharmaco, præparandū corpus, quo facilius recipiat medicationem, deēq; omni corporis habitu sollicitus sit medicus oportet, inaniens, extenuans, cibis idoneis alens, mouens ad omne quod cōducit, Somnos accersendī rationes excogitans, solitudines arte reperiēs. Quibus in rebus ægro tī cæteri facile pareant. At qui laborant insania, ob animi libertatē intractabiles sunt, ac gubernatu difficiles, ipsiq; medico periculosi, neq; qui facile cura expugnentur. Proinde sæpenumero cum effecerimus, ut iam speremus proxime adesse morbi finem, leue aliquod erratum incidens, renouato malo, cuncta illa superiora facile subuertit, curationē impedit, artē fallit. Eum igitur qui hæc omnia sustinuerit, qui cū morbo tam graui sit luctatus, qui malum malorum omniū expugnatu difficillimū

cillimū uicerit, huic ut iterū abdicet permittetis, utq; le-
ges in benemeritū interpretetur suo arbitratu concede-
tis, atq; eum cum ipsa natura bellū gerere sinetis. Ego
naturæ parēs iudices, patrē mihi ipsi seruo, custodiōq;
etiam si hic quidem iniuria me afficiat. Quod si filium
benemeritū, leges, ut ait, secutus, perdit, & à familia alie-
nat, hic nimirum liberorū osor erit, ego pius in patrem.
Ego naturam amplector, Iste naturam cōtemnit, fasq;
& ius uiolat. O patrem iniuste prosequentem odio. O
filium iniustius amantem. Nam mihi ipsi uitio uerto,
patre compellente, quod odio habitus, cum præter cau-
sam amo, & magis amo q̃ oporteat. Atqui natura cō-
paratum est, ut patres liberos amēt magis, q̃ liberi pa-
rentes. Verū hic studio tum leges cōtemnit, quæ filios
nihil cōmeritos familiæ seruant, tum naturam, quæ pa-
rentes ad uehemēs natorum desyderium incitat. Non
solum enim cum plures habeat in me beneuolentiæ cau-
sas, maiorem, uti debebat, beneuolentiam nō adiungit
atq; addit, aut quod est minus, me saltem imitatur, me
umq; æmulatur amorem. Sed o calamitatem, quin in-
super odit amantem, charitate prosequentem expellit,
benemerentem lædit, complectentem abdicat, legesq;
liberis fauētes, ceu liberis infensas, in me torquere cona-
tur. O bellum, quod cōtra naturam legibus moues pa-
ter. Non sunt ista, non sunt inquam, quēadmodum tu
uīs, leges bene conditas, male interpretaris pater. Non
pugnat

pugnat natura cum lege, in his quæ ad beneuolentiã pertinent. Hic inter sese consentiunt, & altera utriq; auxilio est ad delendas iniurias. Contumelia afficis bene meritum, Offendis naturam. Cur legibus quoq; simul cum natura facis iniuriam? Quæ cum honestæ, iustæ, liberorum amantes esse cupiant, nō pateris esse, quippe quas aduersus unum filium, tanq; aduersus multos sæpius tentes. Nec sinis in supplicis quietē inuenire, quæ uelint in beneuolentia liberorum erga parētes conquiescere. Quanq; alioqui ne positas quidē aduersus eos, q nihil peccarint. At sanē leges ingratitudinis actionē cōcedunt in eos, qui benemeritis non retulerint gratiã. Atqui nō solū nō refert gratiã, uerū etiã punire conatur ob ea ipsa, qbus adiutus est beneficio. Cōsiderate nū quicq; facere possit iniquius? Itaq; nō posse hunc iã abdicare denuo, q paternā potestatem semel expleuerit, ac lege sit usus, præterea nō esse æquū, eū qui tanta præstiterit beneficia, expellere, familiãq; exigere, satis opinor demonstratum. Nunc autē ad ipsam abdicationis causam ueniamus, & crimen cuiusmodi sit expendamus. At rursus ad mentem eius qui legem cōdidit, recurramus necesse est. Etenim ut istud tibi donemus ad breue tempus licere, quotiescunq; uelis abdicare, utq; præterea potestatem istam tibi largiamur, etiam aduersus benemeritum, haud tamē simpliciter, opinor, neq; quibilibet de causis abdicabis. Neq; hoc dicit legis condi

tor. Quicquid utcunq; criminatus fuerit pater abdicator, ut satis sit tantū uoluisse queri. Nam si id esset, quid opus erat iudicio? Verū uos istud expēdere iubet iudices, nū grauibus ac iustis de causis irascat pater, nec ne. Hoc igitur in præsentia considerate. Exordiar autē ab ijs, quæ protinus huius insaniam sunt consecuta. Iam primum omniū quod fecit sanæ menti redditus, illud erat, Rescudit abdicationē. Ego seruator, beneficus, breuiter omnia erā. In his nisi fallor, nihil adhuc esse poterat, quod cum crimine uideretur esse cōiunctū. Deinde quid est omniū quod accusat? Quod obsequiū, quam curam filio dignam prætermisi? Quando foris cubui? quas intempestiuas potationes, quas comessatiōes obijcis? Qui luxus? Quis leno pulsatus est? Quis accusauit? Nemo pfecto. Atqui hæc sunt, ob quæ præcipue lex permittit abdicare. Cæterū cœpit ægrotare nouerca. Quid istud mihi uertis crimini? morbiq; pœnam à me reposcis? Non reposco, inquit. Sed quid? Quod eā curare iussus recusas, ob hoc dignus fueris q abdiceris, quippe immorigerus patri. Ast ego quidē cuiusmodi sint ista quæ iubet, in quibus quia nō possim obsequi, uideor immorigerus, paulisper differemus. Sed illud prius in totum dico. Neq; lex huic concedit, ut quiduis imperet, neq; mihi necesse est in omnibus omnino parere. Quædam enim mandata sunt huiusmodi, ut si nō parueris, nō sis obnoxius pœnæ. quædam id genus, ut
nisi

nisi obtemperaris, ira, supplicioq; sis dignus, ueluti si ægrotes ipse, & ego nō curem. Siquid rerum domesticarum curandum sit, & ego negligam. Siquid rem rusticam curandam mandes, atq; ego recusem. Hæc omnia atq; id genus alia, probabiles adferunt causas paternæ querelæ. Porro cætera nostri sunt arbitrij, nempe quæ ad artes, & artium usum pertinent: Maxime si nulla in re fiat iniuria patri. Iam si cui pictori præcipiat pater: Hæc pinge fili, illa nequaq;: Rursum musico, hæc pulsa harmoniam, illam ne pulsa: Tum fabro ærario, Ista cude, illa ne cude: num quisq; hunc patietur abdicare filiū propterea, quod nō ex ipsius arbitrio artem exerceat? Nemo opinor. Atqui medendi ars, quanto est honoratior, uitæq; conducibilior, tanto conuenit esse liberiores qui hac utūtur, ac iustum est, ut ars aliquo gaudeat priuilegio in exercendi facultate, ut neq; cogatur usq; neq; ferat imperium, res sacra, deorum doctrina, uiuorum eruditorum cura. Necq; in seruitutē trahatur legis. Necq; timori, pœnisq; tribunalium, necq; calculis, ac patris minis, & indocti hominis iræ sit obnoxia. Proinde si tibi palam ac simpliciter ad hunc modum respondissem: Nolo curare cum possim, sed artem soli mihi didici, ac patri, cæteris om̃ibus imperitus esse uolo. Quis est tyrannus usq; adeo ferox, ut cogat etiam nolentem uti arte? Siquidē istiusmodi officia blanditijs, precibusq; ni fallor, non legibus, ira, iudicijs, cōuenit elicere: persua-
dere

dere medico oportet, non iubere, ut uelit, nō ut metuat, neq; ad sanādum adigendus est, sed ultro ac lubens accedat oportet, immunis à cōpulsione patris. Immunis est ars ipsa, quandoquidem ciuitates quoq; publicitus honores, prāminentias, immunitates, priuilegia medicis tribuūt. Hāc igitur in genere poteram artis nomine respondere, etiam si tu me illam docuisses, Si multū studiū, multū pecuniarū insumpsisses, ut discerem, & unam hanc curationē, etiam si eiusmodi esset, ut prāstare possem, recusassem. Nunc illud cogita, q̄ rem modis omnibus ingratam & iniquam facias, qui nō sinas me, à me ipso mihi partis libere uti. Hanc ego artem tum cū non essem filius tuus, perdidici, neq; tuis subiectus legibus. Atq; hanc tamen tibi didici. Huius fructū primus sensisti, cum nihil adiuuenti cōtuleris ad eius cognitionē. Quem prāceptorem mercede cōduxisti? Quem pharmacorum apparatus comparasti? Nullum omnino, uerum inops, ac rerum necessariarū indigens, à prāceptoribus meī misertis sum edoctus. Nam abs te patre huiusmodi mihi dabatur ad discendū uiaticum, molestia, solitudo, egestas, familiarium odium, cognatorū auersatio. Pro istis itaq; factis postulas uti arte mea, uisq; earum rerū esse dominus, quas mihi parauī tum cum mihi non esses dominus. Boni consule, siquid antehac ultro, nullo puocatus officio, bene de te sum meritus, cum nullo nomine ullam abs te gratiam possem reposcere.

scere. Ceterum non cōuenit sanè, ut meum beneficium mihi in reliquum tempus pariat necessitatem: ut quod uolens beneficio iuui, uertatur in occasionem, ut postea nolenti præcipias: Iamq; in cōsuetudinem trahatur, ut qui semel sanauerit aliquē, semper deinde curet omnes quoscūq; uoluerit is, qui sanatus est. Etenim ad istum modum fieret, ut quos curaremus, eos dominos nobis creauerimus, nosq; metipsos illis tradiderimus, mercedis loco seruitutem accepturi, & ad omnia quæ iusserint obtēperaturi. Qua re quid esse potest iniquius? Quoniam te grauiter adeo laborantem restitui, ob id existimas tibi ius esse arte utendi mea? Atq; hæc quidē dicere poteram: si mihi hic imperasset ea, quæ meæ sint facultatis, atq; ego non omnino modis omnibus, uel inuitus obtemperassem. At nūc tandem perpendite, cuiusmodi sint huius imperata. Quādoquidem, inquit, me laborantem insania, sanasti: insanit autem & uxor, eodemq; tenet morbo: (sic em̄ opinatur) & a cæteris medicis ad eundē modum destituta est: tuq; potes omnia, id quod re demonstraſti: sanato hanc quoq; ac morbo leuato. Id si quis simpliciter ad hunc audiat modum, uehementer æquum uideatur, præsertim illiterato, artisq; medicinæ imperito. Sin autē me auscultatis artis nomine respondentem, intelligetis nimirum nec oīa esse nostræ facultatis, neq; consimiles morborum naturas, nec eandem medendi rationē, nec eadem remedia in omnibus

r bus

bus efficacia. Actum palàm fiet, quātum interfit, nolis
quippiam, an non possis. Vos interim patienter auscul
tate me, hisce de rebus philosophantē: existimātes nec
inelegantem fore, nec extra causam, nec alienā à re, nec
intempestiuam de his disputationem. Iam primū: Na
turæ corporū, ac temperaturæ, haudquāq; eadē sunt;
tamen si maxime in confesso est, iisdem ex elemētis con
stare. Verū alia de his, alia de illis magis aut minus par
ticipant: idēq; loquor adhuc de corporibus uiroꝝ: quæ
neq; similia sunt omnibus, neq; eadem temperatura,
neq; eadē constitutione. Vnde necessario consequitur:
ut morbi quoq; tum magnitudine, tum specie differen
tes, his accidunt: utq; alia sanatu sint facilia, atq; ad cura
tionem sponte propensa: alia rursus prorsus despera
ta: ut quæ & facillime corripiantur, & grauissime à mor
bisprehendātur. Proinde si quis existimet, quamlibet
febrim, aut quāuis tabem, aut peripneumoniā, aut in
faniā, quolibet in corpore unā atq; eandē esse gene
re: is non uideatur ponēdus inter sobrios, neq; doctos,
neq; inter eos, qui in rebus huiusmodi exquirendis ela
borarūt. Quin idem malum in hoc corpore facile sana
bitur, in hoc minime. Quemadmodū uidelicet triticū,
si idem in diuersos eiciās agros: aliter proueniet in pla
no solo, profundo, irriguo, aprico, uentis salubribus ex
posito, exculto, nimirum ubere, lato, copiosoq; fructus:
Rursus aliter in montuosa, petricosaq; terra, aliter in
opaca

opaca, aliter in subiecta mōtib⁹. In summa: p cuiusq;
loci diuerſa natura, uarie pueniet. Itidē & morbi, pro
rōne corporū, in quæ inciderint, aut maiores & uberiores,
aut minores eueniūt. Verū his omiſſis pater, nec
ompino diſcuſſa re, uult quamuis infaniam in quouis
corpore conſimilem eſſe, ſimilem q; deſyderare curatio-
nem. Super hæc tam multa, muliebria corpora pluri-
mum diſſerre à uiroꝝ corporibus, uel ad morbi cor-
ruptionem, uel ad ſanandi ſpem, aut deſperationem,
facile fuerit cognoſcere. Siquidem uiroꝝ corpora be-
ne compacta ſunt, neruoſa: laboribus, agitationibus,
uita ſub dio acta, exercitata. Contra ſcēminarum, flac-
cida, male compacta, in umbra alita: Candida ob ſan-
guinis inopiam, caloriſq; penuriam, & humoris ſuper-
uacanei abundantia. Quare facilius corripiunt, quàm
uiroꝝ: utpote morbis expoſita, nec ferentia curatio-
nem: præcipue uero ad infaniam procliuiora. Nam cū
multum habeant iracundia ac leuitatis, facileq; cōmo-
ueantur: porro corporis exigua ſint uires: facile in hoc
malum prolabuntur. Proinde non cōuenit, in utriſq;
eandem à medicis ſanandi rationem requirere: Cum in-
telligatis, hæc ab illis longiſſimo diſtare interuallo: iam
ab ipſo protinus ortu diſcreta: tum tota uitæ ratione,
tum actionibus omnibus, tū ſtudijs atq; exercitijs uni-
uerſis. Quare cū dicis, Infania laborat: adde hoc quo-
q; laborat mulier. Neq; confundas hic omnia ſub unā
ratione.

¶ 1

& eandem

& eandem insanix referens appellationem. Verum discitis ijs, quemadmodum & natura discreuit, quid in quoq; præstari possit cōsydera. Nam nos, quemadmodum initio dixisse memini, illud in primis spectamus: ægroti corporis naturam, ac temperaturā: & cuius qualitatis magis sit particeps, calidius an frigidius, uigens an ætate deficiens, magnū an pusillū, crassum an macilentum: reliquaq; id genus omnia. Quæ si quis penitus expenditis demum erit idoneus cui fides habeatur, uel desperanti, uel recipiēti. Quando quidem & insanix innumerabilia sunt genera, & causæ complures: nec uocabula quidem eadem. Neq; enim idem, desipere ac delyrare, rabire & insanire. Verum hæc omnia nomina significant magis aut minus obnoxium esse morbo. Porro causæ aliæ sunt uiris, aliæ sceminis. Rursum inter ipsos uiros, aliæ iuuenibus, aliæ senibus: puta iuuenibus immodica ferme repletio: senibus autem importuna calumnia, ira impotens, quæ sæpenumero incidit aduersus domesticos. Hæc initio perturbant animum: deinde paulatim uergit in insaniam. Porro mulierum corpora & multæ res infestant: & facile in morbum adducunt. Præcipue uero si quem oderint uehementius, aut si inuideant inimico, secundis rerum successibus utenti: aut si quid molestum sit: aut si cui successeant. Hæc paulatim subgliscentia, multoq; alita tempore, tandem in insaniam euadunt. Eiusmodi rerum aliquid uxori

quid uxori quoq; usu uenit pater: & haud scio, an nup̃
 aliquid illi ægritudinem aliquam attulerit. Nihil enim
 illa oderat, quanquā morbo sanè tenetur, neq; his ma/
 lis ullius medici cura poterit eripi. Quod si quis alius se
 facturum receperit, aut si quis eā liberarit: tum me ode/
 ris licet, uelut iniurium. Tametsi ne illud quidem uere/
 bor dicere pater. Etiam si non prorsus esset, ut est, de/
 sperandum: sed adhuc aliqua salutis spes leuis osten/
 deretur: nec sic quidem facile manū admouerem: neq;
 statim auderem ministrare potionē: uidelicet ueritus
 fortunam, ac multorum hominum obtrectationē. Vi/
 des, ut omnes arbitrantur, priuignos inuisos esse nouer/
 cis omnibus, etiam si probæ fuerint: easq; hanc ceu cō/
 munem quandam mulierum insaniam insanire. Qua/
 re facile suspicatus fuisset aliquis: si malū hoc secus eue/
 nisset: neq; profuissent remedia: perfidam ac dolosam
 fuisse curationem. Atq; uxoris quidē res pater ad hunc
 sese habent modum: idq; loquor, quod prorsus explo/
 ratum habeo: nuncq; melius est habitura, etiam si mi/
 lies biberit pharmacū: eoque non operæprecium cona/
 ri: nisi me in hoc solum urges ut frustrer: idq; uis ut foe/
 dam mihi famā accersam. Patere, ut mihi eiusdem ar/
 tis professores inuideant. Quod si me rursus abdica/
 ris, ego quidem etiam si ab omnibus deferar, tamen ti/
 bi nihil imprecabor graue. Sed quid si (quod auertat
 deus) redeat morbus: (solent istiusmodi fermè mala
 irritata

irritata recurrere) quid erit mihi faciendū? Curabo, ut nosti, tum quoq; neq; unquam defuturus sum officio, quod liberis natura præscripsit: neq; generis, quoad in me fuerit, obliuiscar. Deinde si resipueris, num credere debeo futurum, ut me denuo recipias: illud uide. Iam ista quum facis, acceris morbum, pestemq; refricas: heri ac dudum è tantis elapsus malis, contendis, uociferaris: quodq; grauissimum est, irasceris: ad odium propèsus es: leges reuocas. Hei mihi pater, istiusmodi fuerāt superioris insanix tuæ procemia.

ABDICATI FINIS, DES. ERASMO ROTTERODAMO INTERPRETE.

LVCIANI ICARO

MENIPPVS, SIVE HYPERNEPHELVS, DES.

ERASMO ROTTEROD. INTERPRETE.

ER MILLE igitur erant stadia à terra usque ad lunam, ubi prima nobis fuit mansio. Porro hinc sursum ad solē parasangæ fermè quingentæ. Rursum ab hoc usq; ad ipsum deniq; cælum, arcemq; Iouis in ædito sitā, tantū ferè spacij fuerit, quā tum aquila probe, succincte, atq; expedite queat uno die perage

die peragere. AMICVS. Dic mihi per gratias Menippe: quæ sunt ista quæ de astris loqueris, ac tacitus tecum supputas? Etenim iam dudum te affectans, audio soles & lunas: præterea autem & magnifica ista, mansiones ac parasangas, peregrina quædam commemorantem. MENIP. Ne mireris Amice, si sublimia, aereaque tibi uideor loqui: nam summam apud me reputo nuper actæ peregrinationis. AMIC. Nimirum Phœnicum exemplo uiam stellis notaras. MENIP. Haudquaquam per Iouem: quin magis ipsis in stellis sum peregrinatus. AMIC. Papæ, longum profecto somnium mihi narras. Siquidem totas edormisti parasangas insciens. MENIP. Quid ais? somnium tibi referre uideor: qui modo ab ipso Ioue ipse reuersus adsum? AMIC. Quid audio? Itane Menippus nobis à Ioue delapsus adest ex cælo? MENIP. Ita sanè. Ego tibi ab ipso illo summo Ioue hodie uenio, rebus interim dictu miris, & auditis, & conspectis. Quod si non credis: equidem hoc ipso nomine supra modum gaudeo: cum supra fidem esse uideo, meam felicitatem. AMIC. Et quo pacto diuine atque Olympie Menippe, mortalis cum sim, ac terrestris, queam non credere uiro, qui nubes superarit: quicquid ut Homericis dicam uerbis, iam sit cælitum ex numero unus? Verum illud mihi dicito, si molestum non est, quibus modis in altum subuectus es, aut unde nactus scalas tanta magnitudinis? Nam quantum ad faciem ac formam attinet, non es admodum

admodū similis illi Phrygio: ut coniectare possimus, te quoq; ab aquila raptum fuisse: quo pocillatoris alicubi munere fungereris. MENIP. Nō me clam est te iam dudum irridere. Neq; uero id omnino mirū: si narrationis nouitas tibi fabulæ uidetur adsimilis. Caterū ad cōscensum nihil mihi erat opus, neq; scalis, neq; uti pueri illius in morem ab aquila raperer: propterea quod alæ mihi essent propriæ. AMIC. Iam uero istud quod narras, uel ipsum Dædali factum superat. Siquidē præter alia, nobis inscientibus, miluius quispiam aut graculus ex homine factus es. MENIP. Recte amice: neq; procul à scopo coniecisti. Etenim illud Dædali de alis inuentū ipse quoque sum machinatus. AMIC. At interim omniū audacissime, nō ueritus es, ne tu quoque alicubi in mare delapsus, Menippeū aliquod pelagus tibi cognomine redderes: quemadmodū ille Icarium? MENIP. Nequaquā: Siquidem Icarus cum alas haberet cera adglutinas: eaque quāmplurimū ad solem esset liquefacta: de fluxis alis, non mirum si decidit. At nobis citra ullam cerā erant pennæ. AMIC. Istud qui fieri potuit? Iam enim haud scio quo pacto paulatim me adducis, ut uera uideantur quæ narras. MENIP. Ad hunc fermē modum. Aquilam egregie magnam, tum autem & uulturem ualidum arripui. His cum alas unā cum ipsis brachijs præsecuissem, Quin potius si uacat totius cōmenti rationē ordine tibi percensebo. AMIC.

Mihi quidem

Mihi quidem uel maxime uacat. Adeo sublimis à sermone tuo pendeo: iamq; ad narrationis finem inhio. Ne uero me negligas, per Iouem amicitiae praesidem: auribus in aere suspensum, ob tuam narrationem. MENIP. Ausculta igitur. Neq; enim ciuile fuerit, si spectem animum ore hianti relictum: eumq; quēadmodum tu ais ab auribus suspensum. Ego igitur cum expendens ea quae sunt in uita mortalium: protinus omnes res humanas repperissem ridiculas, humiles, instabiles: nempe opes, imperia, magistratus: contēptis his, atq; horū studio, adiectoq; animo ad ea, quae uere sunt bona: conatus sum ab his tenebris emicare, & ad uniuersi naturā suspicere. Atq; hic mihi multā attulit hæsitationem, primū hic ipse qui à sapientibus appellatur mūdus. Neq; enim inuenire poteram, neq; quo pacto factus fuisset, neq; quo opifice: neq; quod esset illius uel initium, uel finis. Deinde cum particulatim contēplarer, multo etiā magis ambigere sum coactus. Quippe qui uiderē stellas temere per cælum disiectas. Tum solem ipm, quid tandem esset, scire gestiebam Super omnia uero, quae Lunae accidebāt, mihi uidebant absurda ac planè mira: putabamq; causam aliquā arcanam & inexplicabilem esse, cur illa subinde speciem formamq; uariaret. Quinetiam fulgur emicans, tonitru erumpēs, tum pluuia, nix, grando, è sublimi demissa. Videbant hæc quoque omnia coniectu difficilia: quæq; nullis notis depre-

s hendi

hendi possent. Itaq; cum ad eum modum essem affectus: optimū factu ratus sum, ut horum unumquodq; à philosophis istis perdiscerem. Siquidem existimabā illos ueritatem omnem docere posse. Quare cum ex illis præstantissimos delegissem, quantū mihi coniectare licebat, ē uultus austeritate, eēq; coloris pallore, ac barbæ profunditate. Mirum em̄ ut mihi ex ipso protinus aspectu sublimiloquos quosdam, & cælestium rerū peritos uiros præ se ferebant. His ubi memet docendum tradidissem magnā pecunia: quam partim cuestigio præsentem numerauī: partim tum me persoluturum sum pollicitus, ubi ad philosophiæ summam peruentum esset: nō grauabar erectus ad nugas doceri, & uniuersi dispositionem discere. At illi tantū aberant, ut me pristina liberarent inscitia: ut in maiores etiam dubitationes coniecerint: principia nescio quæ, ac fines, tum insecabilia, inania, syluas, idæas, atq; id genus alia, mihi quotidie offundentes. Verum illud interim mihi uidebatur omniū esse grauissimū: quod cum nihil inter illos conueniret: uerum pugnantia, diuersaq; inter se omnia loquerentur: tamen postulabant, ut sibi fidem haberem: ac ad suam quisq; rationem me conabatur adducere. AMIC. Rem absurdam narras. Si uiri cum essent sapientes, inter sese de rebus factiose dissidebant: neq; de iisdem eadem probabant. MENIP. Atqui rides Amice: si audieris illorum arrogātiā, & in differēdo prodi-

do prodígiosam confidentiã. Qui quidem cum humi ingrederentur: nihilóq; præstantiores essent nobis, qui super terram ambulamus: ne cernētes quidem acutius quàm quiuis alius astans: nonnulli cæcutientes etiã ser- nio atq; inertia: tamen & cæli terminos perspicere sese profitebant: solem quoq; ipsum dimetiētes: & ea quæ supra lunam sunt, aggredientes: Ac perinde quasi ex ipsis delapsi stellis: ita & magnitudinem illarū, & figuram explicabant. Ac sæpenumero cū forte ne illud quidē certo scirent, quot stadijs à Megara abessent Athenæ: tamē spacium, quod interest inter solem & lunam, quot esset cubitorum, audebant pronunciare: Tum aeris altitudinē, maris profunditatem, terræ ambitum dimetientes. Ad hæc, circulos depingebāt, ac triangulorū figuras super quadrangulos inducentes: neq; nō sphæras quasdā picturatas, cælum scilicet ipsum metientes. Iam uero illud an non insulsum, & insignis arrogantiæ? quod cum de rebus usq; adeo incertis loquantur, nihil tamen ita proponunt, quasi coniecturis ducantur: uerum supra modum contendunt: neq; ullum uincendī locum alijs relinquunt. Tantū non iureiurando cōfirmātes Solem massam esse cādefactam: incolī Lunam, stellas aquam potare: idēq; sole ueluti situla quadā per funem demissa, uaporem è mari attrahente, atq; illis omnibus ordine potum distribuyente. Nam quanta sit in dictis pugnantia, id haud difficile fuerit cognoscere.

Iam mihi specta per Iouem: num illorum decreta inter se consentiant, ac non magis longissimis dissita interuallis. Quandoquidem primū de ipso mūdo uaria est sententia: cum alijs & ingenitus, & nunquā interiturus esse uideat. Rursum alijs, & opificem illius, & fabricā di modum eloqui sint ausi. Quos equidem cū primis admirabar: propterea quod cum deum quendā rerum omniū opificem praposuissent: non illud etiam adderent, uel unde is esset profectus, aut ubi loci consisteret cum omnia fabricaretur. Nam ante uniuersi exortum, non possis uel tempus, uel locū imaginari. AMIC. Proxius audaces quosdam Menippe homines, ac prodigiorum autores mihi narras. MENIP. Quid autē, si iam audias uir optime, quæ differāt, & de Ideis, & de incorporeis: tum quæ de finito & infinito nugantur? Nam & his de rebus acriter inter se digladiant. Dum alijs, fine circūscribunt uniuersum: alijs contra, finem illud nescire existimant. Quin insuper quidem ex istis complures esse mundos demonstrabant: damnantes eos, qui de hoc uelut uno quopiam illorū disputarent. Rursum alius, nescio quis uir, haudquaquā amicus paci, bellum rerum omniū parentem esse censebat. Nam de dijs, quid iam attinet loqui? Cum his deus esset numerus: illi rursus, per canes, & anseres ac platanos deierarēt. Deinde alijs, reliquis omnibus dijs expulsis, uni soli rerū omniū imperiū tribuebant: ita ut mecum etiam animo discruciarer, cū

tiarer, cum tantam audire deorum inopiam. E diuerso
 alij liberaliores, multos deos faciebant: ac dissectis illis,
 hunc aliquē primum deum appellabant: his secundas
 aut tertias diuinitatis partes tribuebāt. Ad hæc, alij in
 corporeū quiddā & informe putabant esse numē. Alij
 corpus esse imaginabantur. Deinde non omnes erant
 in hac opinione, ut putarent dijs esse curæ res mortali-
 um; uerum erant nōnulli, qui eos omni cura liberātes,
 haud aliter atq; nos cōsueuimus ætate defectos, à mi-
 nisterijs dimittere: nihilo aliusmodi eos inducunt, q̃p
 cuiusmodi in comoedijs induci solent satellitia. Iam alij
 superantes hæc omnia, ne esse quidē ullos omnino de-
 os credebant: sed mundū nullo domino, nulloq; duce
 temere ferri sinebant. Atqui cum hæc audiebam, uere-
 bar non habere fidem uiris altifremis, ac probe barba-
 tis. Necq; tamen inueniebā, ad cuius dicta me uerterē:
 ut aliquā illorum sententiā nanciscerer irreprehensam,
 ac nequaq; ab alio subuersam. Itaq; planē tandem Ho-
 mericum illud mihi usu ueniebat. Nam sæpenumero
 animus incitabat, ut huic alicui illorum crederem: sed
 me mens diuersa uetabat. In quibus omnibus cū per-
 plexus hæsitarem: desperabā futurū, ut super his uerū
 aliquid in terris audirem: cæterum unica tantū uia, uni-
 uersa dubitatione liberari posse, si ipse alis aliqua rati-
 one additis, in cælum ascenderem. Eius rei conficiendæ
 spem mihi præbuit primū ipsa cupiditas: deinde fabu-
 larum

larum scriptor Æsopus: qui aquilis ac scarabeis, interdum & chamelis cælum adiri potuisse demonstrat: uerū ut mihi ipsi alæ prouenirent aliquando, id nulla ratione fieri posse uidebatur. Cæterū si uulturis, aut aquilæ alas induissem: nam has solas sufficere ad humani corporis modum: futurū forsitan, ut mihi succederet experientia. Itaq; correptis auibus, alteri dextrā alam, porro uulturi sinistrā amputaui: idq; admodum scite. Deinde quū obligassem, humerisq; loris ualidis accommodassem: tum summis pennis ansas quasdam manibus inferendis addidissem: mei ipsius periculum faciebam: primū subsiliens, ac manibus interim subseruiēs, & anserum exemplo paulū adhuc à terra uolatu me sustollens, inter uolandum summis interim pedibus ingrediens. Postea quum res ex animi sententia succederet, iā audacius etiam experimentum aggrediebar: conscensaq; arce demisi meipm per præceps, atq; inde in ipm ferebar theatrū. Mox ubi nullo periculo deuolassem, sublimia iā & ardua cogitare cœpi: ac tollens me à Partheno siue Hymetto, ad Geraneā usq; uolabam: Rursum inde ad Acrocorinthum subuolaui: deinde supra Pholoen & Erymanthū ad Taygetum usq;. Ergo quū tandē audax facinus satis essem meditatus: iamq; perfectus & altiuolus euasissem: nō amplius de pullis imitandis cogitabam: uerū conscenso Olympo, cibo quàm leuissimo pastus, inde recta in cælum tendere cœpi: initio quidem

tio quidem oborta oculorum uertigine ob profunditatem:& postea ferebam,& hoc quoque facile. Verū ubi am ipsi lunæ uicinus essem, plurimumque nubiū essem emensus:sentiebam me defatigatum,maxime in ala sinistra,nempe uulturina.Huc igitur diuerſi, ac super eā insidens requiescebā:in terrā interim è sublimi respiciens:necque secus quā Homericus ille Iuppiter,nūc bel-lacium Thracum regionem despiciēs, nūc Mysorum, mox (si libuisset) Græciam, Persidē, Indiāque: ex quibus omnibus uaria quadam uoluptate perfundebar.

AMIC. Ergo ista quoque narrabis Menippe: ne ulla prorsus peregrinationis parte fraudemur:quin potius siquid obiter in itinere conspexisti,fac ut hoc quoque sciamus.Nam ego sanè haud mediocria dicturum te ex-pecto:de terræ forma,dēque omnib⁹ quæ in terra sunt:cuiusmodi tibi uisa sunt ex alto contemplāti. MENIP.

At tu quidem recte cōiectas Amice. Quamobrē qua-tenus licet,conscensa luna inter narrandum peregrinā-ti comes esto,simulque mecum contemplare totam ter-ræ speciem,habitūque. Atque initio quidem admodū pusillam quandā terram mihi uidere uidebar:multo,inquam,luna minorem:ita ut ego repente intentis ocu-lis diu dubitarem, ubinam essent tanti illi montes, ac tantū mare:quod ni Rhodiorum colossū conspexis-sem,tum Phariā turrim: haud dubie prorsus ubinam esset terra,me prorsus latuisset:uerū ista quod sint sub-

limia,

limia, præq; cæteris eminentia, præterea oceanus paulatim ad solem resplendescens, indicabant terram esse id quod uidebam. Mox ubi fixius intenderem oculos, iam mihi omnis mortalium uita cæpit esse conspicua: nō solum singulæ nationes atq; urbes: sed planè uidebam nauigantes, bellantes, agricolantes, litigantes, mulieres, feras: & ut summatim dicam,

Quicquid tellus educat alma.

AMIC. Ista quæ nunc dicis, haud quaquam sunt uerisimilia, ac secum pugnantia. Etenim quum paulo ante Menippe terrā requireres, propter ingens in medio interuallum in arctum contractam: adeo ut nisi colossus tibi fecisset indicium, forsitan aliud quiddam uidere te credidisses: qui repente factus lynceus, cuncta quæ sunt in terra, dignoscis: homines, feras, ac propemodum etiā culicū nidos. MENIP. Recte tu quidem admones: nā quod maxime dictū oportuit, id nescio quomodo præterij. Siquidem quum ipsam quidē terrā conspectam agnoscerem: cæterum reliqua non possem perspicere propter altitudinem: nimirū iam non pertingente oculorum acie, grauius ea res me discruciat, ac uehementer perplexum habebat. Ego quum ad hunc modum essem sollicitus, ac propemodū etiā lachrymarer: adest à tergo sapiens ille Empedodes, ea specie ut carbonarium quempiam esse diceret, cinere oppletus, atq; exustus. Hunc ego quum uidissem (dicendū est enim) non nihil per-

nihil perturbabar, ratus dæmonē aliquē lunarē uidere me. At ille, Bono, inquit, es animo Menippe.

Nullū ego sum numē: qd me immortalibus æquas? Sum Empedodes ille physicus: etenim ubi me præcipitem in crateras iniecissem, fumus ab Aetna raptū huc subuexit. Itaq; nunc lunam incolo: aeri uagus plerūq; ac rore uictito. Adsum autem hæsitantiam istam tibi adempturus: nā illud (ni fallor) male te habet, torquetque: quod non liceat tibi perspicue terram cernere. Bene abs te factum est, inquam, optime Empedodes: ubi primū deuolaro rursus in Græciam, tui memor sacrificabo tibi in fumario: atq; in Nouilunijs, ter ad lunā inhians uota faciam. Imo per Endymionem, inquit ille, haud huc accessi præmij gratia: sed affectio quædam mouit animū meū, quum te uiderem affectum molestia: uerum scis quid facies, quo perspicax fias? Nō per Iouem, inquā, nisi tu mihi forsitan caliginem amoueas ab oculis: nam in præsentia uideor non mediocriter lippire. Atqui me, inquit ille, nihil erit opus. Eteñ ut acute uideas, id ipse tecum è terra allatum habes penes te. Quid igitur est istud? inquā: necq; enim noui. An ignoras, inquit, te dextram aquilæ alam indutum esse? Scio inquā maxime, sed quid alæ cum oculo? Quoniam, inquit, aquila inter animantia cætera acutissimi uisus est: unde sola solem aduersum obtuetur: atq; ita demū est rex & ingenua aquila, si non cōniuentibus oculis aduersus radi-

t sus radi-

sus radios aspiciat. Ita quidem aiunt, inquam. Quare iam me pœnitet: qui non meis exemptis oculis aquili nos inferuerim, cum huc ascenderem. Nam nunc sanè dimidiatus aduenio, neq; omni ex parte satis regaliter adornatus: quin magis adsimilis uideor nothis istis & abdicatis. Attamen in te est, inquit, ut protinus alterū oculum regalem habeas. Etenim si assurges, uel isq; cohibita uulturis ala, alteram solam mouere: iuxta pportionem alæ, dextro oculo cernes acute: quo minus altero cæcutias, nulla ratione succurri pōt: propterea quod ad partem pertineat deteriore. Mihi, inquam, satis est, si uel dextra ex parte aquilino more cernā. Nihilo em̄ fuerit deterius: cum mihi nō raro uidisse uidear fabros altero oculo melius etiam ad regulam exæquantēs ligna. Hæc locutus simul ea faciebā, quæ præceperat Empedocles: ille interim paulatim subducens sese, sensim in fumū euauit. At simulatq; mouissem alam, ingens lumen mihi circūfulsit: adeo ut cuncta fierent in conspicio, quæ hætenus latuerant. Deflexis igitur in terram oculis, clare uidebā, & urbes, & homines: & quæ fiebāt: neq; solum ea quæ sub dīo, uerum etiā quæ domi faciebant, rati sese à nemine uideri. Ptolomæum uidi cū sore rem habentē: Lysimacho struentē insidias filium: Antiochum Seleuci filium, nouercæ Stratonicæ clanculum innuentē: Thessalum Alexandrum ab uxore tolli è medio: Antigonū filij uxorem adulterio stuprātem: Attalo

Attalo uenenum porrigentem filium. Rursum ex altera parte Arsacen interficientē mulierculam: & Arbacē eunuchum gladium educentē in Arsacen. Porro Spartinus Medus ē conuiuio foras ptrahebatur à satellitibus, calice aureo in frontē impacto. Atq; his fermē cōsimilia tum in Libya, tum apud Scythas ac Thraces, in regijs geri licebat cernere. Nempe adulterantes, occidētes, insidiantes, rapientes, peierantes, trepidantes: nonnullos ab intimis amicis prodi. Ac regum quidem negotia huiusmodi mihi spectaculū exhibebant. Ceterum quæ factitabant plebei, longe magis erant ridicula. Siquidem & inter hos uidebam Hermodorū Epicureum ob mille nummū peierantē: Agathodē Stoicum de mercede discipulū in ius uocantem: Cliniā rhetorē ex Aesculapij fano phialam aureā suffurantem: Hierophilum Cynicum in fornice dormientem. Quid enim alios cōmemorē: qui parietes perfoderent: qui lites agitabant: qui scenerabant: qui reposcerent. Nam uarium quoddam & undiq; mixtum erat spectaculū. AMIC. Atqui recte facies Menippe, si ista quoq; retuleris. Cōsentaneū est enim te ex his non uulgarem cepisse uoluptatem. MENIP. Ne fieri quidē potest Amice, ut cuncta ordine recenseam: quum spectare modo ista fuerit difficillimū: uerum rerum fastigia eiusmodi fermē uidebantur, qualia refert Homerus in clypeo: ubi erāt cōuiuia, nuptiæq;. Altera ex parte iudicia, & conciones:

c 2 Rursum

Rursum alia ex parte sacrificabat quispiam. In pximo uero conspiciebatur aliquis luctum agens. Porro quū ad Geticam respicerem, uidebam belligerantes Getas. Rursum ubi ad Scythas deflecerem, cernere erat errātes in plaustris. Mox ubi paululum in diuersam partē deflexissem oculum, spectabam agricolantes Ægypti/ os. Phœnix scortabatur: Cilix latrocinabatur: Lacon lo ris cædebatur: Atheniensis causas agebat. Hæc omnia quum eodem tempore gererent: cogita nūc cuiusmo- di uisa fuerit rerum confusio. Non aliter, quā si quis pducatur multos saltatores, uel potius multas choreas: deinde præcipiat, ut omisso concentu propriam quisq; cantionē canat: Deinde si certatim canat unusquisq;, & peculiarem suum cantū absolueret studeat, uocisq; ma- gnitudine uicinum superare contendat: cogita tecum per Iouē, cuiusmodi futurus sit eiusmodi cantus. AMI- CV S. Modis omnibus Menippe ridiculus ac confusa- neus. MENIPPVS. Atqui Amice, hoc genus sunt oēs qui in terris choreas agunt: omnisq; mortalium uita ex huiusmodi constat discrepantia: quippe qui nō mo- do sonent absone: uerum & ornatu sint dissimili, di- uersaq; moueant: neq; quicq; idem cogitent: donec cho- ragus omnes è scēna exigat, negās diutius choreas du- cere oportere. Id ubi factum est, iam omnes sunt inter se similes: taciti, nec amplius confusam illam, & incōpo- sitam canentes cantionem. Verum in uario ipso ac mul-
tiformi

tiformi Theatro, uidelicet ridicula erant quæ gerebant
omnia: præcipue uero mihi risum mouebant ij, qui de
agrorum finibus contendebat: quicq; sibi placeret hoc
nomine, quod Sicyoniũ agrum colerent: aut quod Ma
rathonis eam partem haberet, quæ est iuxta Oenoen:
aut quod in Acarnania iugerum mille possiderent. Cũ
uniuersa Græcia, quemadmodum id temporis mihi ẽ
sublimi despicienti uidebatur, quatuor digitorum spa
cium habere uideretur. Attica, nisi fallor, proportionẽ,
minima pars erat. Itaq; perspexi quid esset reliquum:
quod diuitibus istis animos tolleret. Etenim is qui in
ter hos q̃ plurimũ agri possidebat, uix unam ex Epicu
reis atomis colere mihi uidebatur. Cæterum ubi ad Pe
lopõnesum flexissem oculos: deinde terram Cynosuræ
subiectam aspexissem: ueniebat in mentem, pro quãtu
la regione, quæ nihilo esset latior lente Aegyptia, tam
ingens Argiuorum ac Lacedæmoniorũ multitudo ce
cidisset uno die. Porro si quẽ conspexissem auro super
bientem: quod annulos haberet octo, phialas quatu
or: magnopere ridebam & hunc. Nam Pangæum uni
uersum, unã cum ipsis metallis, uix erat magnitudine
micæ. AMICVS. O te felicem Menippe: qui tam nouũ
spectaris spectaculum. Sed age dic mihi per Iouem, ci
uitates atq; homines ipsi, quanti uidebant, ex alto con
templanti? MENIPPVS. Equidem arbitror te sæpenu
mero formicarum concionẽ uidisse: Aliquas in orbem
t 3 obambu

obambulantes: nonnullas exeuntes: rursum has in ciuitatem redeuntes. Atque hæc quidem fimum exportat: hæc alicunde raptam fabæ tunicā, aut dimidiatū frumentum granū currens apportat. Consentaneū est autem pro ratione uitæ formicarum, esse apud illas & ædium fabros, & cōcionatores, & magistratus, & musicos, & philosophos. Sed urbes sanè cum ipsis uiris, formicarū nidis maxime uidebantur adsimiles. Quod si tibi uidetur humiliter exemplū, uiros cum formicarū republica cōferre: uetustas Thessalorum fabulas spectā. Reperies enim Myrmidonas, gentem bellicosissimam, è formicis uiros natos esse. Iam posteaque satis spectassem omnia, satisque risissem, excussi meipsum, subuolaui,

Ad reliquos diuos Iouis altitonantis in aedes.

Nondū stadiū ascenderā, cum Luna, foeminea sonans uoce, Menippe inquit, ita tibi contingant quæ optas. In serui mihi in re quapiam apud Iouem. Dic inquā: neque enim erit molestum: nisi si quid oneris sit portandum. Nūcium, inquit, quendam haud grauem, ac petitionē meo nomine Ioui perferes. Enecor Menippe, & multa, & intoleranda ab istis philosophis audiens. Quibus præterea nihil est negotij, nisi ut curiosi res meas exquisant: quæ sim, quanta sim: & quam ob causam dissecer, dimidiataque fiam: curque utrinque gibbosa uidear. Tum hi me dicunt inhabitari: illi speculi ritu, supra mare suspensam esse. Alij rursus, quod quisque secum excogitarint,

gitarint, hoc mihi tribuunt. Postremo, ipsum quoq; lumen aiunt mihi & furtiuum esse, & adulterinū: quodq; superne à sole proficiscatur: neq; finem faciunt: etiam cum hoc qui mihi frater est, cōmittere me, & factionem inter nos ferere conantes. Neq; satis erat illis, quæ de ipso dixerunt sole, saxum esse illum, & massam candentem. Et tamen q̄ multarū rerum illis sum conscia: quas noctu patrant, turpissimas & execrādas: cum interdiu tetrici sint, & aspectu uirili, habituq; graues, & imperitorum oculos in se coniectos habentes. Atq; ego cum ista uideam, sileo tamē. Neq; enim decorum arbitror, retegere atq; in lucem efferre nocturnas illas diatribas: & quam quisq; in operto uiuat uitā. Quinetiam si quē conspicerem adulterantē, aut furantē, aut aliud facinus q̄ maxime nocturnum audentē: continuo contracta nube tegebam: ne uulgo ostenderē, uiros senes, ea gerētes, quæ neq; barbæ prolixæ, neq; uirtutis professione essent decora. At istis, p̄ nihilo est oratione me discerpere, modisq; oibus cōtumelia afficere. Adeo ut, testis est mihi nox ipsa, sæpius in animo habuerim, q̄ possem hinc longissime demigrare quopiam: ubi liceret curiosam istorū linguam effugere. Hæc igitur memineris, ut Ioui renūcies: simulq; illud addas, ne fieri quidem posse, ut hoc in loco durem: nisi phisicos illos comminuat: dialecticis os occludat: Stoam demoliatur: Academiam exurat: quæ in Peripato habentur: diatribis finem impo-

nem imponat. Siquidem ad hunc deniq; modū fiet, ut mihi paretur quies, desinantq; me quotidie cōmetiri. Fient, inquam, quæ mādās: simulq; recta ad ipsum cælum tendebam.

Nulli ubi cōparent hominūue bouūue labores. Etenim paulopost ipsa etiā Luna mihi perpusilla uidebatur ē sublimi. Tandem & terram obtexerat. Porrò relicto ad dextram sole, per ipsas uolans stellas, tertio die ad cælum perueni. Ac primū quidem mihi uisum est, protinus ita ut eram, introire: ratus facile fieri posse ut fallerem: quippe dimidia mei parte aquila. Porrò aquilam sciebam iam olim esse Ioui familiarem. Post apud me perpendebam illos q̄primum deprehensuros esse me: qui alteram alam uulturinam indutus essem. Quapropter optimum factu ratus, nō temere uenire in periculum, adiens pulsaui fores. At Mercurius audito pulsu, ac nomen percontatus meū, festinato abiit. Ioui renunciaturus. Nec multo post, intro sum accersitus, magnopere pauitans ac tremēs. Offendōq; deos omneis pariter confidentes: nec hos absq; solitudine. Nonnihil enim animos illorū turbabat nouus & inopinatus aduentus meus. Et quantū antea, nūq; expectabant futurum, ut mortales omnes mox aduenirent, ad eundem modum alati. Porrò Iuppiter, admodum terribili uultu, toruōq; & Titanico me obtuens, inquit: Quis nā es, & unde uenis? ubi nam urbs tibi: quīue parentes? Hoc ubi

Hoc ubi audissem, p[ro]p[ri]e modū metu sum exanimatus.
Attamen constiti stupidus, p[re]c[us]q[ue] uocis magnitudine
attonitus. Aliquāto post ad me reuersus, omnia diluci-
de exposui, ab ipso exorsus capite: Quemadmodū cō-
rupissem sublimia illa cognoscere: Quemadmodū ac-
cessissem ad philosophos: quemadmodū pugnātia lo-
quentes audissem: Quemadmodum desperassem, di-
stractus illorum dictis: Deinde meū inuentum, tum
alas, reliquaq[ue] omnia, usq[ue] ad ipsum cælum. Post om̃ia
addidi, quæ Luna mandarāt. Itaq[ue] ridens Iuppiter ex-
porrectis aliquantū supercilijs: Quid dicas, inquit, de
Zeto & Ephialto: cum ausus sit & Menippus in cælum
ascendere? At in p[re]sētia quidem, te ad hospitij con-
suetudinem inuitamus. Cras, inquit, super his quorum
gratia huc aduenisti, dato respōso dimittemus: simulq[ue]
cum dicto surgens, ibat ad eam cæli partē, unde maxi-
me omnia poterant exaudiri. Iam enim tempus erat,
ut uotis audiendis consideret. Atq[ue] interim inter eun-
dum, percōtabatur me super his negocijs, quæ essent in
terra: ac primum quidē illa: Quanti nunc uenit triticum
in Græcia: Et num superior hyems grauiter uos tetigit:
Et num holera egent hymbre copiosiore. Sub hæc ro-
gabat: nūquid adhuc superesset è Phidiæ genere: Et quā
ob causam Athenienses tot annos Iouialia intermis-
sent: & num in animo haberent Olympium suum ab-
soluere: Et num essent comprehensi, qui templū Dodo
u   næum sa

naum sacrilegio spoliassent. Ad ea cum respondissem: Dic mihi (inquit) Menippe: de me uero quā habēt homines opinionē? Quam, inquam, o here, nisi maxime piam? nimirum omnium deorum regem esse te. Ludis tu quidem, inquit. Cæterum ego contentionē illorum probe noui: etiam si nihil fateare. Siquidem fuit olim tempus, cū illis & uates esse uiderer, & medicus. In summa, unus eram omnia. Tum Iouis plenæ erant, & uiæ omnes, simul & mortalium conciones. Pisa ac Dodona splendide erant, ac conspiciendæ omnibus. Porro præ fumo sacrorum, nec attollere oculos mihi licebat. Verū posteaq; Apollo apud Delphos constituit oraculum: Aesculapius medicinæ officinam Pergami: simul atq; Bendidiū natum est in Thracia: Anubis templum in Ægypto: Dianæ apud Ephesios: ad ista quidem cōcurrunt omnes: solēnes conuentus celebrāt: Hecatombas offerunt: mihi uero tanq; ætate defecto, abūde magnū honorē habuisse se putant: si solido quinquēnio sacrificarint in Olympia. Proinde uideas aras meas frigidiores, quā sint uel Platonis leges, uel Chrysippi syllogismi. Huiusmodi quæpiam confabulati, in eum peruenimus locum, ubi confessurus erat ad exaudienda uota. Erant autē ordine sitæ fenestræ, cuiusmodi sunt ora puteorū, habentes opercula: iuxta unamquāq; sella posita erat aurea. Itaq; Iuppiter cum ad primam assedisset, detracto operculo, præbuit sese petentibus. Optabant autem

bant autem ex omni undiq; terra, diuersa, uariâq;. Nā ipse quoq; admotis pariter auribus, simul audiebā uota. Erant autem huiusmodi. O Iuppiter, cōtingat mihi regnum. O Iuppiter, cōtingat cepas & allia mihi prouenire. O Iuppiter, utinam pater mihi breui moriatur. Rursum alius aliquis dicit: Utinam existā hæres uxoris. Utinam nemo resciscat me struxisse insidias fratri. Contingat mihi uincere litem, coronari Olympia. Porro ex his qui nauigabant, hic optabat ut spiraret Boreas, ille ut Notus: Agricola optabat pluuiam, contra fullo solem. At Iuppiter audiens, & singula uota diligēter expendens, non omnibus pollicebatur.

Verum hoc cōcessit Saturnius, abnuuit illud.

Nam iusta uota per os fenestæ sursum admittebat, admissa ad dextram statuens. Rursum iniqua remittebat irrita, flatu deorsum redigens: ne possint ad cælum accedere. Super uno quodam uoto uidebam illū etiā ambigentem. Etenim cum essent duo, qui diuersa peterent: æquales uictimas pollicitātes: nō inueniebat utri potius annueret. Itaq; iam Academicon illud illi accidebat, ut nihil statuere posset. Verū exemplo Pyrrhonis suspensus hærebat etiam, ac cōsyderabat. Porro cū iam satis uota proponētibus dedisset operam: ad proximam digressus sellam, & ad secundā fenestram: pro no capite fœdera feriētibus, ac iurantibus dabat operā. Vbi his quoq; responsum esset, ac Hermodorū Epicu-

u 2 reum ful

reum fulmine cōminuisset : ad proximam deinde fellā
sefe transtulit, de diuinationibus omnibus & augurijs
auditurus. Hinc ad sacrificiorū fenestram transijt: per
quod fumus ascendens, denunciabat Ioui nomen uni/
uscuiusq;, qui rem diuinā faceret. Rursum omissis his,
uentis & horis mandabat, quæ facere deberent. Hodie
apud Scythas pluito : apud Libyes fulgurato : apud
Græcos ningito. At tu Borea spira in Lydiā. Tu Note
quiesce. Zephyrus Adriani undas concitet. Tū in Cap
padociā grandinis mille modi dispersant. Tandem
omnibus ferme ordinatis, discedebamus in eū locū ubi
cōpotant dii. Iam enim cœnæ tempus erat. Mēq; Mer/
curius arreptum iussit accumbere iuxta Panem, & Co/
rybātes, & Attim, ac Sabarium: inquilinos istos & an/
cipites deos. Interea panem exhibebat Ceres: Bacchus
uinum: Hercules carnes: Myrtum Venus: Neptunus
Menides: simul interim & ambrosiam & nectar furtim
degustabam. Nam optimus ille Ganymedes, ut est ho/
minum amans, siquando conspexisset Iouem auertere
oculos, nectaris cyathum unum, nōnunq; etiam duos
mihi infundebat. Dii uero, quemadmodū alicubi dixit
Homerus, & ipse opinor, ut ego illic cōspicatus, neq; fru/
mentum edunt, neq; potant nigrantia uina: uerum am/
brosiam apponūt, & nectare inebriant: præcipue uero
gaudent uesci sacrificiorum fumo, unā cum ipso nido/
re: subuolante ad hæc sanguine uictimarum: quæ sacri/
ficantes

ficâtes aris infundût. Cæterû inter cœnandû, & Apollo cithara canebar, & Silenus Cordacẽ saltabat, & Musæ surgentes in medium, tum Hesiodi Theogonias nobis caneabant: tum primã ex Pindaricis hymnis odam: deinde omniû saturi requieuiimus, quo quisq; federamus loco, satis uuidi potu.

At reliqui noctem diuicq; hominesq; per omnem

Dormibant: me nequaçq; sopor altus habebat.

Verum mecû animo uersabam cû alia permulta, tum illa præcipue: qui fieret, ut Apollini tanto iam tempore non proueniret barba: aut quo pacto nasceretur nix in cælo, quum sol semper adesset, unaq; conuiuium agita-
ret. Ac tum quidem pusillum obdormi: mane uero surgens Iuppiter, iussit indici concionẽ: mox quũ adessent omnes, sic farier inquit: Vti uos conuocarem, in causa fuit hospes hic, qui heri aduenit: uerum quum alioqui iam olim mihi fuerit animus cõmunicare uobiscum de philosophis, maximeq; uero à luna, hisq; de quibus illa queritur cõmotus: statui haudquaçq; diutius prorogare consultationẽ. Est enim hominum genus, quod non ita pridem in uita fluitare cœpit, iners, contentiosum, gloriæ auidû, iracundû, gulæ studiosum, stultû, fastuosum, contumeliosum: & ut uerbis Hø mericis dicam,

Telluris inutile pondus.

Isti igitur in sectas diuisi, ac uarijs rationû labyrinthis excogitatis, alij sese Stoicos appellât: Academicos alij:

u 3 alij Epi

alijs Epicureos: alijs Peripateticos: alijs itē uocabulis, his multo magis ridiculis. Deinde ubi uenerandū illud uirtutis nomen induerint: tum adductis in altum supercilij, promissaq; barba, fucato habitu obambulant, detestandos mores secum circūferentes: simillimi nimirū istis Tragœdiarū histrionibus: quibus si personas, stolamq; illam auro sparsam detraxeris: quod superest, id ridiculum est: nempe hominuculus septem denarijs ad agonem conductus. Atqui huiusmodi quum sint, mortales quidem uniuerfos aspernant: de dijs uero absurda prædicant: contractisq; cœtibus adolescentulorum, quos nihil negocij sit fallere, nobilem illā uirtutē ostentant: & uerborum ambiguitates docēt: atq; apud discipulos temperantiā semper ac modestiam laudāt: opes ac uoluptatē execrantur: cæterum ubi soli & apud sese esse cœperint: quid attinet dicere, quantopere sese ingurgitēt: q̃p̃ immodici sint ad Venerē: quemadmodū aut̃ etiā asinum sordes oblingant: Iam illud est omniū grauissimū: quod cum ipsi nihil agant, neq; publicum, neq; priuatum: sed inutiles ac superuacanei desideāt:

Nusq; in consilijs, nusq; numerent in armis.
Tamen reliquos accusant: ac uirulentis quibusdam dictis cōgerentes, neq; non maledicta quædam meditati, obiurgant: proximisq; conuitiantur. Adeo ut is inter hos primas tenere uideat, qui clamosissimus sit, & impudentissimus, & ad maledicendum audacissimus. At
sanè

sanè si quis istum sine fine ista facientem, uociferantē,
 & cæteros incusantem percontetur, ad hunc modum:
 Tu uero quid tandē facis? Aut quid per deos dicemus
 te ad uitam conferre? Nimirum respondebit, si modo
 recta uerâq; fateri uolet, hoc modo: Nauigare quidem,
 aut agros colere, aut militare, aut artem aliquâ aggre-
 di, superuacaneum mihi uidetur. Cæterū clamo, squal-
 leo, frigida lauo: incalceatus per hyemē obambulo: ac
 ueluti Momus ille, quæ ab alijs gerunt, calumnior. Ac
 si quis diuitum sumptuosius opsonarit, aut amicā ha-
 beat: id exquiro, atq; indignor. Quod si amicorū quis-
 piam aut sodalium, morbo decumbat, curâq; & obse-
 quio egeat: id ignoro. Hoc genus sunt nobis odij hæ
 pecudes. Iam uero qui ex his uocantur Epicurei, uehe-
 menter sunt etiam contumeliosi: neq; mediocriter nos
 mordent: affirmantes neq; dijs esse curæ res mortaliū,
 neq; omnino cōsiderari à nobis quid apud illos agat.
 Quasobres tempus est, ut de his cōsultemus: ppter ea
 quod si semel ualeant hæc persuadere ijs, qui sunt in ui-
 ta, nō mediocriter esurietis. Quis enim post uobis rem
 diuinam faciat, cum nihil inde expectet emolumentum?
 Nam de quibus Luna hos accusat, omnes audistis he-
 ri narrantem hospitem. Super his consultate, quæ pariter
 & hominibus sint cōutilissima, & nobis cōminime
 periculosa. Hæc locuto Ioue, frequens adfremebat con-
 cio: mox clamatū est ab omnibus: effulmina, exure, cō-
 minue: in

minue: in barathrum, in tartarum: uti gigantes. At Iupiter rursus indicto silētio, fient ista, inquit, quemadmodum uultis. Omnes cōminuentur cum ipsa sua dialectica. Quāq; in præsētia sanē fas non est punire quēq;. Est em̄ Hieromenia, sicuti nostis, quatuor hos mēses. Iamq; inducias promulgauī. Itaq; proximo anno, ineunte uere, mali male perdentur formidādo fulmine.

Sic ait, atq; supercilijs pater annuit atris. Porro de Menippo hæc mihi uidentur, inquit: ut adēptis illi alis, nequando denuo redeat, à Mercurio deferatur hodie in terram. Hæc locutus dimisit cœtum. Me uero Cyllenius dextra aure suspensum, heri circiter uesperam deposuit in Ceramico. Audisti omnia: omnia inquā Amice, quæ è cælo mecum adfero. Quare ab eo iam eadem hæc renunciaturus philosophis in Pœcila inambulantibus.

ICAROMENIPPI FINIS,

DES. ERASMO RO/

TERODAMO IN-

TERPRETE.

REVERENDO PA

TRI AC DOMINO, D. RICARDO EPISCO
PO VVINTOVIENSI, ERASMVS ROTE
RODAMVS, S. P. D.

PRISCORVM usq; sæculis mos hic
in hæc nostra tempora deductus est
amplissime pater: ut calēdis Ianuarijs
principe incuntis anni die, munuscu-
la quæpiam missitentur: quæ nescio
quid lætioris ominis afferre credunt:
tum ijs ad quos abeunt: tum illis ad quos redeunt. Itaq;
quum ego dispicerē exquid tandē muneris à nobis iret
ad tantū patronū, ad tam potentē amicū: neq; quicq;
in mea reperirem supellectile, præter meras chartulas:
profecto chartaceam strenā mittere sum coactus: q̄p̄q;
quid aliud potius mitti conueniebat ab homine studi-
oso, ad Præsulem omnibus quidē fortunæ muneribus
magnificentissime cumulatum: sed qui uirtutem, uirtu-
tisq; comites, honestas literas, infinitis calculis antepo-
nat: quicq; tanq̄ contemptim, penēq; dixerim inuitus
fortunæ dona admittat: cōtra animi bonis quū sit opu-
lentissimus, tamen semper magis ac magis cupiat dite-
scere: Porro nostrū hoc munusculum: si nulla alia licet:
saltem Terentiani Parmenonis exemplo, hoc nomine
cōmendabimus: quod non ex Æthiopia, uerum ē Sa-
x mosata

mosata usq; Commagenorum urbe sit profectum. Est autē dialogus Luciani: cui titulus Toxaris, siue de amicitia: quem nos paucis hisce diebus latinū fecimus. Qui quidem (uti spero) nō omnino futurus est ingratus tuæ excellentiæ: uel ob id, quod amicitia prædicat: rem adeo sanctam, ut barbarissimis etiā nationibus olim fuerit ueneranda: Nunc Christianis usq; adeo in desuetudinem abiit: ut non dicam uestigia, sed ne nomē quidem ipsum extet: quū nihil aliud sit Christianismus, quā uera, perfectaq; amicitia: quā cōmori Christo: quā uiuere in Christo: quā unum corpus, una anima esse cum Christo: hominum inter ipsos talis quædam communio, qualis est membrorum inter se corporis. Neq; minus tamē iucundus, quā frugifer futurus est: si quis modo decorum obseruet, quod in personis situm est. Nam Mnesippi Græci sermo, quā totus Græcanicū quiddam sapit: comis, facetus, festiuus: contra Toxaridis Scythæ oratio, quā tota Scythicum quiddam spirat: simplex, incondita, aspera, sædula, seria, fortis. Quin etiam dictionis discriminē, quasiq; diuersum filum à Luciano de industria affectatum, pro nostra uirili referre curauimus. Hanc igitur qualēcunq; cliētuli tui strenulā amplissime Præsul, felicibus auspicijs accipe. Et Erasmiū sicuti iam pridem facis, amare, ornare, iuuare perge.

Vale Londini, Calendis Ianuarijs, M. D. V̄I.

Toxaris

TOXARIS SIVE

AMICITIA, DIALOGVS LVCIANI,
DES. ERASMO ROTERODA
MO INTERPRETE.

Interlocutores, MNESIPPVS GRAECVS,
TOXARIS SCYTHA.

MNESIPPVS.

VID AIS Toxaris? Sacrificatis Oresti ac Pyladi uos Scythæ: deosq; esse illos creditis? TOXARIS. Sacrificamus Mnesippe: sacrificamus inquam: haud tamen deos esse arbitrati, sed uiros bonos. MNES. An uero mos apud uos, etiam bonis uiris posteaq; uita defuncti sint, pinde ut dijs sacra facere? TOXA. Non istuc modo: uerum eosdem festis diebus ac celebribus cōuentibus honoramus. MNES. Quid captantes aut sperantes ab illis? Necq; enim quo beneuolentiam illorum concilietis, ob id rem diuinam illis facitis, quū iā sint mortui. TOXA. Nihil officiat fortassis, si & eos qui mortui sunt, propitios haberemus: q̄p̄q̄ nō ob id tantū hæc facimus: quin magis existimamus nos

x 2 rem

rem uehementer conducibilem : & his qui in uita sunt
esse facturos: si præstantiū uirorum memoriā celebre-
mus: honoremq; habeamus ijs, qui uita defuncti sunt.
Siquidem hac ratione futurum arbitramur: ut multi
apud nos illorum similes euadere cupiant. MNES, Ista
quidem recte iudicatis: at Pyladem atq; Orestem quo
nomine potissimū suspexistis, ut dijs eos æquaueritis:
idēq; adeo, quum hospites uobis essent: uel, quod gra-
uius, hostes? Quippe posteaq; naufragio eiecti ab ijs,
qui tum Scythiam incolebant, essent cōprehenfi, abdu-
ctiq;: ut Dianæ immolarentur: adorti carcerarios: neq;
non oppressis excubijs, & regem trucidarunt: & assum-
pta sacerdote, quin ipsa quoq; Diana sublata, nauigio
se se proripuerūt, irrita publica Scytharum lege. Quod
si ob istiusmodi facta honorem habetis uiris: facile asse-
cuti fueritis, ut multos illorum similes reddatis. Iamq;
ipsi ab hoc die usq; ad prisca illa respicite: num uobis ex-
pedierit multos in Scythiā Orestes ac Pylades appelle-
re. Nam mihi quidem isto pacto mox futurū uidetur,
ut religionis ac deorum expertes reddamini: dijs qui re-
liqui sunt, ad eūdem modum ē regione uestra in exiliū
ablegatis: postea, opinor, deorum omnium uice uiros,
qui illos eiectum uenerant, diuinitate donabitis: & qui
sacrilegi in uos fuerūt, ijs tanq; dijs sacrificabitis. Quod
si nequaq; horum gratia Orestem ac Pyladem colitis,
sed aliud quippiā Toxaris in uos beneficij contulerūt:
qua

qua gratia quū olim nō esse deos iudicaueritis: nūc è re
gione, sacra illis faciētes, deos esse decreuistis: Et qui tū
parū aberant ut uictimæ fierent: ijs nūc uictimas offer
tis: Enimuero ridicula uideantur ista: & quum his quæ
quondam statueratis pugnantia. ΤΟΧΑ. Et ista quidē
Mnesippe præclara sunt uirorū illorum facinora, quæ
cōmemorasti: uidelicet duo cum essent, tam ingentē au
sum audere: ut tam procul à sua patria profecti, mare
transmitterent: Græcis ad id usq; temporis intactum:
nisi solis ijs, qui Argo in Colchidem traiecerunt exerci
tum: nihil expauesacti: neq; fabulas, quæ de illo ferun
tur: neq; appellationē ueriti, quod inhospitum uocare
tur: uidelicet, opinor, quod feræ undiq; gētes accolerēt.
Deinde quū iam capti essent, usq; adeo strenue sese gef
serint: neq; sat habuerint, si tantū incolumes euaderēt:
nisi & à rege acceptam contumeliā ulti, & Diana subla
ta abnauigassent. Quid? An nō admirāda hæc: & quæ
diuino quodā honore digna iudicent, quicquid est ho
minum, qui uirtutem suspiciunt? Quanq; non ista spe
ctantes in Oreste ac Pylade, pro heroibus illos habe
mus. ΜΝΕΣ. Atqui iam dices: quidnā præter ista suspi
ciendum patrarint, atq; diuinum? Nam quantū ad na
uigationem & peregrinationē attinet: non paucos pro
fecto diuiniōres istis ostēdero negociatores: atq; inter
hos præcipuos Phœnices: qui non in Pontum, neq; ad
Μæotiden usq; aut Bosphorū tantum enauigāt: uerū
x 3   quaquā

quaqua uersus, Græcū ac Barbarū mare permetiūtur. Hi siquidem oēm oram, & omne littus (ut ita dixerim) perscrutati in annos singulos, extremo demū autūno in suam patriam reuertuntur: quos scilicet ad eandē rationem pro dijs habeto: idq; etiam si complures illorū caupones ac salsamētarios esse reperies. TOXA. Audi nunc, o uir admirāde, consyderāq; quanto nos, qui barbari uocamur, rectius uobis de bonis uiris sentiamus. Siquidem in Argo atq; Mycenis ne sepulchrū quidem ullum insigne uidere est Orestis ac Pyladis: apud nos uero & templū ostenditur, ambobus illis cōmuniter sacrum (ita ut par erat amicis) & hostiæ offeruntur: reliquusq; omnis honos. Porro quod hospites erant, non Scythæ: id uero nihil obstat, quo minus boni uiri iudicentur: neq; enim perpēdimus cuiates sint uiri honesti ac probi: neq; inuidemus, si cū amici nō fuerint, res egregias gesserunt. Quin magis admirantes ea quæ patrarunt, ab ipsis factis domesticos ac nostrates illos ducimus. Quod autē potissimū stupentes in illis uiris efferrimus, illud est: quod nobis uisi sunt amici inter sese lōge optimi extitisse: atq; alijs exemplo fuisse, quasiq; legem statuisse, quemadmodum oportet amicos omnē inter se cōmunicare fortunam, curariq; à Scythis: qui quidē essent præstantissimi. Itaq; quæcunq; alter cū altero, uel alter pro altero tulit: ea maiores nostri descripta in columna ærea reposuerunt in templo Orestis: ac leges statuerunt

tuerunt, ut ea colūna prima esset institutio disciplinæq;
 liberis suis: si meminissent, quæ in illa essent adscripta.
 Itaq; penè patris quisq; sui nomen citius obliuisceret,
 q̃ res gestas Orestis ac Pyladis ignoraret. Quin & in
 porticu templi eadem quæcūq; in columna notātur, pri
 scorum picturis adumbrata uisuntur. Nempe Orestes
 unà cum amico nauigās, deinde fracta inter abruptas
 cautes ipsorū naue comprehensus, & ad uictimā ador
 natus: iamq; Iphigenia initiat eos. Ex aduerso uero in
 altero pariete idem iam uinculis exutus depictus est, ac
 Thoantem occidens, multosq; ex Scythis alios. Postre
 mo soluētes, abducta Iphigenia ac dea. Porro Scythæ
 frustra scapham adoriuntur iam nantem: harentes gu
 bernaculis, ac conscendere conantes. Deindere frustra
 tentata: alij quidem ex eis saucij: alij uero eius rei metu
 compulsi: natatu semet in solum recipiūt: ubi uel maxi
 me liceat perspicere, quantā alter in alterum beneuolen
 tiam præstiterit in conflictu cum Scythis. Fecit enim pi
 ctor utrūq; de hostibus in semet ruentibus securū: pro
 pellentem autem eos, qui in alterū feruntur, ac præ illo
 iaculis occurrere conantem: pro nihilōq; ducētem, si in
 tereat ipse: modo seruet amicum: uel suo ipsius corpore
 præueniens, excipiensq; ictus in illum intentos. Iam ue
 ro tantam illorū beneuolentiā, atq; in rebus tristibus
 cōmunionem, fidem, humanitatem, ueritatem: deniq;
 constantiam alterius in alterū amoris: hæc haudquaquā
 humana

humana putauimus esse: uerum animi cuiusdam præstantioris, quæ pro more uulgarium istorum mortaliū: qui donec secundis uentis nauigatur, amicis indignantur: nisi ex æquo participes fiant rerum lætarū: quod si uel paululum eis uenti reflare cœperint, aufugiūt: solos in periculis deferentes. Enim uero ut & illud noueris: nihil amicitia melius arbitratur Scythæ: neque est in quo Scythæ magis gloriatur, quæ in adiutadis amicis, comunicandisq; rebus acerbis: quæ admodum neque probum apud nos maius ullum, quæ amicitia desertorē uideri. Has ob res Orestem ac Pyladem ueneramur, quod præstantes extiterint in Scytharum uirtutibus, atque in amicitia præcellentes: id quod nos omnium maxime admiramur. Appellationem quoque ex his illorum factis imposuimus, ut Coraci uocentur: quod quidem nostra in lingua perinde sonat, ac si quis dicat, dii amicitia præsides. MNES.
Hui Toxaris: profecto non arcu modo ualuerunt Scythæ, bellicisq; in rebus cæteris antecelluerunt: uerum uidentur & ad orandū, persuadendūq; omnium aptissimi: unde mihi quū dudum secus uideretur, nūc eidem merito fecisse uidemini: qui sic Orestem ac Pyladem in deorum numerum retuleritis. Verum illud me fugerat uir optime, quod pictor quoque bonus esses. Admodum enim euidenter ostendisti nobis, quæ sunt in Orestis templo: picturas, pugnamq; uirorum, altericq; pro altero suscepta uulnera. Tametsi nō putaram amicitiam usque adeo cultam

cultam fuisse quondā apud Scythas: magis autē quod barbari essent, atq; agrestes: similitate qdē, ira, rabiēq; perpetuo cōmitti: amicitia uero, ne in familiarissimos quidem exercere solitos: idēq; coniiciens, quum ex alijs quæ de illis audimus: tum ex hoc, quod progenitores suos uita defunctos deuorāt. ΤΟΧΑ. An nos Græcis quū alijs in rebus, tum in his quæ ad parentū attinent cultum, sanctiores, magisq; pī simus, in præsentiærum haudquaquā contenderim. Quod autē nostrates amici longe fideiiores sint amicis Græcis: quodq; amicitia ratio maior apud nos, q̄ apud uos: haud difficile fuerit docere. Ac p̄ deos Græcorū, ne tibi molestū sit audire: si quæ p̄spexi dixerō, multū iā tēporis apud uos uersatus: uos em̄ mihi uideamini præclarius cæteris de amicitia uerba posse facere: uim uero factāq; illi⁹, adeo nō solum p̄ sermonū dignitate non exercere: ut sat uobis sit prædicare eā: & quātū sit bonū, ostēdere. At ubi usu uenit: deficiētes à sermonibus, nescio q̄modo è medio negotio aufugitis. Cæterū quū Tragedi in scenā p̄gressi, istiusmodi amicitias uobis representāt: pleriq; laudatis atq; applauditis: ac pro se mutuo periditātibus illis illa chrymatis: ipsi uero nihil dignū laude p̄ amicis præstare audetis. Quin siquādo forte accidat, ut egeat amicus: ibi p̄tinus nō secus atq; insomnia, procul auolātes euanescunt uobis multæ illæ tragediæ: uosq; similes relinquunt inanibus istis, ac mutis personis: quæ diducto ri

y etu,

et tu, atque immane hiantes: ne minimū quidē loquūtur. At nos ediuerso, quo sumus in dicendo de amicitia posteriores, hoc in præstanda ea præcedimus. Quare si uidetur, ita in præsentiarū agamus: priscos illos amicos ualere sinamus: si quos uel nos, uel uos ex his, qui olim fuere, recensere ualemus: quādo ista quidem parte uos nimirum superaueritis, compluribus ac grauibus adductis testibus: nepe Poetis, qui Achillis & Patrocli amicitia, tum Thesei Perithoi, neque non aliorū necessitudinem, pulcherrimis uersibus carminibusque cōtexuerūt. Quin paucos quosdā in mediū adferamus, ex his, qui nostra ipsorum memoria fuerint: atque eorū res gestas exponamus: Ego quidem Scythicas, tu uero Græcanicas. Et in his uter superarit: melioraque produxerit amicorū exempla: is & uictor esto: ac suam ipsius uictoriam promulgato: tantumque qui pulcherrimū honestissimūque certamen decertarit: adeo ut ego quidē non paulo malim mihi in singulari uicto certamine dextram amputari, (nam ea est apud Scythas uicto poena) quam in amicitia quopiam inferior iudicari: præsertim Græco, ipse Scytham quā sim. MNES. Quantumque est haud mediocris negotij, cum uiro, ita ut tu es, bellatore, singulari certamine congrui: tum admodum instructo missilibus ac penetrantibus narrationibus: haud tamē usque adeo ignauiter, tam cito uniuersam deferens Græciam, tibi cesserō. Etenim uehementer absurdum fuerit: quā duo illi tantum uicerint

tint Scytharū, quantū fuisse declarāt tum fabulæ, tū ue-
 rustæ uestræ picturæ, quas pauloante scite admodū re-
 præsentabas: Græcos omnis tot nationes, tot ciuitates,
 nullo defendente uinci abs te, Nam istuc si fiat: non de-
 xtram, quemadmodū apud uos solet, sed linguā execa-
 ri conueniat. Sed utrum spectare nos oportet: numerū
 ne eorū, quæ amice quis gesserit: an magis quo plures
 alteruter amicos referre poterit, hoc uictoria dignior ui-
 debitur? TOXA. Nequaquā: imo nō multitudine uis ho-
 rum spectetur: uerum si quæ tu narrabis facta, his quæ
 narrabo, uideantur præstantiora, magisq; penetrātia:
 tum nimirū etiam si numero paria sint opportuniora,
 magisq; letalia mihi faciēt uulnera: Ac penē memet ad-
 ictus accōmodabo. MNES. Probe loqueris. Statuamus
 igitur quot erūt satis. TOXA. Mihi quidē satis fore uide-
 tur, si uterq; quinq; narret exēpla. MNES. Idem mihi
 uidetur: ac prior dicito: uerum adiuratus, nimirum non
 nisi uera dicturum: alioqui fingere eiusmodi, nō admo-
 dum fuerit difficile: palam autē refelli non queant. Por-
 rō si iuraris, nefas sit non habere fidem. TOXA. Iurabi-
 mus, siquid etiam iureiurādo opus esse censes. MNES.
 At quis tibi ē dijs nostratibus, num satisfaciat Iuppiter
 Philius? TOXA. Et maxime. Ego quoq; tibi nostratē
 iurabo, meapte in lingua. MNES. Testis igitur esto Iup-
 piter Philius, quæcumq; dicturus sum apud te: ea nimi-
 rum uel quæ uiderim ipse, uel quæ ab alijs, quoad fieri
 y 2 potuit,

potuit, diligentissime perceperim, narraturum: nihil ex
me ipso cōminiscentē, alleuante m̄q;. Ac primo quidem
loco, Agathoclis Diniæq; amicitia referam: quæ apud
Jonas est celebratissima. Nam Agathodes hic, qui Sa-
mius fuit, non ita pridem uixit: uir in amicitia quidem
præcipuus, ita ut re declarauit: ceterū reliquis in rebus
uulgo Samiorū nihilo præstātor, neq; genere, neq; ce-
teris item opibus. Huic cum Diniæ Ephesie Tysionis fi-
lio, amicitia à puero intercesserat. Porro Diniæ supra
modum ditatus est: & quemadmodū solent ij, qui non
per opes nacti sunt, complures & alios secum habebat,
satis quidem idoneos illos, & ad compotandum, &
ad uoluptariam consuetudinem: ab amicitia uero lon-
ge alienissimos. Atq; inter hos interim habebat Aga-
thodes: cōuiuebatq; & compotabat illis: non admodū
approbans eam uiuendi rationem. Diniæ autē nihilo
hunc potiorē habebat, q̄ ceteros adulatorēs. Tandē
etiam offendere ccepit, crebrius obiurgans: molestusq;
uidebatur: quippe qui admoneret eum maiorum: præ-
ciperetq; ut seruaret, quæ multo labore parta, pater illi
reliquisset: adeo ut ob hæc ne ad comestationes quidē
illum deinceps adhiberet, sed solus cum illis comestare-
tur, celare cupiēs Agathodem. Demum ab Antatoni-
bus illis misero persuasum est: quod adan-
ridæa Demonactis uxore, uiri illustris, atq; in
sios in honoribus ciuilibus primarij. Iam & lite-
muliere

muliere ad illū uentitabant: & fecta semimarcida, & mala quædam admorsa: deniq; quicquid ad hæc lenæ machinantur in adolescentes: quo paulatim illis amorē artibus quibusdam inferant: primumq; hac incendāt opinionē, quod sese credunt amari. Nam plurimū illicit & hoc, præsertim eos, qui sibi formosi uidentur: donec imprudētes in casses inciderint. Erat autem Charidæa urbana quidem & elegans muliercula, at supra modum meretricia: semperq; illius quicūq; forte adhisset, etiam si quis admodum leuiter concupiuisset: quin si uel aspersisses duntaxat, protinus adnuebat: nec ullo pacto metuendum erat, ne quando recusaret Charidæa: admirabilis autem alioqui artifex: quauisq; meretrice doctior, allicere amatorem: & ambiguus quū adhuc esset, totū subigere: at quum iam teneretur, incitare: ac magis magisq; accendere: nunc ira, nunc blandimentis: ac mox fastidio: deinde iniecta suspicione, quasi ad alium sese deflexura esset: postremo omni ex parte egregie docta erat mulier, & absoluta, artibusq; omnigenis in amantes instructa. Hanc igitur tum Diniæ adulescentes accersuerant in adolescentulum: multaq; adsimulabāt, quo eum in amorem Charidææ impellerēt. Illa porro quæ compluris iā adolescentes iugularat, & innumerabiles amores fuerat mentita, domosq; opulentas euerterat: uarium quoddā, atq; inexpugnabile malum: ubi nacta manibus est simplicem, & huiusmodi artium imperitū

adolescētulū:haudquaquā admittebat ex unguibus: sed undiq; oppugnās,tentansq; ubi iam omniū esset compositum ipsa dum captat,capta perijt: dum infelici Diniæ innumerabiliū malorum extitit causa.Nam primū quidē statim literulas illas ad illum dat:ac subinde misit ancillulam,quæ renūciaret ut fleret,ut uigilaret:postremo ut misera præ amore suffocatura esset sese.Donec iam beatus ille persuasus,sibi formosus esse uideretur:atq; Ephesiorū uxoribus præter ceteros adamabilis. Ac tandem in cōgressum adductus est multis precibus exoratus.Et ex eo quidē tēpore facilis iam erat cōiectura,fore ut caperet à muliere formosa:ad uoluptatem congredi docta:& in loco flere:& inter loquendū miserabiliter suspirare:& iam abeuntē amplecti:& aduenti obuiā occurrere:& formā colere sic ut maxime placitura esset:interdū uel uoce,uel cithara canere:quibus omībus in Diniā usa est.At ubi sensit excruciarī,iāmque amore illaqueatum,ac subiugum esse factum:aliud adhæc excogitat,quo miserum subuertat:gravidam se ex eo simulat (nam hoc quoque efficax ad magis ac magis inflammandū stultum amantem) Neque postea cōmeabat ad illum, affirmans à uiro obseruari sese:qui iam amorem persensisset.Hic uero rem iam non ultra ferre potis erat:neque durare quibat:quum illam non aspiceret:sed lachrymabatur,adulatoresque ad sese accersebat:ac Charidææ nomē inclamabat:imaginemque illius amplexus

plexus (candido enim lapide fecerat) eiulabat. Demum in limine abiiciens sese iactabatur: planeq; res extremæ dementiæ speciem obtinebat. Siquidem munera reddita sunt mulieri: non pro malorum aut corollarū precio: sed solidæ domus, agri, famulæ, uestes florulentæ, auri quātum optaret. Quid multa? Breui Lysionis domus antea inter Iones nobilissima exhausta est, atq; exinanita. Deinde ubi iam exuccus esset: eo relicto, aliū quempiam adolescentulum Cretensem, bene nummatum uenata est, illiq; substituit. Iam uidelicet illū adamabat: atq; is quidē credebat. Itaq; Dinias neglectus non à Charidæa modo, uerū etiam ab assentatoribus (nam isti quoq; ad Cretensem amatorem iam descuerant) abit ad Agathodem: iam pridem non inscium, q̄ illi res misere haberent. Ac pudesceus quidem initio, tamen exposuit omnia: amorem, egestatem, arrogātiā mulieris, riualem Cretensem: in summa, non uicturum sese, nisi cum Charidæa consuetudinem haberet. Ille uero intempestiuū esse ratus id temporis exprobrare Dinias, quapropter ex amicis unum sese nō admisisset, sed tum quidē assentatores suos sibi anteposisset: diuendita, quam unā habebat in Samo, domo paterna, precium illi attulit talē tria. Quæ simulatq; recepisset Dinias: haud clam erat Charidæa: rursus subito formosus factus: rursus ancilla & literulæ, & expostulatio, qd̄ iam diu sese nō adiisset, cōcurrerūt. Item adultores ap
plauden-

plaudentes, ut uiderunt Dinia adhuc esse quod daret: cum autem pollicitus esset sese uenturum ad illam: uenissetq; primo ferè somno: essetq; int⁹ Demonax Charidææ maritus: siue quod alioqui persenserat: siue de cōposito, proditioneq; uxoris (nam utrūq; fertur) exiliens uelut ex insidijs, & atriū iubet ocludere, & Diniā comprehendī: ignem ac flagra minitans: neq; nō gladium tanq; in mœchum educens. Ille porro reputans quibus in malis esset: uecte quopiā de proximo, ut iacebat, arrepto, tum ipsum occidit Demonactem, in tempus adigens: tum Charidæam: atq; hanc quidem nō ictu uno, uerumetiam & uecte sæpius, & postea Demonactis gladio feriens. At famuli interea muti stabant, rei nouitate attoniti. Deinde comprehendere conati: quum in hos quoq; ferro insiliret: ipsi quidē aufugerūt. Dinias autem clam sese subduxit, tanto patrato facinore. Et ad auroram usq; apud Agathodē diuersabatur: pariterq; & quæ facta essent reputabant: & quid in posterū esset euenturū, consyderabāt. Vt autē diluxit, milites aderāt: (iam enim res erat diuulgata) cōprehēsūq; Diniam, nec hunc iam inficiantem homicidiū, abducunt ad præfectum: qui per id tempus Asiam moderabatur. Hic eū ad Persarum regem remittit: nec ita multo post relegatus est Dinias in Giaron insulā ex Cycladibus unam, dānatus a Rege: ut in ea, quoad uiueret, exularet. Agathodes aut cum reliquis in rebus nunq; abfuerat: tum
pariter

pariter soluit in Italiam: & amicorū solus unā est in iudiciū comitatus: neq; usq; defuit officio. Porro ubi iam in exiliū profectus est Dinias: ne tum quidē desertus est ab amico. Quin potius ipse suapte spōte damnatus, uersabatur in Giaro: simulq; cum illo exulē agebat. At quum iam rerum necessariarum omniū inopia laborarent: locās seipsum purpurarijs, unā cum alijs urinabat: quodq; hinc partum est referēs, Diniam alebat. Quin & agrotanti diutissime inserviuit: & ubi uita defunctus est, noluit unq; in patriam reuerti: uerum inibi perseuerauit in insula: pudori sibi fore ratus, si uel mortuū amicum deseruisset. Hoc tibi Græci factū amici retulerim: quod quidem nō ita pridem accidit: haud enim scio anni quinq; praterierint, quod Agathodes in Giaro mortem obiit. TOXA. At utinam iniuratus ista Mnesippe dixisses: uidelicet quo mihi fas esset, eis non habere fidem. Adeo Scythicum quendam amicum Agathodem istum descripsisti, quin uereor ne quē & alium isti similem narres. MNES. Audi iam & alium Toxari, Euthydici Chalcidensem. Retulit autem mihi de hoc Simylus nauderus Megarēsis: adiurans profecto se testem factam esse. Alebat enim nauigauisse sese ex Italia Athenas, circiter Pleiadum occasum: collecticios quosdam homines uehentem: in his fuisse Euthydici, unāq; cum hoc Damonem Chalcidensem, eiusdem amicum. At natu quidem eos æqualeis fuisse: uerū Euthydici,

z ualen

ualentem, robustumq; : Damonem contra, suppallidum atq; ualetudinarium: quasi qui nuper (ut apparebat) ex diuturno morbo reualuisset. Itaq; ad Siciliam usq; feliciter aiebat Simylus nauigasse ipsos. Cæterum ubi transmissio freto, in ipso iã Ionio mari nauigarent, tempestatem maximã eis incubuisse. Quid autem attinet multa referre: immaneis quasdã procellas ac sinuosas, tum grãdines, & si quæ alia tēpestatis mala? Vt uero iã haud procul abessent à Zacyntho, nuda nauigantes antemna: præterea & funes quosdã trahentes, quonimirum uim, impetumq; fluctus exciperēt: circiter noctis medium, Damonē, qui in tanta iactatione nauisearet, uomuisse in mare propendentē. Deinde, ut cōiicio, naue uehementius in eam partem, in quã ille propendebat, inclinata: simulq; ppellente fluctu: excidisse eū prono capite in pelagus: neq; nudum tamē uidelicet, ut misero uel natare cōmode liceret. Mox itaq; succlamasse quū præfocaret, uixq; sese ab undis sustolleret. Porro Euthydicum simulatq; audisset (nam forte fortuna nudus in strato tum erat) abiectisse semet in mare: arreptóq; Damone, qui iam deficiebat (diutius enim ista uideri poterāt, luna scilicet relucente) unã iuxta illū nasse, ac subleuasse. Ac uoluisse quidem illis opitulari sese miseratos uirorū calamitatem: uerum nequisse, quod uento præualido raperetur. Illud tamen fecisse, subera complura ad illos proiecisse: tum excontis aliquot: ut ab his suspensi

suspensi natarent, si quē forte ex eis nansciscerentur: postremo scanforia quoq; tabulata: quæ quidē erant neutiq; exigua. Cogita iā per deos: quod aliud grauius beneuolentiæ documentum quisq; adere queat, in hominem amicū, qui noctu decidisset in mare, usq; adeo sauiēs, q̄p̄ cōmunicata morte? Iamq; adeo mihi ante oculos pone imminētes procellas: fragorem aquæ sese adglomerantis: spumam undiq; efferuescentem: noctem, ac desperationē: Ad hæc illū iam præfocari incipientē, uixq; undis extantem, manusq; porrigentem amico: hunc autem incontanter insilientem, simulq; nantem: prorsusq; sollicitum, ne se prior Damon interiret. Sic em̄ profecto cognosces, quod haud ingenerosum hūc quoq; amicū, uidelicet Euthydicū, retulerim. ΤΟΧΑ. Vtrum perierunt uiri Mnesippe: an salus quæpiam ex inspirato illis contigit? Adeo ego illis nō mediocriter timui. ΜΝΕΣ. Bono animo es Toxaris: seruati sunt: quin hodiēq; Athenis agūt, ambo philosophiæ dantes operam. Nam Simylus ea demū narrare poterat, quæ noctu uidere licuit: hunc delapsū, illum desilientem: simulq; nantes, quatenus per noctem dabatur aspicere. Porro quæ post hæc acciderint, Euthydicus ipse narrat. Primū quidem, subera quædam forte nactos, suspendisse de his sese: atq; ita hærentes fluitasse, sanē q̄p̄ incōmode. Deinde ubi tabulata cōspexissent, iam sub auroram annasse: cōscensisq; illis cōmode, deinde nantes appulisse

pulisse Zacynthum. Post hos autem, qui neutiq; mali sunt, ut ego quidem autumo, accipe iam tertium, nihilo istis inferiorem. Eudamidas Corinthius Aretæo Corinthio, & Charixeno Sicyonio amicis utebatur: & ijs quidem opulentis, quū ipse pauperrimus esset. Hic uita decedens, testamētum reliquit: alijs quidem fortasse deridiculum: tibi uero, haud scio, an tale sit appariturū: uiro probo: & apud quem amicitia in precio sit: quicq; uel cum præcipuis in ea certare queas. Sic em̄ in eo scriptum erat: **L**ego Aretæo quidem matrem meā alendā, atq; in senecta fouendam: Charixeno uero filiam meā elocandam cum dote, quanta ab illo maxima dari poterit. Erat autem illi mater anus, ac filiola iam matura nuptijs. Siquid autem interim acciderit alterutri: huius quoq; partē (inquit) alter habeto. Huiusmodi lecto testamento, ij qui tenuitatē quidē Eudamidæ nouerant: at amicitiam, quæ illi cum his uiris intercesserat, ignorabant: rē pro ludo iocōq; ducebant. Nemo certe aderat, qui nō cum risu discederet: quod eiusmodi hæreditatē Aretæus & Charixenus essent accepturi, felices uidelicet: atq; ita aiebant: Siquidem persoluent Eudamidæ, superstites ipsi hæreditatem tradent mortuo. At hæredes, quibus ista erant legata: ut audierunt: uenerunt illico, agnoscentes ratāq; facientes ea, quæ erant testamento mādāta. Itaq; Charixenus quinq; duntaxat dies superstes, diem obiit. Aretæus autē optimus successor factus.

etus, tum illius, tum suo ipsius suscepto onere, & matre
 alit Eudamida: & filiam non ita pridē elocauit: ex quinque
 talentis quæ possidebat, duobus in propria filia dotē,
 duobus in amici filiam erogatis: Ac nuptias ambarum
 eodem die fieri uoluit. Quid tibi Toxaris, Areteus iste
 uidetur: numnā leue amicitiaē argumētum exhibuisse:
 adita huiusmodi hæreditate, neque deserto amici sui te-
 stamēto: an hunc quoque in perfectis idoneisq; calculis
 ponimus, ut sit unus è quinque? TOXA. Et iste quidem
 egregius: quanquam equidem Eudamidam multo magis
 ob fidutiā admiratus sum, qua fuit erga amicos: decla-
 rauit enim, quod & ipse eadē fuisset factururus erga illos:
 tametsi non essent ea scripta in testamēto: uerum ante
 alios uenisset non scriptus talium hæres. MNES. Probe
 dicis. Sed quartū iā tibi narrabo: Zenothemim Char-
 moleum, Massilia oriū dum. Commōstrabatur autem
 mihi in Italia, patriæ nomine legatum agenti, uir deco-
 rus, procerus, ac diues, ut apparebat. Assidebat illi uxor
 in rheda iter facienti: quū alioqui deformis, tum dimi-
 dia nempe dextra corporis parte mæca, alteroq; capta
 oculo, teterrimū quoddam & refugiēdum terriculum.
 Deinde quū demirarer, si decorus ille quum esset, ac ue-
 nustus, sustineret eiusmodi mulierem sibi adiunctā: is
 qui mihi eum cōmostrabat, causam exponit, quare in
 id matrimoniarum incidisset: nouerat enim comperte
 omnia: nam ipse quoque Massiliensis erat. Menecrati (in-
 quit)

quit)huius foedæ patri,amicus erat Zenothemis: uiro diuiti ac honorato:ipse iisdem rebus par. Deinde aliquanto post,facultatibus exutus est ex cōdemnatione Menecrates:quo tēpore pariter infamis,& ad capeſſendos magistratus inidoneus est iudicatus à sexcentū uiris,tanq̃ qui ſententiam iniquā pronūciaſſet. Ad hunc autem modum,inquit,nos Maſſilienſes mulctamus, ſi quis corrupte iudicet. Grauiſſe itaq; ferebat Menecrates:primū,quod eſſet cōdemnatus:deinde,quod è diuites pauper:poſtremo,qd' ex nobili repēte factus eſſet infamis,ac reiectitiuſ. At præter cætera eū ipſa diſcruciabat filia iam nubilis:utpote annos nata decem & octo:quā ne cum omni quidem patris ſubſtantia,quā ante cōdemnationem poſſederat,dignatus fuiſſet quiſq; ingenuus ac pauper facile accipere,quæ tā infelici fuerit forma:Quin & concidere dicebatur:ideq; circa lunā creſcentem. Hæc ubi apud Zenothemim deploraret:bono,inquit,animo es Menecrates. Neq; enim ipſe egebis neceſſarijs:& filia tua dignū aliquē ſuo genere ſpōſum inuenerit. Atq; hæc eloquutus,ſtatim apprehēſa illius dextra,deduxit domū. Ibiq; opes, quæ illi multæ erant,partitus eſt cum illo:ac cœna parari iuſſa,conuiuium accipit amicos:& in his Menecratem,ueluti iam è neceſſarijs cuiſpiam perſuaſiſſet,ut puellam in matrimoniū acciperet. Poſtea q; autē conuiuiū peregerant,libaſſentq; dijs:tum uero plenū illi calicem porrigēs:accipe,inquit, Menecra

Menecrates, à genero symbolum affinitatis poculum: nam hodie ducturus sum ego filiam tuā Cydimachā: dotem autem iam olim accepi, talēta quinq; & uiginti. Illo uero respondente: absit ne feceris, o Zenothemis: néue ipse usq; adeo insaniam: ut te neglectum, qui & iuuenis es, & formosus, cōspiciam cum deformi puella, ac debilitata coniugatum. Hæc, inquam, illo loquente: hic sponsam adiunctā tollens, abduxit in thalamū: ac paulo post prodijt, ea deuirginata: atq; ex eo tempore cum illa uiuit, supra modum diligens: & quēadmodū uides, circūferens eam. Et non solum non pudet matrimonij: uerū etiam perinde atq; glorians de eo, sic ostentat: propterea quod negligit corporis formā ac fœditatem, ad hæc opes & famā: tantū amici rationem habet Menecratis: neq; arbitratur eum sexcentum uirum sententia deteriorem esse factum, quantum ad necessitudinem. Quancūq; pro his iam illi gratiā retulit fortuna, ad hunc modū. Puellus em̄ ei formosissimus, ex illa deformissima susceptus est. Neq; diu est, quod tollens hunc pater intulit in curiā: frondibus oleaginis coronatū, ac pullis amictū: quo plus miserationis auo cōciliaret. At infans arridebat iudicibus: manibus complodebat. Itaq; curia cōmota super illo, remisit mulctam Menecrati: atq; ille iam rei, famæq; restitutus est, eiusmodi patrono usus apud iudices. Hæc affirmabat Massiliensis Zenothemim amici gratia fecisse: haud mediocria, sicuti uides: neq;

neq; qualia passim Scythæ factitant: qui concubinas formosissimas summa cura deligere dicuntur. Restat nobis quintus. Neq; uero mihi uideor alium quēpiam debere dicere, Demetrio Suniensi præterito. Nauigabat in Aegyptum Demetrius, unā cum Antiphilo Alopecēsi: qui cū illi iā inde à teneris annis fuerat amicitia: atq; ephebus ephebo conuixerat, pariterq; fuerat eruditus: ipse quidem Cynicam disciplinam sequutus, sub Rhodio illo sophista: Antiphilus uero medendi scientiam exercuerat. At hoc temporis forte pfectus fuerat in Aegyptum, ad spectaculum Pyramidum, Memnonisq;. Nā audiuerat illas, quū essent sublimes, umbrā nō iacere: Memnonē aut uocē ædere, exoriēte sole. Harū igit rerū cupiditate adductus Demetrius: uidelicet ut Pyramidas intueret, ac Memnonē audiret: sextum iam mensem aduerso Nilo nauigabat: relicto Antiphilo, quod is itinere atq; æstu defessus esset. Huic autē interea calamitas incidit: quæ singularem quēpiam amicum postularet. Nā puer eius ut nomine, ita & patria Syrus: inita societate cum sacrilegis aliquot, unā cū illis in Anubis templū irrupit: sublatoq; deo, ad hoc phialis aureis duabus, tum caduceo, aureo & hoc, neq; non cynocephalis argēteis, atq; id genus alijs: omnia apud Syrum deposuerant. Deinde forte comprehensi (capti enim fuerant, diuendentes nescio quid) rem omnē protinus confessi sunt: destrikti in rota, deportatiq; uenerunt

runt in ædes Antiphili: ibi res furto sublatas depromebant, sub lectica quadā in abdito conditas. Syrus itaq; illico uinctus: unaq; hæres hui⁹ Antiphilus: atq; is quidem interea dum præceptorem audit, auulsus. Nec opitulabat quispiā: quin magis hi q fuerāt hætenus amici, auersabant hominē, tanq; qui templū Anubis sacri legio cōpilasset: seseq; impiari credebant, si cum illo bibissent, aut edissent. Porro duo qui reliqui erant pueri, quicquid erat in domo, conuasantes, fuga discesserunt. In uinculis igit̃ erat miser Antiphilus multū iam temporis: habitus interim omniū, quātum in carcere erat, fontium scelestissimus. Porro præfectus carceris Aegyptius homo superstitiosus, ratus sese gratū facere deo, atq; illius ulcisci uices, grauis Antiphilo imminēbat. Quod si quando defenderet, affirmans se nihil eiusmodi patrasse: impudēs habebatur: atq; hoc nomine multo etiam magis erat inuisus. Subægrotabat itaq; iam, malēq; habebat: nec mirum: quippe qui humi cubaret, idēq; etiam nocturneq; crura sineretur protēdere, ligno inclusa: nā per diem cyphone stringebatur, altera manu uincta ferro: at noctu cogeatur totus in uinculis esse. Ad hæc insup domicilij pædor ac præfocatio, multis ibidē uinctis, locumq; angustum premētibus: adeo ut uix respirarent: tum ferri stridor, ac somnus exiguus. Hæc omnia molesta erant, atq; intoleranda: nimirū homini eiusmodi rerum insueto, minimēq; ad tam durū

A uicæ

uita genus exercitato. Quū uero iam deficeret, ac ne di-
bum quidem capere posset: reuersus est tandem & De-
metrius, nihil dum sciens eorū quæ acciderant. Vt autē
cognouerat quo in loco res esset. statimq; curriculo ad
carcerem uenisset: tum quidem admissus non est: pro-
pterea quod uespera iam esset: & carceris custos iam du-
dū oclulis foribus dormiebat, ministris excubias age-
re iussis. At mane quū esset, ingressus: multis uidelicet
precibus admissus: accedens multo tempore quærebat
Antiphilum: quippe malorū multitudine sic immuta-
tum, ut agnosci non quiret. Circumiens igitur, ē uinctis
unumquēq; cōtemplabatur: eorum more, qui familia-
riū cadauera iam marcida facta, requirūt in stragibus.
Quod ni nomen fuisset eloquutus, Antiphilum Deno-
menis filiū: ne longo quidē tempore potuisset agno-
sci quisnam esset, usq; adeo præ malis erat transfigura-
tus. Vt uero ad uocē agnitam respondiisset, atq; adeun-
te illo comā diduxisset: eam à uultu abigens sordidam
atq; impexam, ostendit sese quis esset. Hic ambo colla-
psi sunt: oculis oborta caligine, in tā inopinato specta-
culo. Verum aliquanto post, posteaq; & ipse sibi reddi-
tus: & Antiphilū recipiens Demetrius, de singulis esset
illum diligenter percontratus: bono animo esse iubet.
Tum dissecto pallio, dimidiato quidem induitur ipse:
reliquū autem illi donat, detractis illi putribus atq; de-
tritīs, quibus erat opertus pāniculis. Atq; ex eo die mo-
dis

dis omnibus illi aderat: curam eius agens, inseruiensq;. Locans enim sese ijs, qui uersabatur in portu mercatoribus, à mane ad mediū usq; diem, oneribus gestandis non parū lucri faciebat. Deinde ab opere reuersus, mercedis partem carcerario in manū dabat, quo illi mansuetum hunc, ac pacatum redderet. De reliquo autē, in amici curam affatim suppeditabat. Atq; interdū quidem aderat Antiphilo, quo illum cōsolaretur: ubi uero nox occupasset: p carceris foribus facto ex herbis thurulo, substratisq; frondibus, acquiescebat. Et in hūc quidem modum aliquādiū degebant: ut Demetrius nullo uetante ingrederetur: atq; ob id mitius ferret calamitatem Antiphilus: donec extincto in carcere latrone quopiam: idq; ut putabat ueneno, & custodiæ exactissime obseruata: neq; deinde quisq; admissus in domiciliū uinculis liber. Quas ob res dubius atq; anxius: quū alia uia nō pateret, qua liceret amico adesse: adito præfecti collega, seipsum defert, tanq; in irruptione tēpli Anubis cōmunem operā addidisset. Id simulatq; confessus est: abductus est illico in carcerē, ac ductus ad Antiphilum. Nam hoc magnis precibus uix obtinuerat à carcerario: ut proxime Antiphilo, atq; eadem in trabe uinceretur. Hic igitur uel maxime declarauit, quāto in illum fuerit amore, quū sua ipsius incōmoda negligeret, cum & ipse interim ægrotaret: illud autē curæ haberet, quo pacto fieri posset, ut ille & quāmplurimum dormiret, &

A 2 minimū

minimū angeretur. Atq; ita cōmode tolerabant. cōmū-
nicatis inter ipsos malis: donec aliquāto post, tale quid-
dam accidit, quod finem fermē eorū imposeret calamī-
tati. Siquidem ē uinctis quispiā, haud scio unde nactus
limam: adiunctis cōiuratis captiuorū plerisq;, catenam
insecuit, qua seriatim erāt astricti, cyphonibus in hanc
insertis, soluitq; omnes. Qui quidem facile trucidatis,
quippe paucis custodibus: cōglobati profiliere. Atq; hi
quidē illico quo quisq; poterat, dissipati: postea pleriq;
sunt cōprehensi. Porro Demetrius & Antiphilus inibi
remanferunt. Syro quoq; retento, qui iam aufugere pa-
rabat. Vt aut diluxisset: Aegypti præsēs, cognito quod
acciderat, emisit quidem qui illos insequerent: accersitis
autem ijs, qui erant cum Demetrio: soluit à uinculis col-
laudatos, quod soli nō aufugissent. At illis haudquaq;
sat erat, ut hoc titulo dimitterentur. Clamabat aut De-
metrius: sibiq; nō mediocribus in rebus iniuriam fieri
prætendebat, si pro malefictis habiti, uiderētur uel com-
miseratione, uel ob id laudis, quod non aufugissent, di-
mitti. In summa, compulere iudicē, ut causam exactius
excuteret. At hic ubi repperit, nihil eos cōmeritos: col-
laudatos illos, Demetrium aut seorsum quoq; admira-
tus, liberos esse iussit: consolans super pœna quam tulerant,
præter ius in uincula coniecti. Quinetiam ambos
munere profecutus est: idq; de suo: Antiphilum drach-
marum decem milibus, bis tanto Demetrium. Ac Anti-
philus

philus etiam nunc quidem in Aegypto est. Demetrius autē sua quoq; uiginti milia reliquēs amico, concessit in Indiam: profectus ad Brachmanas, tantum hoc loquutus Antiphilo: merito sibi iam ignoscēdū uideri, quod tum ab eo discederet: Neq; em̄ sibi opus fore pecunia, quoad is perseueraret esse, qui erat: uidelicet qui possit paucis esse contentus: neq; illum amplius egere amico, quippe cui res iam feliciter haberent. Huiusmodi sunt Toxaris amici gr̄ci. Quod nī initio notasses nos, tāc̄p̄ qui uerbis nos iactaremus: idē profecto relaturus erā tibi cōplures orationes, atq; eas egregias: quas Demetrius habuerit in iudicio: quū interim pro seipso nihil defenderet: pro Antiphilo uero lachrymas funderet, atq; etiam supplex esset: totāmq; causam in sese reciperet, donec Syrus flagris c̄sus, ambos eos liberos fecit. Hos igitur paucos ē plurimis, quos mihi primū memoria suggessit, tibi narrauerim pr̄darios ac firmos amicos. Quod reliquū est, iam decedens à narratione, tibi dicendi partes trado. Tu porrō uti Scythas his nō inferiores referas, sed longe pr̄stantiores, tibi ipsi curā fuerit: siquid de dextra sollicitus es, ne ea tibi pr̄cidatur. Verū oportet strenuū pr̄stare uirū. Etem̄ res quēdā uehemēter ridicula tibi cōtigerit, si cū Orestē ac Pyladē admodum sophistice laudaris: pro Scythia dicens, orator ignauus appareas. TOXA. Recte tu quidem Mnesippe: qui quidē ad dicendum etiam exhortaris: perin

A ;   dequasi

de quasi nihil sollicitus sis, ne tibi lingua exerceat, uicto in narrationibus. Sed iam exordiar: nihil quidē quēadmodum tu, uerbis phalerans atq; exornans (neq; enim is Scytharū mos) præsertim quū res ipsæ longe magis loquātur, q̄; uerba. Nihil autē eiusmodi expectaueris à nobis, cuiusmodi tu cōmemorādo laudib⁹ extulisti: puta si quis sine dote duxerit deformē mulierem: aut si quis amici filiæ nubenti pecuniolam donauerit, duo talenta: ac per Iouem, si quis sponte eat in uincula, quum certo sciat se paulopost esse soluendū. Admodū enim leuia ista: neq; quicq; inest in his, uel magni negocij, uel uirile quod sit. Cæterū ego tibi referam multas cædes, bellāq; & mortes, amicorū causa susceptas: ut intelligas uestra ista lulum esse, si cum Scythicis conferātur. Neq; tamē isthuc sine causa facitis. Sed merito parua ista miramini: propterea quod nō sunt uobis admodum graues occasiones declarādæ amicitiae, quippe in alta pace uiuentibus. Quemadmodū nec in tranquillitate queas scire, bonus sit gubernator, nec ne. Tempestate em̄ tibi opus fuerit, ad hoc ut dignoscas. At apud nos bella ppetua: & aut inuadimus alios, aut cedimus inuadentibus: aut ubi forte concurrimus, pro pascuis prædāq; pugnamus. Hic potissimū opus est bonis amicis: eōq; q̄; firmissime constituimus amicitias, sola hæc arma inuicta atq; inexpugnabilia esse iudicantes. Prius aut uolo tibi cōmemorare, quo ritu faciamus amicos: non ex poculis,

culis, quēadmodū uos: neq; si quis æqualis sit, aut uici-
 nus: uerum ubi strenuū quēpiam uirū conspexerimus:
 quicq; præclara facinora patrare possit: in hunc omnes
 studio incūbimus: & quod uos in ambiendis cōiugijs,
 id nos in amicis non grauamur: diu quasi procos agen-
 tes, nihilq; non facientes: ne uidelicet frustremur amici-
 tia, neue reiecti esse uideamur. At ubi iā in amicitias cæ-
 teris repulsis, delectus est quispiā: protinus fœdus ini-
 tur: ac iusiurandū, quod sit maximū: nimirum & uictu-
 ros eos pariter, & mortē oppetiturū, si sit opus, alterū
 pro altero. Atq; ita facimus. Etenim simulatq; incisus di-
 gitis, sanguinē in calicē destillauerimus: summisq; intin-
 ctis gladijs, ambo pariter admouentes biberimus: non
 est quicq; quod deinde nos queat dirimere. Admittun-
 tur autē ad huiusmodi fœdera, ad summū tres. Nā qui
 multis sit amicus: is eo loco habetur apud nos, quo cō-
 munes istæ atq; adulteræ uxores: arbitramurq; iā non
 perinde firmā illius amicitiam fore, posteaq; est in plu-
 res partes dissecta. Exordiar autē ab his, quæ nup̄ Dan-
 damis fecit. Dandamis em̄ hic in cōflictu cū Sauroma-
 tis: quū esset captiuus abductus ei⁹ amicus Amizocas.
 Quinpotius ante tibi iurabo nostrū iusiurandū: quan-
 doquidē isthuc initio sum pollicitus. Non em̄ per Ven-
 tum & Acynacē, quicq; mētitorus sum apud te de Scy-
 thicis amicis. MNES. Equidē tuū iusiurandū haud ma-
 gnopere desyderabā: proinde recte facis, q nullū deorū
 iures.

iures. TOXA. Quid tu narras? An nō tibi uidētur esse dii, Vētus & Acynacis? Adeo ne te fugit, qd' nihil sit maius mortalib⁹ uita ac morte? Per hæc utiq; iuram⁹, quoties p Ventū & Acynacē iuramus: uidelicet p Vētum, tanq; qui uitæ sit causa: per Acynacē uero, ut qui mortis sit autor. MNES. Atqui si ista idonea causa est: profecto multos alios quoq; deos estis habituri tales, qualis est Acynacis: puta iaculum, lanceam, uenenū, funē, atq; his consimilia. Quandoquidē uariius est iste deus interitus: atq; innumerabiles aperit uias, quibus ad illū sit aditus. TOXA. Vide t̄p; contentiose nunc, quamq; litigiose isthuc facis: dum medio sermone interpellas me, excutisq; ac disturbas orationem meā. At ipse loquēte re, silentium agebam. MNES. Age, non sum isthuc post hac factur⁹ Toxaris. Et optimo iure obiurgas: quare perge cōfidenter quod restat dicere: perinde quasi nec adsum dum loqueris, adeo tibi silebo. TOXA. Quartus igitur agebatur dies Dandamidi & Amizocæ: ex quo amicitiam inierant, ac mutuū sanguinem pariter biberant. Venerant interea in regionē nostram Sauromatæ, cum equitum decem milibus: peditum autē tantum aduenisse ferebatur. Ii nimirum quū in nos irruissent imparatos, neq; expectantes illorū insultū: omnes quidem cedere cogunt: compluris autē repugnantes occidunt: nōnullos & uiuos abducūt: nisi si quis effugerat tranans in ulteriorem fluminis ripam: ubi nobis dimidium

dium copiarū, & pars curruū erat. Sic em̄ id temporis castra fueramus metati, haud scio quo cōsilio Archipla-
 norum, id est, ducum nostrorum, ad utrāq; Tanaidis ri-
 pam. Protinus itaq; & prædas abigebāt, & captiua ab-
 ducebant, & tentoria diripiebant, & curribus potieban-
 tur: atq; n̄s plerisq; cū uiris captis, & sub oculis nostris
 concubinas, uxoresq; nostras cōstuprabant. Nos por-
 rò rē indigne tulimus. At Amizoca quū duceretur (erat
 enim captus) nominatim inlamentauit amicū, misere uin-
 ctus: simulq; calicis & sanguinis cōmonefecit. Quod si-
 mulatq; exaudierat Dandamis: nihil etiā contatus, spe-
 ctatibus omnibus, tranauit ad hostes. Ibi Sauromatae
 densatis telis irruerūt in illum: iam confixuri, nisi succa-
 masset, Zirim. Hoc uerbi si quis sonuerit: postea nō in-
 terimunt, sed recipiunt, tanq̃ dedentem sese precio redi-
 mendum. Moxq; ad illorū ducē adductus, reposcebat
 amicum: ille redemptionis precium postulabat. Neq;
 enim prius dimissurum sese, nisi maximū pro illo rece-
 pisset. Tum Dandamis: quæ possidebā, inquit, ea om̄ia
 à uobis direpta sunt: quod siquid est quod nudus præ-
 stare queam, id sum paratus polliceri uobis: & impera-
 to quicquid uoles. Et si ista uis: me ipsum huius in locū
 recipe, & abutere ad quodcūq; tibi lubitū erit. Ad hæc
 Sauromata: Nihil, inq̃t, op⁹ retinere te: præsertim quū
 temere dedideris. Quin tu parte eorū quæ possides tra-
 dita, amicū abducito. Rogat illico Dandamis, quidnā
 B uellet

uellet accipere. Ille oculos postulat. Atq; hic p̄tinus exhibuit eruendos. Deinde ubi essent execti: iamq; precium persolutū esset Sauromatis: recepto Amizoca, reuersus est innitēs illi: unāq; tranātes, incolumes ad nos redierūt. Id factum animū reddebat Scythis omnibus: neq; iam uictos esse rebantur sese: quū uiderent, quod apud nos esset bonorum maximū, id nondum esse abductum ab hostibus: uerum superesse egregiā mentē, & in amicos fidem. At idem Sauromatis formidinem non mediocrē incutiebat: reputantibus cum cuiusmodi uiris, si se pręparassent, essent pugnaturi: tametsi tū quidem ex improviso superassent: proinde sub noctem relictis maxima ex parte pecoribus, incēsisq; curribus, fuga sese subduxerunt. Porro Amizoca non tulit diutius, ut uideret ipse, amico cæco Dādamide: sed ipse semet exoculauit. Atq; ita sedēt ambo: omniq; honore à populo Scytharum publicitus aluntur. Quid tale Mnesippe uos referre possitis? Etiam si quis tibi donet, ut possis uel decem alios ad istos quinq; adiungere: etiā citra iusiurādū, si ita uis, ut & multa liceat affingere? At ego tibi rem nudā exposui. Tu uero si quē talem narrales: non sum nescius, quantas adornandæ rei gratia phalaras narrationi fueris admixturus: quemadmodum supplicarit Dādamis: & quomodo sit excæcatus: & quæ dixerit: & quo pacto redierit: & quēadmodū exceperint eum Scythæ: adgratulantes, benēq; ominantes: atq; id
genus

genus alia: cuiusmodi uos ad demulcēdas aures soletis artificio quodā addere. Audi igitur & alium huic parem Belittam, huius Amizocæ consobrinum. Is ut de tractum ex equo à leone, Basthem amicū conspexisset: nam forte simul erant in uenatu: iamq; leo circūplexus illum, iugulo admotus esset, atq; unguibus laniaret: de filiēs & ipse, inuolauit in tergū beluæ, reflexitq; in sese prouocās, auertensq; : atq; inter dentes digitos inferēs: conatus quoad licuit, Basthem è rictu leonis eximere, donec leo omisso illo iam semimortuo, ad Belittam sese conuertit, atq; ipsum quoq; circūplexus occidit. At ille moriens (nam tanto anteuertit) acynacem in leonis pectus defixit. Itaq; pariter exanimati sunt omnes: nos autem sepeliuimus eos, duobus aggestis tumulis inter se uicinis: altero amicorum, altero è regione leonis.

Iam tertio loco tibi referam Mnesippe, Macentæ, Lonchatæ, & Arfacomæ amicitiam. Hic enim Arfacomas deperibat Mazæam Leucanoris filiam, qui regnabat in Bosporo: tum quum legatione fungeretur super tributo: quod Bosporini semper nobis pendere soliti, id temporis tertium iam mensem ultra diem legitimum distulerant. In conuiuio igitur quum Mazæam uidisset proceram atq; decorā uirginem, amore captus est, grauitercq; discruciabatur. Iam itaque quæ de tributis agebantur, erant transacta: responderatq; illi Rex, conuiuioque accipiebat, mox illum dimissurus. Est

B 2 autem

autē mos in Bosporo: uti proci in conuiuio petant puellas: narrātes quinam sint: quibusq; rebus frāti, decreuerint eas in matrimoniū accipere. Atq; id tēporis forte fortuna multi aderant in cōuiuio proci, reges, ac regū filij: in his erat & Tigrapates, Lazorū princeps: & Adymachus, Machlyinæ dux: aliq; cū his permulti. Oporteret autem unumquēq; procum, posteaq; exposuit quis sit, & qua fidutia ad ambiendas nuptias accesserit, conuiuari cum reliquis, tacituinq; accumbere: Deinde peracto conuiuio, postulata phiala, uinū in mensam effundere, atq; ita sponsam ambire: multū interea collaudantem sese, quo genere, quibus opibus, qua sit potentia. Ad hunc igitur modum cū multi iam libassent, postulassentq; regna & opes cōmemorātes: tandem Arsacomas, postulata phiala, nō libauit (neq; enim mos apud nos uinū effundere: quin magis contumelia ista esse iudicatur in deum) sed haustum bibens: Da mihi Rex, inquit, filiam tuā Mazæam uxorem: qui multo sum potior istis, quātum ad opes ac possessiones attinet. Leucanoræ uero admirāte (sciebat em̄ rex pauperē Arsacoma, ac de plebe Scytharū esse) percōtantēq; quantū pecorum, aut quantū habes plaustrorū Arsacoma: nam ijs rebus uos diuites estis. Imo nec plaustra, inquit, possideo, nec armēta: uerum sunt mihi duo amici, honesti, probiq; quales alijs Scytharū nemini. At tum quidem ista dicēs, risus est, cōtemptuicq; habitus, uisusq; temulētus,